

ความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้กับ
โครงการรถไฟฟ้ามหานครสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส

สำนักหอสมุดกลาง

โดย

นางสาวอภินันท์ เศรษฐีธรรม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้กับ
โครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

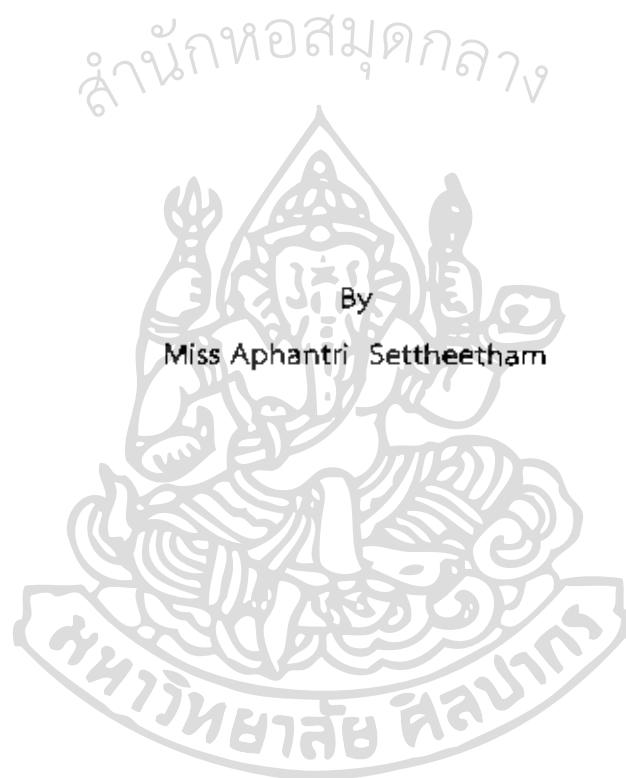
สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

Change of the Intangible Cultural Resources in Chinatown during the
Construction of the Blue Line Underground Train Railway Project,
Wat Mangkon Kamalawat Station

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree
Master of Arts Program in Cultural Resource Management
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2013
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง "ความเปลี่ยนแปลงของ
ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้กับโครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส" เลข.อ
โดย นางสาวอัมรินทร์ เศรษฐธรรม เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปานใจ อารักษ์ดวงศ์)

คณะศิลปบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ 15 เดือน พ.ค. พ.ศ. 57

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิก เลิศชาญฤทธ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. รัชมี ชูทรงเดช)

7 / 5.ค. / 57

กรรมการ

(ศาสตราจารย์พิเศษ ดร. พิสิฐ เจริญวงศ์)

13 / 5.ค. / 57

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิก เลิศชาญฤทธ์)

15 / 5.ค. / 57

52112309: สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

คำสำคัญ: วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ / เยวราช / รถไฟฟ้า

อภินันท์ เศรษฐธรรม: ความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้กับโครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: รศ. ดร. ธนิช เลิศชาญฤทธ์. 131 หน้า.

งานวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในมิติของการพัฒนาของชุมชนเมือง ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้ผสมแนวคิดจากต่างประเทศ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และตัวอย่างแนวทางการสงวนรักษาที่ได้รับการยอมรับมาพิจารณาเป็นแนวทางประกอบซึ่งพบว่าความสำคัญของการวิจัยนี้คือการมีส่วนร่วมของชุมชนเจ้าของวัฒนธรรมต่อการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น แต่ด้วยระเบียบกฎหมายของการครอบครองพื้นที่ทำให้เกิดข้อจำกัดในการจัดการพื้นที่ของชาวชุมชนเอง อย่างไรก็ตามด้วยลักษณะของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ไม่ได้ยึดโยงกับพื้นที่ แต่ให้ความสำคัญกับมิติของชุมชน การสงวนรักษา และการส่งต่อทางวัฒนธรรม ประกอบกับผลการศึกษาที่พบว่ารายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ได้เลือกศึกษามีการปรับรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปในหลายมิติ ผู้วิจัยจึงขอเห็นควรให้มีการศึกษาวิจัยในมิติของความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ท่ามกลางกระแสการพัฒนาต่อไป

สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลายมือชื่อนักศึกษา *อ.ศ.น.อ. ๒๕๕๖*

ปีการศึกษา 2556

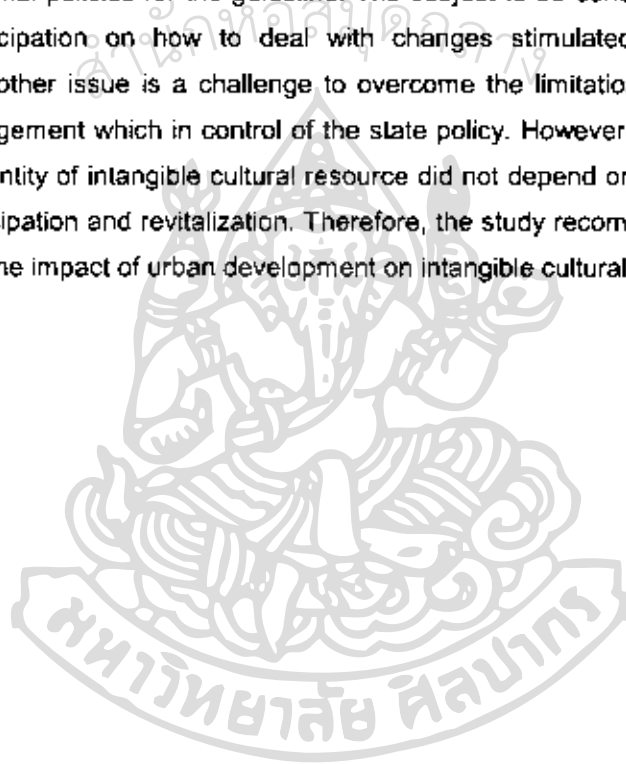
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ *อ.ศ.น.อ. ๒๕๕๖*

52112309: MAJOR: CULTURAL RESOURCE MANAGEMENT

KEY WORDS: INTANGIBLE CULTURAL / YAOWARAT / CHINA TOWN / UNDERGROUND TRAIN.

APHANTRI SETTHEETHAM: CHANGE OF THE INTANGIBLE CULTURAL RESOURCES IN CHINATOWN WHILE THE CONSTRUCTION OF THE BLUE LINE UNDERGROUND TRAIN RAILWAY PROJECT, WAT MANGKON KAMALAWAT STATION TAKE PLACE. THESIS ADVISORS: ASSOC. PROF. THANIK LERTCHARNIT, Ph.D. 131 pp.

This study was aimed at understanding pattern of change in intangible cultural resource under the dimension of urban development. Methodologically, the study adopts several international policies for the guideline. The subject to be concluded at concern of the community participation on how to deal with changes stimulated by development and globalization. Another issue is a challenge to overcome the limitation of the ownership and landscape management which in control of the state policy. However, the study result shows that the unique entity of intangible cultural resource did not depend on the location but on the community participation and revitalization. Therefore, the study recommends that future study aim to focus on the impact of urban development on intangible cultural resource.

Program of Cultural Resource Management

Graduate School, Silpakorn University

Student's signature.. *อ. อานันท์ ทรัพย์ประเสริฐ*

Academic Year 2013

Thesis Advisor's signature .. *T. Lertcharnit*

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลงอย่างลุล่วงด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.ธนิก เลิศ
ชาณุฤกษ์ ทั้งในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา และกรุณาแนะนำโอกาสให้ลูกศิษย์ได้เข้าร่วมกิจกรรมทาง
วิชาการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ต่อเนื่องมาเป็นความสนใจในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ตลอดไปจนถึง
คณาจารย์ในหลักสูตรการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน
วิทยากร ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้อนุเคราะห์ข้อมูลทุกท่านที่ไม่อาจกล่าวถึงได้หมด รวมไปถึงพี่น้องเพื่อน
นักศึกษาร่วมหลักสูตรที่คอยเป็นกำลังใจและผลักดันให้หมั่นศึกษาค้นคว้า คอยติดตามสอบถาม และ
กระตุ้นเตือนอยู่เสมอ ขอขอบคุณทุกท่านและความรู้ที่ได้รับจากการร่วมอบรมความรู้หลายครั้ง ที่
จัดขึ้นโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญให้ผู้วิจัยทราบแนว
ทางการทำงานวิจัยทางวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบระเบียบมากขึ้น

สารบัญ

บทย่อภาษาไทย		ง
บทย่อภาษาอังกฤษ		จ
กิตติกรรมประกาศ		ฉ
สารบัญภาพ		ฎ
บทที่		
1	บทนำ	1
	ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
	วัตถุประสงค์ของการวิจัย	1
	ขอบเขตการศึกษา	1
	วิธีการศึกษา	4
2	แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
	ประวัติความเป็นมาของชุมชนเขาวราช	5
	แหล่งกำเนิดวิวัฒนาการในด้านเศรษฐกิจ	7
	แหล่งกำเนิดวิวัฒนาการในด้านสังคม และภาษา	10
	ความเปลี่ยนแปลงทางด้านการคมนาคม	11
	การประเมินคุณค่าพื้นที่	14
	การประเมินคุณค่าศิลปวัฒนธรรม	14
	การจัดประเมินคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อการประเมินศักยภาพ	
	ของพื้นที่ในการลงทะเบียนเป็นย่านเก่า	15
	คุณค่า	15
	ระดับความสำคัญ	17
	บริบท, ความดั้งเดิม	17
	โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีวัดมังกรกมลาวาส	18
	โครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงิน	18
	เกี่ยวกับรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีวัดมังกรกมลาวาส	18
	การฟื้นฟู และพัฒนาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินวัดมังกรกมลาวาส	
	และพื้นที่ย่านเขาวราช	20
	ฝ่ายที่เกี่ยวข้องและผู้ที่ได้รับประโยชน์	21
	ผลการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดิน	
	สถานีวัดมังกรกมลาวาส	22

ทรัพยากรวัฒนธรรมที่เลือกศึกษา	22
ฮวงจู้ย	22
หมิงหมิง	25
เซียมซียา	31
การจัดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน	35
การจัดขบวนมงคลประกอบพิธีเช่นไหว้เทพเจ้า	39
กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง	42
อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้	43
ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	43
แนวคิดในการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง	44
แนวปฏิบัติของการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐเพื่อการสงวนรักษา ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	44
การพิจารณาบริบทแวดล้อมเพิ่มเติม	45
แนวทางการสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	46
บทบาทของรัฐภาคี	47
ทะเบียนทรัพยากรวัฒนธรรม จับต้องไม่ได้	50
มาตรการอื่น ๆ เพื่อการสงวนรักษา	54
การศึกษา ปลูกฝังความตระหนักรู้ และเสริมสร้างขีดความสามารถ	56
การมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคล	57
แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แบบยั่งยืนตามแนวคิด อื่น ๆ	60
ชุดโครงการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แบบยั่งยืน	60
รางวัลจากคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ	61
3 ระเบียบวิธีวิจัย	63
การศึกษาข้อมูล และค้นคว้าข้อมูล	63
การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาภาคสนาม	63
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	64
การเก็บรวบรวมข้อมูล	64
วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลที่ได้	65

บทที่	หน้า
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 66
	ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้บริเวณโครงการก่อสร้างรถไฟสายสีน้ำเงิน
	สถานีวัดมังกรกมลาวาส 66
	การประเมินคุณค่าและระดับความสำคัญของรายการวัฒนธรรมที่ได้เลือกศึกษา 68
5	อภิปรายผล 75
	ปัจจัยหลักของการเปลี่ยนแปลง 76
	สถานการณ์ตลาด: การปรับรูปแบบการให้บริการ, การคงอยู่และแนวโน้ม
	ในการขยายตัวของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้บางรายการ 76
	การพัฒนาของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: การแพทย์, สาธารณสุข ฯลฯ 77
	วิถีชีวิตและรูปแบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป: การเลือนหายไปของวัฒนธรรม
	ที่จับต้องไม่ได้, วิถีชีวิตที่เร่งรีบของชุมชนเมือง 78
	ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปของรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 78
	ความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในชุมชนเมือง
	ท่ามกลางการพัฒนา 79
	วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นไม่ได้เป็นวัฒนธรรมที่ผูกติดกับพื้นที่ 79
	วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้สามารถเคลื่อนย้ายหรือเผยแพร่ให้เกิด
	ในพื้นที่ใหม่ในมิติใหม่ได้ 80
	ความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน 81
	รูปแบบการสืบต่อวัฒนธรรม และประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไป 81
	การตื่นตัวของผู้ได้รับผลกระทบ 82
6	สรุป และข้อเสนอแนะ 84
	ข้อสรุป 84
	ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ 84
	ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม 85
	ความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ท่ามกลางกระแสการพัฒนา 85
	ข้อเสนอแนะ 86
	พระราชบัญญัติการผังเมืองใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร
	พ.ศ. 2556 86
	รายการอ้างอิง 90

บทที่	หน้า
ภาคผนวก.....	94
ภาคผนวก ก บทสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับรายการวิทยากรทางวัฒนธรรม ที่ได้เลือกศึกษา.....	95
ภาคผนวก ข อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ (ฉบับแปลไทย).....	101
ภาคผนวก ค ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วย มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้.....	116
ประวัติผู้วิจัย.....	131

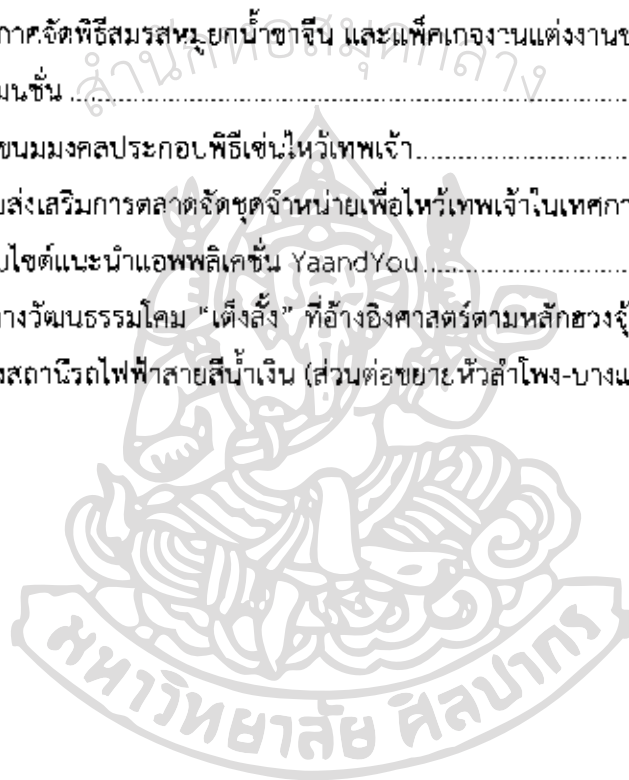
สำนักหอสมุดกลาง

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ผังบริเวณของสถานีรถไฟใต้ดินสถานีวัดมังกรกมลาวาส.....	3
2	แสดงระยะทางของถนนเยาวราช.....	6
3	ชาวพิเศษจากบสพ.ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 25 มิถุนายน 2553.....	9
4	แสดงพัฒนาการทางด้านการคมนาคมในพื้นที่.....	12
5	ป้ายคัดค้านการก่อสร้างรถไฟใต้ดินสายสีน้ำเงิน สถานีวัดมังกรกมลาวาส.....	13
6	สถานีรถไฟใต้ดินสายสีน้ำเงินส่วนต่อขยายหัวลำโพง-บางแค (ก่อนข้ามแม่น้ำ)....	19
7	ผังบริเวณของสถานีรถไฟใต้ดินสถานีวัดมังกรกมลาวาส.....	20
8	เส้นทางถนนเยาวราชภาพจากศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช วัดไตรมิตรวิทยาราม.....	24
9	การทำ “หมั้งหมิง” และแบ๊งที่ใช้หาหน้าก่อนเริ่มถอนขน.....	26
10	สภาพร้านค้าผู้ให้บริการหมั้งหมิง.....	27
11	อุปกรณ์ “หมั้งหมิง อินเตอร์”.....	29
12	อุปกรณ์ Dono super stick หรือ EPISTICK.....	39
13	ผู้เขียนซีในปิ้ง, ประเทศมาเลเซีย.....	31
14	รูปเคารพเจ้าแม่กวนอิมในมุขนิธิและรพ.เทียนฟ้า.....	32
15	เครื่องรางฮั่วท้อเซียงซือที่ทางวัดมังกรกมลาวาสเปิดให้บูชา.....	33
16	ตัวอย่างอักษร “ซั้งฮี้” ในรูปแบบต่าง ๆ.....	35
17	ตัวอย่างการจัดชุดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน.....	36
18	ตัวอย่างการจัดชุดเครื่องใช้ในพิธีส่งตัวเข้าหอ.....	37
19	แผนที่ร้านตั้งจิ้งฮั่ว.....	38
20	พิธีแต่งงานตามประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนของคุณปฏิภาณ ปฐวีگانต์ และภรรยา.....	39
21	ร้านทำขนม “ฮอกก้วย” อยู่ในตรอกข้างโรงเรียนเผยอิง.....	40
22	แผ่นประชาสัมพันธ์ขนมไหว้พระจันทร์ของไอศกรีม Häagen-Dazs.....	41
23	สัญลักษณ์ของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้.....	46
24	การแสดงออกของสังคมออนไลน์ชุมชน.....	53
25	ตราบริษัทที่ร่วมดำเนินโครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน (ส่วนต่อขยาย).....	57
26	ปกหนังสือ “บ้านหึกเจริญไชย คนจีนสยาม”.....	59

ภาพที่		หน้า
27	การแสดงหนังใหญ่จากวิดีโอเรื่อง “Performing arts: Nang Yai (big-size Shadow Puppet)”	62
28	ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในย่านเยาวราช	64
29	รูปเขียนถนนมังกรกับรูปร่างของตัวมังกร	69
30	การทำหมิงหมิงร้านคุณจ้ออ่อน	70
31	ด้านซ้ายตัวอย่างห้อยจากวัดมังกรกมลาวาส และขวาร้านสมุนไพรมหาภิรมย์ ใกล้เคียง	71
32	ใบประกาศจัดพิธีสมรสหมอยกน้ำชาจีน และแพ็คเกจงานแต่งงานของโรงแรมเชียงใหม่ แมนชั่น	72
33	การจัดขบวนมงคลประกอบพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้า	73
34	แผ่นพับส่งเสริมการตลาดจัดชุดจำหน่ายเพื่อไหว้เทพเจ้าในเทศกาลตรุษจีน	76
35	หน้าเว็บไซต์แนะนำแอปพลิเคชัน YaandYou	77
36	สินค้าทางวัฒนธรรมโคม “เต็งลิ้ง” ที่อ้างอิงศาสตร์ตามหลักฮวงจุ้ย	79
37	เส้นทางสถานีรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน (ส่วนต่อขยาย หัวลำโพง-บางแค)	88

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เยาวราช เป็นพื้นที่การค้าที่มีชื่อเสียงของคนไทยและนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ได้รับขนานว่าเป็นพื้นที่ของชุมชนชาวจีน (China Town) อันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่ที่เป็นชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลอาศัยอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น มีการประกอบกิจการที่ดำเนินงานโดยชาวจีน ชื่อสินค้าจากประเทศจีนหรือจัดจำหน่ายโดยชาวจีนอพยพลีบเนื่องมาจนปัจจุบันพื้นที่แห่งนี้ยังเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมที่สะท้อนวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น เทศกาลตรุษจีน เป็นต้น

ในปัจจุบันพื้นที่เยาวราชกำลังเผชิญความเปลี่ยนแปลงจากการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส อีกทั้งการศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในประเทศไทยยังไม่ปรากฏมากนัก การศึกษาในครั้งนี้นอกจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับรายการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชบางรายการที่สำคัญแล้ว ยังเป็นการศึกษารูปแบบความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในมิติของการพัฒนาของชุมชนเมือง โดยใช้กรณีศึกษาจากการพัฒนาทางด้านคมนาคมที่กำลังจะเกิดขึ้น

ผู้วิจัยจึงคาดหมายว่าผลจากการศึกษาครั้งนี้จะทำให้ได้ทราบถึงลักษณะของทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่สำคัญในพื้นที่, ความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในชุมชนเมืองท่ามกลางการพัฒนา และแนวทางการสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมจากกฎระเบียบและแนวคิดในการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษารูปแบบความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในมิติของการพัฒนาของชุมชนเมือง

ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษารูปแบบความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้กับโครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสกำหนดขอบเขตของการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

ขอบเขตด้านแนวคิด

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Quality Research) โดยมีกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่จะนำไปใช้ในการอ้างอิงวิเคราะห์ หรือเป็นแนวทางในการพิจารณารูปแบบและวิธีการในการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เหมาะสมโดยจะศึกษาในกรอบดังนี้

1. กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับในการอนุรักษ์วัฒนธรรม
2. แนวคิดในการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม
3. แนวทางการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
4. แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แบบยั่งยืน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนเขาวราช
2. การประเมินคุณค่า และระดับความสำคัญของพื้นที่ตามหลักสากล
3. โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีวัดมังกรกมลาวาส
4. ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ได้เลือกศึกษาโดยการสำรวจสภาพปัจจุบัน

สัมภาษณ์ และสังเกตรูปแบบการใช้งานของพื้นที่ ประกอบกับการค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตด้านพื้นที่

เมื่อพิจารณาจากพื้นที่ทางกายภาพ ผู้วิจัยได้นำขอบเขตของสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีวัดมังกรมาเป็นพื้นที่ทางกายภาพในการพิจารณาประกอบการเลือกรายการวัฒนธรรมที่ศึกษาและพื้นที่เก็บข้อมูล โดยยึดตามร่างพระราชกฤษฎีกาเวนคืนของโครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงินที่ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีฯ เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2550 ซึ่งพระราชกฤษฎีกานี้จะครอบคลุมถึงการเวนคืนบริเวณที่มีการก่อสร้างสถานี เพื่อทำทางขึ้น-ลงสถานี รัศมีประมาณ 20-25 เมตร บริเวณปล่องระบายอากาศ และทางออกฉุกเฉินเพิ่มเติม โดยการเวนคืนของโครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงินจะครอบคลุมถึงเส้นทางการก่อสร้างอุโมงค์สถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีวัดมังกรกมลาวาส ซึ่งอยู่บริเวณซอยเจริญกรุง 23

ภาพที่ 1 ผังบริเวณของสถานีรถไฟฟ้าวัดมิ่งกรที่ได้ดินสถานีวัดมิ่งกรมลาวาส
ที่มา: สถาบันอาศรมศิลป์, “เอกสารสรุปรายงานความคืบหน้าโครงการ ครั้งที่ 3 การศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟฟ้าวัดมิ่งกรมลาวาสและพื้นที่ย่านเยาวราช” (กรุงเทพฯ: สถาบันอาศรมศิลป์, 2552).

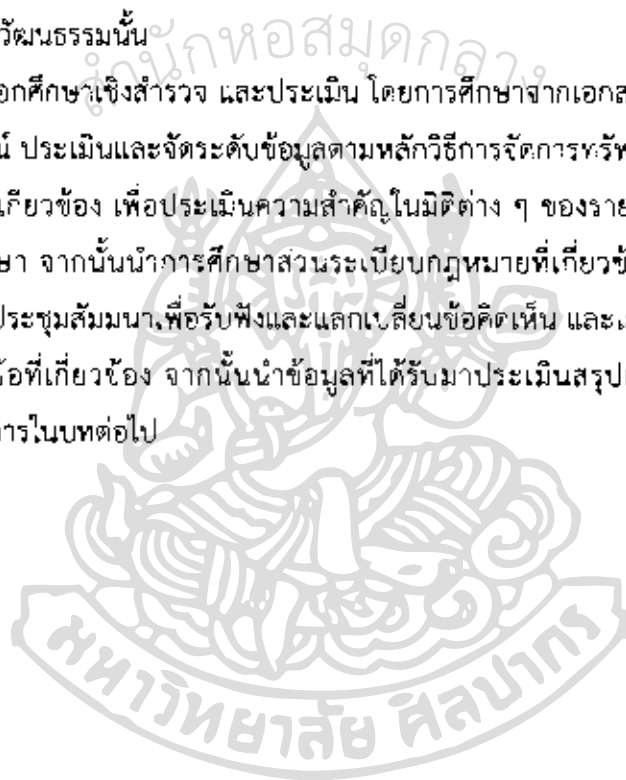
จากผังบริเวณของสถานีรถไฟฟ้าวัดมิ่งกรมลาวาสข้างต้น พบว่า พื้นที่ที่ต้องเวนคืนเพื่อใช้เป็นพื้นที่ทางขึ้นลงสถานีรถไฟฟ้าวัดมิ่งกรมลาวาส มีพื้นที่ครอบคลุมตามแนวถนนเจริญกรุงโดยเริ่มตั้งแต่ซอยเล่งบัวเยี่ยถึงถนนแปลงนามซึ่งเป็นระยะทางประมาณ 120 เมตร โดยผู้วิจัยได้เลือกทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่โดดเด่นมาศึกษาจำนวน 5 รายการ ได้แก่ ฮวงจุ้ย การกำจัดขนบนใบหน้า “หมั่นหมิ่ง” การจัดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน การจัดเครื่องประกอบพิธีเช่นไหว้เทพเจ้า

ผู้วิจัยได้สำรวจพื้นที่ในบริเวณใกล้เคียงและเลือกพื้นที่ศึกษาบริเวณรอบโครงการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าวัดมิ่งกรมลาวาส ในรัศมีประมาณ 500 เมตร (ช่วงซอยเจริญกรุง 16 ไปแยกแปลงนาม) คาบเกี่ยวไปทางซอยแปลงนาม ตรอกอิสรานุภาพ เจริญไชย ถนนพลับพลาไชย ซึ่งจะได้แจกแจงตำแหน่งและจำนวนพื้นที่ที่พบในบริเวณดังกล่าวในบทต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการศึกษาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีการกระจายตัวในบริเวณอื่นนอกพื้นที่ทำให้มีการศึกษาเพิ่มเติมในบางรายการเพื่อให้ทราบถึงรูปแบบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่อื่น ๆ เปรียบเทียบได้

วิธีการศึกษา

ผู้วิจัยได้เลือกศึกษากลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากขอบเขตของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส และพิจารณาเลือกศึกษารายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรืออยู่ในบริเวณดังกล่าว ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการ โดยจัดทำรายการ ให้รายละเอียดของสิ่งที่เกิดขึ้น และประเมินคุณค่า ระดับความสำคัญของรายการวัฒนธรรมนั้น ๆ โดยพิจารณาสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับรายการวัฒนธรรมทุกรายการ โดยประกอบไปด้วยผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้น ๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญ เจ้าของร้าน ผู้ให้บริการ หรือเจ้าหน้าที่ประจำสถานที่ที่มีรายการวัฒนธรรมนั้น และผู้ที่มาใช้บริการหรือรับบริการจากรายการวัฒนธรรมนั้น

โดยเลือกศึกษาเชิงสำรวจ และประเมิน โดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลบันทึกการสัมภาษณ์ ประเมินและจัดระดับข้อมูลตามหลักวิธีการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมจากองค์กรที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง เพื่อประเมินความสำคัญในมิติต่าง ๆ ของรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ได้เลือกศึกษา จากนั้นนำการศึกษาส่วนระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาประกอบพร้อมเข้าร่วมการประชุมสัมมนา เพื่อรับฟังและแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และเก็บข้อมูลการสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้รับมาประเมินสรุปผลที่ได้รับ แล้วนำเสนอแนวทางในการจัดการในบทต่อไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยได้เรียงลำดับข้อมูลประกอบการศึกษา เนื้อหาแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้เริ่มตั้งแต่การระบุนโยบายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เลือกศึกษา การประเมินคุณค่า กฎหมายและระเบียบข้อบังคับ แนวคิดในการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้ามหานครใต้ดินสถานีวัดมังกรกมลาวาส เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยมีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

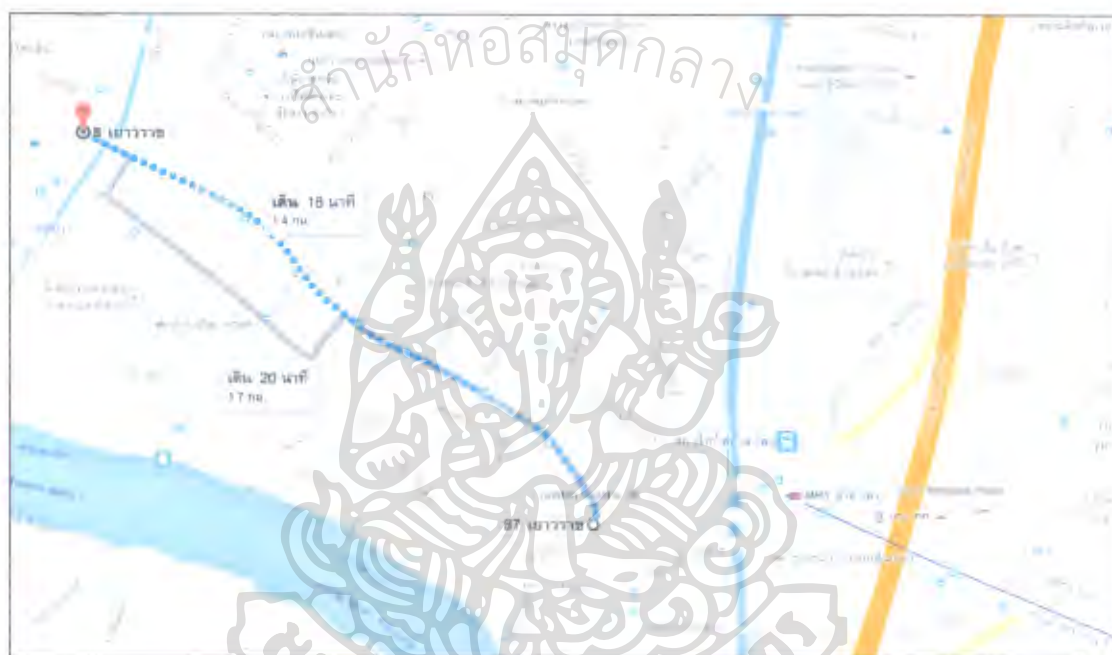
ประวัติความเป็นมาของชุมชนเยาวราช

หากนับความเป็นมาของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน สามารถสืบเนื่องได้หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชฯ โปรดเกล้าฯพระราชทานที่ดินบริเวณสวนตั้งแต่คลองวัดสามปลื้ม (วัดจักรวรรดิราชาวาสวรมหาวิหาร) ไปจนถึงคลองวัดสามเพ็ง (วัดสามพันดวงฯ) ให้บรรดาชาวจีนสำหรับสร้างคหะสถานบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัย และการประกอบอาชีพ ต่อมาหลังจากการลงนามในสนธิสัญญาเบาว์ริงในสมัยรัชกาลที่ 4 แล้ว กรุงเทพฯ ได้เริ่มทำการค้ากับประเทศทางตะวันตกมากขึ้นมีการส่งสินค้าออก เช่น ข้าว เครื่องเทศ น้ำตาลและมีการนำเข้าเหล็ก ผ้าแพรจากจีน เครื่องหอม ฯลฯ

แหล่งการค้าของกรุงเทพฯ นั้นอยู่ในย่านคนจีน โดยมีอาณาเขตตั้งแต่ริมคลองโอ่งอ่าง จนถึงคลองผดุงกรุงเกษมจากกิจการค้าที่รุ่งเรืองและรายได้เพิ่มขึ้น จึงทำให้มีการตัดถนนเพิ่มขึ้นหลายสายพร้อมกับความเจริญที่ตามมารวมถึงการตัดถนนเยาวราช ถนนที่สร้างขึ้นในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ถนนกวี ชูชัยยะ, 2554) โดยถนนเยาวราชมีระยะทางประมาณ 1.4 กิโลเมตร นับจากหัวถนนตัดกับถนนจักรเพชร-มหาไชย ยาวไปถึงแยกวงเวียนโอเดียน (ดูภาพที่ 2 ประกอบ)

* คำว่า “เยาวราช” นั้น เป็นการตั้งชื่อเพื่อถวายพระเกียรติแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งทรงเสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติในขณะที่ทรงมีพระชนมพรรษาเพียง 15 พรรษา

บริเวณวงเวียนโอเดียนมี “ซุ้มประตูเฉลิมพระเกียรติ” เป็นจุดบรรจบของถนนสายหลัก และสายรองที่มุ่งตรงสู่ตำแหน่งของซุ้มประตูพอดิ ถือเป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน (Land Mark) ที่ทรงคุณค่าและสวยงาม อยู่ในทำเลที่ช่วยเพิ่มพลังตามหลักฮวงจุ้ย ศักยภาพของถนนทองสายนี้เป็นแหล่งของร้านอาหาร ร้านขายทอง และศูนย์กลางการค้าขายต่าง ๆ เป็นที่รู้จักกันของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เนื่องจากเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนที่เก่าแก่ มีที่พัก แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยเฉพาะชื่อเสียงในด้านสินค้าประเภททองคำ และเป็นแหล่งรวมอาหาร

ภาพที่ 2 แสดงระยะทางของถนนเยาวราช
ที่มา: แผนที่เส้นทางถนนเยาวราช, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <http://www.google.co.th>

"ถนนเยาวราช" ยังคงเป็นชุมชนคนจีน ย่านธุรกิจการค้า การเงิน การธนาคาร ร้านทอง ภัตตาคาร ร้านอาหาร ร้านค้า ฯลฯ เหมือนดังในอดีต ยามค่ำคืนเยาวราชจะแปรสภาพจากถนนเศรษฐกิจเป็นถนนอาหารที่มีความยาวที่สุดแห่งหนึ่ง สองฟากถนนเต็มไปด้วยอาหารหลากหลายชนิด วางขายเรียงรายเป็นแนวยาวเลือกนั่งได้ทั้งแบบภัตตาคาร ร้านริมถนนหรือจะซื้อจากรถเข็นและแผงลอยนานาชนิดก็ได้ ท่ามกลางบรรยากาศแสงสีไฟจากป้ายชื่อร้านที่ต่างก็มีเอกลักษณ์ไม่ซ้ำแบบกัน (ททท. สำนักงานกรุงเทพมหานคร, 2555: 60)

แหล่งกำเนิดวิวัฒนาการในด้านเศรษฐกิจ

จากหนังสือคู่มือกินอ้อยย่านเยาวราชจากร้านข้างทางถึงภัตตาคาร ของสำนักพิมพ์แสงแดด (ยอดแก้ว อักษรา, 2551) ได้ให้ความเห็นและเกร็ดประวัติร้านค้าต่าง ๆ ในย่านอย่างน่าสนใจว่าเยาวราชเป็นย่านธุรกิจ และการค้าสำคัญแห่งแรกของกรุงเทพฯ เริ่มตั้งแต่รัชสมัยของล้นเกล้ารัชกาลที่ 1 ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานที่ดินให้แก่ชุมชนชาวจีนได้มาอยู่อาศัย และทำการค้าในบริเวณนี้แทนพื้นที่เดิมบริเวณริมฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาที่โปรดเกล้าฯ ให้เป็นพระบรมมหาราชวังสืบเนื่องจนปัจจุบัน ความรุ่งเรือง และการสะท้อนภาพการเป็นย่านธุรกิจการค้าที่สำคัญนั้นสามารถสืบเนื่องได้จากพัฒนาการของธุรกิจการค้า และเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในหลายรายการที่เกิดขึ้น ณ ที่แห่งนี้

1. ย่านชุมชนและการค้าของคนจีนพลัดถิ่นที่เก่าแก่ที่สุดในโลก

“ไชน่าทาวน์ กรุงนิวยอร์ก” มีอายุเก่าแก่มากนับเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2387 (ค.ศ.1844) หรือ 166 ปีล่วงมา แต่หากสืบจากพัฒนาการเริ่มต้นของชุมชนชาวจีนในพื้นที่นี้ ซึ่งสืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งที่สถาปนาราชธานีใหม่ พ.ศ.2325 หรือราว 228 ปีมาแล้ว จึงถือได้ว่า “ไชน่าทาวน์ กรุงเทพฯ” เก่าแก่กว่า

2. สถาบันการเงินเก่าแก่

“โหยก๊ว” ส่วนผสมระหว่างธนาคารตัวเล็กเงินข้ามประเทศ และข้อความจากบรรดาชาวจีนผู้อพยพจากเมืองจีนมาตั้งรกรากในเมืองไทย จึงส่งเงินกลับไปให้ญาติพี่น้องของตนที่ยังอาศัยอยู่ในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งแม้ปัจจุบันระบบดังกล่าวได้เลิกให้บริการไปแล้ว แต่ได้บันทึกไว้ว่าร้านโหยก๊วที่เปิดให้บริการในสมัยก่อนเฉพาะในกรุงเทพฯ นั้นมีมากถึง 58 ร้าน ร้านใหญ่ย่านถนนพานิช : ได้แก่ร้าน เกี่ยมฮือโกย ร้านจิ้นฮั่วฮง ร้านเบ็กม.ฮง เป็นต้น ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้แสดงถึงปริมาณของจำนวนคนจีนอพยพที่มีอาศัยในประเทศไทยขณะนั้น (ร.4-ร.5) โดยคาดคะเนจากจำนวนเรือขนส่งผู้โดยสารที่ระบุว่าประเทศไทยน่าจะเป็นประเทศที่มีชาวจีนอพยพเข้ามาอาศัยเป็นจำนวนมากที่สุดในแถบนี้

ต่อมาได้มีระบบการเงินที่จัดตั้งเป็นระบบขึ้นมา ได้แก่ ธนาคารที่เกิดจากชาวจีนอพยพ เช่น ธนาคารหวังหลี (พ.ศ.2491-2494) หรือระบบทรัสต์ เช่น บ.เอเชียทรัสต์ ซึ่งในภายหลังก็ได้รับผลกระทบตามความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และได้ปิดตัวลงไป แต่ธนาคารที่ถือเป็นธนาคารของชาวไทยที่เก่าแก่ที่สุด และยังคงเปิดดำเนินการถึงปัจจุบันคือ “ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาลาดน้อย” หรือในอดีตคือ จีทำการของสำนักงานใหญ่ บริษัท แบงก์สยามกัมมาจล ทุนจำกัต (ระหว่างปี พ.ศ. 2449-2514) ธนาคารสัญชาติไทยแห่งแรก และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ใช้ตราอาร์มแผ่นดินเป็นตราประจำบริษัท

3. ร้านทองกว่า 40 ร้าน และร้านทองเก่าแก่ที่สุด

“ตั้งโต๊ะกัง” มีอายุกว่า 100 ปี มีสาขามากมายหลายสาขาทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด รวมถึงมีหลายสาขากระจายอยู่ในบริเวณพื้นที่ย่านเยาวราช

4. ร้านขายสมุนไพรไทยที่เก่าแก่ที่สุด

“เจ้ากรมเปือ” ตั้งอยู่บริเวณปากซอยทางเข้าวัดจักรวรรดิราชาวาส (วัดสามปลื้ม) ของนายเอ สุวรรณเดมิย์ เปิดดำเนินกิจการราวปี พ.ศ. 2434 (สมัยรัชกาลที่ 5) โดยเช่าที่ของวัดเป็นร้านรักษาโรคและขายสมุนไพร

5. ร้านค้าน้ำมันแห่งแรกในสยาม

“บริษัท นายเลิศ จำกัด” นอกจากตีกลงสุดในพระนครแล้ว นายเลิศ หรือพระยาภักดีนรเศรษฐ ยังเป็นผู้ริเริ่มกิจการร้านค้าน้ำมันแห่งแรกในสยาม เมื่อปี พ.ศ. 2436 ตั้งอยู่เชิงสะพานเหล็กล่าง หรือสะพานพิทยเสถียร

6. กำเนิดห้างสรรพสินค้าไทย

“ห้างเซ็นทรัลเทรดดิ้ง” ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2490 โดยนายเตียง จิราธิวัฒน์ ได้เช่าห้องแถวปากตรอกกัปตันบุช ถนนเจริญกรุง สีพระยา โดยจำหน่ายหนังสือ และสินค้าต่าง ๆ ที่สั่งเข้ามาจากสำ.พิง

7. กำเนิดเจ้าสัว

ชาวจีนอพยพที่ได้เข้ามาก่อสร้างสร้างตัวในยุคเริ่มแรกหลายครอบครัวเริ่มตั้งรกรากและประกอบกิจการสร้างครอบครัว สิ่งสมฐานะ บารมีจากที่จีนมีฐานะมั่งคั่งเป็นวีรผู้จักกันในวงการธุรกิจระดับประเทศหลายตระกูล เช่น “โชควัฒนา” เจ้าของธุรกิจเครือ สหพัฒน์พิบูล ที่เริ่มต้นจากการเปิดร้านโชห่วยขายของเบ็ดเตล็ดทั่วไปชื่อร้าน เอียบ.งงเชียง, “ไอศถานุเคราะห์” เจ้าของธุรกิจเครือไอศถาน ที่เริ่มจากร้านขายยา เด็กเฮงฮู เมื่อปี 2442, “เสียรนวนนท์” เจ้าของธุรกิจเครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP Group) เริ่มอพยพมาเมื่อปี 2464 และ “โสภณพานิช” เจ้าของธนาคารกรุงเทพฯ ที่เปิดธนาคารแห่งแรกที่ปากตรอกอานเียนเก็ง ในปี 2487 (ณัฐชยา ราทีกุลกรลักษณ์, 2546) (ดูภาพที่ 3 ประกอบ)

ภาพที่ 3 เจ้าสัวจากย่านเยาวราช

ที่มา: เจ้าสัว-อดีต รมต. ร่ำลึกคุณงามความดี 9 ทศวรรษ เผยอิง ร.ร.เงินเก่าแก่ในไทย. ไทยรัฐ (25 มิถุนายน 2553).

8. อาคารที่สูงที่สุดในเขตใจกลางนครหลวง

“ตึกนายเลิศ” เป็นตึก 9 ชั้น ตั้งอยู่ที่ตำบลสี่พระยา ริมถนนเจริญกรุง เชียงสะพานเหล็กล่างหรือสะพานพิทยเสถียร สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2470 โดยนายเลิศ เศรษฐบุตร เพื่อเป็นโรงแรมที่มีคนไทยเป็นเจ้าของแห่งแรก เพราะโรงแรมที่มีในขณะนั้นเป็นของชาวต่างชาติ เช่น โรงแรมโอเรียนเต็ล “ตึกนายเลิศ” นอกจากเป็นโรงแรมแล้ว ชั้นล่างยังเป็นห้างสรรพสินค้าจำหน่ายจักรเย็บผ้า ซิงเกอร์ “Singer” เป็นรายแรก และสินค้าอื่น ๆ อีกหลายรายการ (ปิยนาด บุนนาค, 2553)

9. แหล่งรวมธุรกิจสิ่งพิมพ์ โรงพิมพ์, ร้านหนังสือ และที่ชุมนุมบรรดานักเขียน

“โรงพิมพ์ราชภัฏเจริญ” หรือ “โรงพิมพ์วัดเกาะ” เจ้ายุทธจักรในวงการพิมพ์เรื่องประโลมโลก จำหน่ายมาตั้งแต่กลางสมัยรัชกาลที่ 5 ก่อน ร.ศ.108 หรือ พ.ศ.2432 กระทั่งราว ๆ พ.ศ.2520 จึงเลิกกิจการ (เอนก นาวิกมูล, 2539)

“ร้านเชมบรรณกิจ” ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี 2473 (ธนาทิพ ฉัตรภูติ, 2546) ก่อตั้งโดยนาย นายบุญ เตชะเกษม ปัจจุบันยังเปิดดำเนินการตั้งอยู่ที่เวียงนครเชม (ตลาดปีระกา) ถนนเยาวราช

“สำนักพิมพ์พิทยาคาร” ตั้งอยู่บริเวณเวียงนครเกษม (ใกล้สะพานเหล็ก) เป็นสำนักพิมพ์เอกชนที่ให้บริการพิมพ์หนังสือจำพวกปกิณกะบันเทิงเก่าแก่ที่ยังคงเปิดให้บริการจนปัจจุบัน นอกจากนั้นยังรวมถึงสำนักพิมพ์ และร้านหนังสืออีกหลายร้านที่ก่อสร้างธุรกิจจากย่านนี้

จนสร้างชื่อเสียงในปัจจุบัน เช่น นานมี, พทยาการ, บรรณาการ, ผดุงศึกษา, เสริมวิทย์บรรณาการ, เขมบุคส์ไตร์ (สันติ วิริยะรังสฤษฎ์, 2548)

10. โรงภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มในประเทศไทย

จากบทความ “ลัดเลาะเยาวราช ศึกษาตำนานการค้าที่ทรงวาดกับปูนซิเมนต์ไทย” โดย ในนิตยสารผู้จัดการ (สมศักดิ์ ดำรงอุบลพรชัย, 2544) ได้ให้ข้อมูลถึงโรงภาพยนตร์ในย่านเยาวราช ในยุคสมัยโรงภาพยนตร์เริ่มได้รับความนิยมและมีชื่อเสียงในประเทศไทยอันได้แก่โรงหนังเท็กซัส พัฒนาการ เทียนแก้วเทียน ฯลฯ ซึ่งบางแห่งได้ปิดตัวลงไปแล้ว หรือบางแห่งเปิดดำเนินการแต่เป็นโรงหนังเกรดล่าง นอกจากนั้นบริเวณโดยรอบพื้นที่เช่นย่านวังบูรพายังมีโรงหนังโอ.เตียน กรุงเกษม เฉลิมกรุง โรงหนังแกรนด์ คิงส์ และควีนส์ ด้วย

แหล่งกำเนิดวิวัฒนาการในด้านสังคม และภาษา

1. ศาลเจ้าเก่าแก่ที่สุดในประเทศ

จากหนังสือเรื่อง “วิถีจีน” ของ รศ.ดร.พรพรรณ จันทน์โรจนานนท์ (พรพรรณ จันทน์โรจนานนท์, 2546) ได้ระบุว่า “ศาลเจ้าโจวซือก่ง” (วัดซุนเฮงยี่) เป็นศาลของชาวจีนฮกเกี้ยน ตั้งอยู่ที่ซอยวานิช 2 ตลาดน้อย อายุ สร้างปี 2347 ถือเป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่ที่สุดในขณะนี้รองจากศาลเจ้า “จี๋หนันเมี่ยว” ข้างทางรถไฟวงเวียนใหญ่ที่ถูกก่อสร้างใหม่ใกล้บริเวณเดิมในปี 2499 เนื่องจากพื้นที่เดิมถูกตัดเป็นถนน แต่ขณะเดียวกันปรากฏมีป้ายในศาลเจ้าเล่าบ๊วยเอี้ยะที่บ่งบอกปีศักราชของจีนว่าสร้างขึ้นก่อน พ.ศ. 2201

2. สมาคมชาวจีน และมูลนิธิแห่งแรกในประเทศไทย

“มูลนิธิ/โรงพยาบาลเทียนฟ้า” (เทียนฮั่วอู๋หย่ง) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2445 โดยสมาคมชาวจีน 5 ภาษา เพื่อเป็นมูลนิธิสาธารณกุศลสงเคราะห์ผู้ป่วยไข้หวัดใหญ่ให้ได้รับการรักษา

3. คำขวัญจากเหตุการณ์ต่าง ๆ “เจ้าชู้นก” “รูสสต็อก” “อีสำเพ็ง”

กล่าวได้ว่า 3 คำขวัญนี้มาจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นี้ เช่น สมัยรัชกาลที่ 5 ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการเลิกทาส ตามพระราชบัญญัติเกษียณอายุ รัฐบาลจึงออกประกาศบังคับให้นายโรงหญิงนครโสเภณี ปล่อยหญิงที่มีอายุพ้นจากการเป็นทาส หลุดออกมาเป็นไท อันเปรียบเสมือนปล่อยนกออกจากกรง และชายที่เกี่ยวข้อบริการจากหญิงเหล่านี้จะถูกเรียกว่ามีพฤติกรรม “เจ้าชู้นก” ซึ่งบริเวณที่พบหญิงเหล่านี้เป็นอันมาก คือบริเวณโรงหอย หรือโรงหญิงนครโสเภณี ซึ่งรัฐบาลอนุญาตให้ตั้งในบริเวณสำเพ็งเท่านั้น (เอนก นาวิกมูล, 2552) และด้วยเหตุที่มีหญิงบริการเป็นจำนวนมากในพื้นที่นี้เองคำว่า “อีสำเพ็ง” จึงเป็นคำนิยามสำหรับหญิงที่ประกอบอาชีพบริการนี้ (ณัฐชยา ราทีกุลกรลักษณ์, 2546) “รูสสต็อก” เกิดขึ้นจากการขายเลนหลังลดราคาของห้างสรรพสินค้าในย่านนี้

ความเปลี่ยนแปลงทางการคมนาคม

ถนนเยาวราชเป็นถนนที่สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามโครงการถนนอำเภอสำเพ็ง ซึ่งเป็นนโยบายสร้างถนนในท้องที่ที่เจริญแล้วเพื่อส่งเสริมการค้าขาย สำเพ็งเป็นย่านการค้าที่เจริญมากแห่งหนึ่งนอกเหนือจากบริเวณถนนเจริญกรุง ทำให้พระองค์มีพระราชดำริที่จะสร้างถนนให้มากขึ้น ถนนเยาวราชเป็น 1 ใน 18 ถนน ที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ขณะดำรงพระอิสริยยศพระเจ้ามโงยธาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนนริศรานุวัดติวงศ์ เสนาบดีกระทรวงโยธาธิการเสนอให้สร้าง เช่น ถนนจักรวรรดิ ถนนราชวงศ์ ถนนอนุวงศ์ (ถนนกวลี ชูชัยยะ, 2548)

ถนนเยาวราช โดยการอ้างอิงตามระยะทางของถนนเยาวราชที่มีระยะทาง 1,430 เมตร อยู่ระหว่างถนนเจริญกรุงและสำเพ็ง ซึ่งตัดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ตามนโยบายเพื่อสร้างความเจริญสู่ชุมชนที่มีผู้อยู่อาศัยหนาแน่น และในเขตชุมชนนี้เองที่เป็นเขตเก่าที่เรียกว่าชุมชนชาวจีนสำเพ็ง ที่ได้รับพระราชทานที่ดินมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 เพื่อให้ย้ายออกจากพื้นที่เดิมซึ่งปัจจุบันคือ เขตพระบรมหาราชวัง โดยชื่อสำเพ็งมีข้อสันนิษฐานว่าน่าจะมาจากลักษณะภูมิประเทศของย่าน ที่มีคลองขวางอยู่คือ คลองเหนือวัดสำเพ็ง และคลองวัดสามปลื้ม ทำให้ตัดแผ่นดินออกเป็นสามตอนคือ พื้นที่ช่วงวัดสำเพ็ง วัดเกาะ และวัดสามปลื้ม จึงเรียกย่านสามแผ่น และเพี้ยนเป็น “สำเพ็ง”^๑

ชนชั้นชุมชนจีนสามแห่ง หรือ สำเพ็ง ประกอบไปด้วยชาวจีนอพยพหลายกลุ่ม หลายรุ่น ที่มาอาศัยอยู่ร่วมกันเพื่อประกอบสัมมาชีพอันหลากหลายตามความรู้ ความสามารถเดิมที่มีติดตัวมา และตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม จากประวัติความเป็นมาของวัดหลายแห่งในบริเวณพื้นที่สำเพ็ง พบว่าสามารถสืบเนื่องย้อนไปได้ถึงสมัยอยุธยา^๒ แต่มีพบหลักฐานที่บ่งชี้ถึงความต่อเนื่องของชุมชนในพื้นที่กระทั่งชุมชนชาวจีนได้ย้ายมาตั้งรกรากในบริเวณนี้

^๑ จากหนังสือ ชื่อบ้านนามเมือง โดยคันสนีย์ วีระศิลป์ชัย และหนังสือเล่าเรื่องเก่าของ ๗ โดยสมพงษ์ เกรียงจักรเพชร

^๒ วัดสัมพันธวงศ์ (วัดเกาะ), วัดไตรมิตร(วัดสามจีน), วัดจักรวรรดิราชาวาสวรวิหาร (วัดสามปลื้ม) และอื่น ๆ มีประวัติความเป็นมาสืบเนื่องไปในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ภาพที่ 4 แสดงพัฒนาการทางการคมนาคมในพื้นที่
 ที่มา: สำนักงานสำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร, แผนที่กรุงเทพมหานคร มาตรฐาน 1: 75,000
 แผนที่เขตสัมพันธวงศ์ ขนาด เอ 1, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <http://cpd.bangkok.go.th:90/web2/map/keat/เขตสัมพันธวงศ์.jpg>

สำหรับพัฒนาการทางการคมนาคมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่นอกจากลำดับพัฒนาการทางเศรษฐกิจ และความเจริญข้างต้นแล้ว ยังสามารถนับย้อนขึ้นไปตามความก้าวหน้าของระบบขนส่งมวลชนในประเทศไทยได้ในหลายลำดับมิติเวลา เช่น การก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงิน ในรัชกาลที่ 9, การตัดถนนเยาวราช ในรัชกาลที่ 5, การถมคลองสามเพ็งเป็นถนนวานิช1 ในรัชกาลที่ 5 (พรพรรณ จันทโรจนานนท์, 2546), การถมคลองปูนเกล้า เป็นถนนทรงวาดในรัชกาลที่ 5, การถมคลองวัดสามปลื้มหรือวัดจักรวรรดิราชาวาสในรัชกาลที่ 5, การตัดถนนสามเพ็งในรัชกาลที่ 1 เป็นต้น (ดูภาพที่ 4 ประกอบ)

ในส่วนของการคมนาคมในปัจจุบันได้มีโครงการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงิน สถานีรถไฟฟ้าวัดมังกรกมลาวาส (Wat Mangkon Kamalawat Station) ซึ่งเป็นหนึ่งในสถานีรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน ช่วงหัวลำโพง-บางแคถือเป็นสถานีรถไฟฟ้าที่เชื่อมต่อการขนส่งมวลชนสาธารณะแก่ประชาชนเพื่ออำนวยความสะดวกในการคมนาคมของผู้ที่สัญจรไปมาในเขตพื้นที่สัมพันธวงศ์ ตัวสถานีจะมีที่ตั้งอยู่ที่ถนนเจริญกรุง โดยอยู่บริเวณซอยเจริญกรุง 23 (สถาบันอาศรมศิลป์, 2552) บริเวณสี่แยกแปลงนาม (จุดบรรจบถนนเจริญกรุง ถนนแปลงนาม และถนนพลับพลาไชย) ใกล้กับวัดมังกรฯ ในพื้นที่แขวงป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และแขวงสัมพันธวงศ์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร

โดยแผนงานก่อนหน้านี้ได้ระบุที่ตั้งสถานีและจุดขึ้น-ลงสถานีอยู่ที่ซอยเจริญกรุง 16 (ตอรอกอิสรานุภาพ หรือตอรอกเล่งบิวเอี้ย) หรือตลาดใหม่เยาวราช ซึ่งถือเป็นย่านการค้าเก่าแก่ใกล้กับโบราณสถานที่สำคัญคือ วัดมังกรกมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่) เป็นย่านที่มีวิถีชุมชนเป็นเอกลักษณ์ และเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายจีน ดังนั้นแผนการเวนคืนเพื่อก่อสร้างสถานีบริเวณซอยเจริญกรุง 16 (จุดบรรจบถนนเจริญกรุง ถนนแปลงนาม และถนนพลับพลาไชย) ใกล้กับวัดมังกรฯ จึงได้รับการคัดค้านอย่างหนักจากประชาชนส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงนี้ (ดูภาพที่ 5 ประกอบ)

ภาพที่ 5 ป้ายคัดค้านการก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงิน สถานีวัดมังกรกมลาวาส (ภาพถ่ายโดย อกันตริ เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.) ได้แก้ปัญหาโดยปรับเปลี่ยนทางขึ้น-ลงสถานีมาใช้พื้นที่ว่างที่อยู่ใกล้เคียงแทน ได้แก่พื้นที่รกร้างตรงข้ามวัดมังกรฯ และหน้าโรงพยาบาลนครศิริรามา (ป้ายรถประจำทางวัดมังกรฯ ระหว่างสี่แยกแปลงนามและห้าแยกหมอมี่) เพื่อลดผลกระทบจากการเวนคืน โดยจุดศูนย์กลางสถานีอยู่ที่บริเวณสี่แยกแปลงนาม ซึ่งอยู่ถัดออกไปจากซอยเจริญกรุง 16 ประมาณ 200-300 เมตร (ประชาชาติธุรกิจ, 2551)

ในบริเวณดังกล่าวนอกจากขอบเขตการปกครองทางกายภาพ ซึ่งอยู่ในส่วนการปกครองของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์แล้ว ในด้านขอบเขตของพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้นยังถือเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนแหล่งใหญ่ที่มีอาณาบริเวณครอบคลุมพื้นที่การปกครองของสำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ซึ่งมีรายละเอียดในหลายประเด็น และขอบเขตที่น่าศึกษาในหลายมิติทั้งผลกระทบจากรูปแบบการขนส่งมวลชนแบบใหม่ที่ทำให้ผู้คนทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเข้า-ออกพื้นที่ได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

การเวนคืนที่ดิน ซึ่งเกิดจากการจัดสรรที่ดินเพื่อนำมาทำเป็นพื้นที่สถานีรถไฟใต้ดิน ทำให้พื้นที่เดิมบางส่วนหายไป บางส่วนได้รับการจัดการพัฒนารูปแบบพื้นที่ใหม่ และรวมไปถึงร้านค้า บางส่วนที่จะต้องย้ายออกไปหาทำเลในพื้นที่ใกล้เคียงหรือย้ายออกจากชุมชนเดิม และสุดท้ายคือ ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตคนใน ชุมชนไปอย่างไรบ้าง และความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นนั้น สามารถพิจารณาเพื่อวางกรอบผลกระทบ และเตรียมแผนรับมือได้อย่างไรบ้าง

การประเมินคุณค่าพื้นที่

แนวคิดนี้นำมาใช้อันเนื่องมาจากหัวข้อที่ศึกษาเป็นการเลือกภาวะการทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ ในบริเวณพื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงจากการก่อสร้างรถไฟทำใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรพิจารณาประเมินคุณค่าในระดับพื้นที่เป็นพื้นฐานก่อน เพื่อให้การศึกษาริวิจัยสามารถ ประเมินคุณค่าของพื้นที่ได้ว่ามีคุณค่าในระดับใด และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อ ในมิติใดบ้าง ทั้งนี้จะได้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้กับรายการวัฒนธรรมที่ได้เลือกศึกษาในบทที่ 4 ต่อไป ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้หยิบยกการประเมินตามแนวคิดของ 2 หน่วยงานมาเพื่อประกอบการพิจารณา ดังนี้

การประเมินคุณค่าศิลปวัฒนธรรม

จากบทความวิชาการของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) เรื่อง “ยวราชะ: คุณค่าทางประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม” (กุมารี สารภากรณ์, 2554) ได้ประเมินคุณค่าของวัฒนธรรม ตามแนวคิดขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) พบว่า ชุมชนย่านเยาวราชถือเป็นชุมชนที่มีคุณค่ามากมายในหลายแง่มุม ได้แก่

1. คุณค่าทางวัตถุ (Materialistic Value) จากสัญลักษณ์และความหมายมากมายผ่านทางวัตถุต่าง ๆ
2. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historical Value) หลักฐานจากประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิตตั้งแต่ครั้งชาวจีนอพยพเข้ามา ซึ่งมีระยะเวลายาวนานนับร้อยปี
3. คุณค่าทางจิตใจและความรู้สึก (Spiritual Value) ซึ่งปรากฏในคำสั่งสอนและการปฏิบัติที่มีสืบทอดกันมายาวนาน
4. คุณค่าทางศิลปะ (Artistic Value) และ คุณค่าทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Value) ภายหอดมงานงานศิลปะต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อและตำนานทางประวัติศาสตร์
5. คุณค่าทางวัฒนธรรม (Culture Value) ทั้งคำสั่งสอนและถ่ายทอดออกมาผ่านธรรมเนียม ปฏิบัติ รวมถึงคตินิยม คำสอน การใช้ชีวิตประจำวัน

ตั้งนั้นชุมชนเยาวราช จึงถือได้ว่ามีคุณค่าอย่างยิ่งในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ สังคม และวัฒนธรรม โดยสะท้อนผ่านทางธรรมเนียมปฏิบัติ ประเพณี พิธีกรรม คำสอน ความเชื่อต่าง ๆ สถาปัตยกรรม ฯลฯ

การจัดประเมินคุณค่าของทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการประเมินศักยภาพของพื้นที่ในการลงทะเบียนเป็นย่านเก่า

โดยสภามรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ ของออสเตรเลียตะวันตก (Heritage Council of Western Australia, ดูเพิ่มเติมที่ <http://www.heritage.wa.gov.au/assessment-and-registration.html>) จากกรณีประวัติความเป็นมาต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นในย่านนี้ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาประยุกต์ตามแนวทางข้างต้น และสรุประดับความสำคัญของพื้นที่ในด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยยึดตามหมวดหมู่ดังนี้

1. คุณค่า (Nature of Significance)

1.1 คุณค่าทางด้านสุนทรีย์ (Aesthetic Value)

คุณค่าในด้านความงามความสุนทรีย์ การออกแบบที่สร้างสรรค์ หรือเอกลักษณ์ ความสำคัญของคุณค่าในการออกแบบที่สัมพันธ์กับสุนทรีย์ศาสตร์แก่ผู้คนหรือชุมชนนั้น พื้นที่แห่งนี้มีการกล่าวถึงถนนเยาวราช อันเป็นชื่อของแหล่งชุมชน ว่าเป็นถนนที่มีหลักองจู้ยี่ที่ดี มีลักษณะคล้ายกับตัวของมังกร ความคิดเคี้ยวช่วงกลางของถนนเปรียบเสมือนกับหัวของมังกร ทำให้การค้าขายผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับอาหาร หรือปากท้องมีความรุ่งเรืองดี

ส่วนสาเหตุของความคดเคี้ยวของถนน เนื่องจากการตัดถนนในพื้นที่ชุมชนซึ่งเดิมวางไว้เป็นเส้นตรง และเส้นทางที่วางไว้จะพาดผ่านที่ดินบางส่วนที่มีเจ้าของ และเพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดข้อพิพาทจึงได้ปรับเส้นทางของถนนให้มีความคดเคี้ยวแทน นอกจากนี้ด้วยลักษณะของชาวจีนที่มีความเชื่อสัมพันธ์กับหลักองจู้ยี่ ได้มีการก่อสร้างต่อเติมสิ่งก่อสร้างเสริมตามความเชื่อในด้านนี้เพิ่มเติมในบริเวณชุมชน เช่น วงเวียนโอเดียน (เป็นวงเวียนอยู่หัวถนนเยาวราช เป็นจุดตัดของถนนเจริญกรุง, ถนนเยาวราชและถนนมิตรภาพไทย-จีน) เดิมเป็นน้ำพุ ได้ปรับปรุงเป็นที่ตั้งของชุมชนประจักษ์ศิลปาคม พระเกียรติ ๖ รอบพระชนมพรรษาในปี พ.ศ. 2542 ออกแบบโดยช่างผู้ชำนาญด้านศิลปกรรมของจีน มีความสวยงามด้านสถาปัตยกรรมและปฏิมากรรม หุ้มพระปรมมาภิไธยย่อ ภปร. และนามาภิไธย "สิรินธร" ได้หลังคาชุมชนประจักษ์ทั้ง 2 ด้าน (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2556)

* "Criteria of cultural heritage significance for assessment of places for entry into the register of heritage places"

ซึ่งทั้งหมดเมื่อประกอบกับเข้าด้วยกันในพื้นที่แหล่งชุมชนแห่งนี้ ผสานกับวัฒนธรรมความเชื่อ ความศรัทธาในศาสตร์ฮวงจุ้ย และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่ทำให้คุณค่าในด้านสุทธิยะของพื้นที่เพิ่มสูงขึ้น ปัจจุบันในวาระโอกาสพิเศษต่าง ๆ เช่น เทศกาลตรุษจีนมีการทำพิธีรับพลัง เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ประชาชนทั่วไปได้รับบริเวณชุมชนประตูแห่งนี้ เป็นต้น

1.2 คุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historic Value)

ในด้านนี้ถือว่าพื้นที่ลำเพ็งหรือเขาวราชันี มีคุณค่าสูงในระดับชาติ เป็นตัวแทนพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลงในด้านรูปแบบเศรษฐกิจทั้งทางการค้า และการเงิน ซึ่งสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการทางสังคมครั้งใหญ่ในสมัยนั้น ทั้งรูปแบบการค้า สินค้าอุตสาหกรรม สินค้าจากต่างประเทศ ระบบการขนส่งมวลชนที่ได้รับการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการเข้ามาของศาสนาพุทธนิกายมหายาน ที่มาพร้อมกับชาวจีนอพยพ ได้มีการสร้างศาลเจ้า และสืบต่อพิธีกรรมตามความเชื่อในประเทศไทยด้วย

1.3 คุณค่าทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Value)

คุณค่าในด้านนี้พื้นที่นี้อาจจะไม่โดดเด่นนัก เนื่องจากเป็นชุมชนการค้า และอยู่อาศัยไม่พบการนำเสนอคุณค่าในเชิงความหลากหลายทางชีวภาพ ลักษณะทางกายภาพเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ จะมีแต่ความเกี่ยวเนื่องบ้างในแง่ของเป็นแหล่งขยายยาสมุนไพร มีร้านค้าจำหน่ายที่มีชื่อเสียงอยู่หลายร้าน แต่ไม่พบความโดดเด่นในด้านความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จากสมุนไพรในร้านค้าเหล่านี้หรือร้านค้าเหล่านี้ได้รับเอาเทคโนโลยีไปต่อยอดเพิ่มคุณค่าทางชีวภาพที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

1.4 คุณค่าทางสังคม (Social Value)

คุณค่าในด้านนี้ถือเป็นคุณค่าจากความสำคัญในปัจจุบันของพื้นที่ ที่เป็นสัญลักษณ์ของแหล่งชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน แหล่งค้าทองคำ แหล่งอาหาร และสินค้าทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชาวจีน ในปัจจุบัน เขาวราชันีมีการจัดกิจกรรมตามวาระโอกาสต่าง ๆ เพื่อให้คนภายนอกได้เข้ามาสู่พื้นที่ เช่น งานเทศกาลตรุษจีน งานเทศกาลกินเจ การจัดการเรียนการสอนภาษาจีน การจัดรถรางนำเที่ยว เป็นต้น

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่สืบเนื่องจากการตัดถนน เขาวราชันี ที่คาดเดาเชื่อกันว่ามีลักษณะคล้ายกับตัวของมังกร และบริเวณที่โค้งตรงกลางถนนเป็นท้องมังกร และเป็นแหล่งจำหน่ายอาหารรสเลิศ ซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อของคนในพื้นที่ และบุคคลทั่วไปยกย่องเขาวราชันีเป็นแหล่งอาหารการกินที่มีชื่อเสียง

2. ระดับความสำคัญ (Degree of Significance)

2.1 ความหายาก (Rarity)

ในด้านนี้เนื่องจากเป็นแหล่งชุมชนชาวจีนอพยพที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย และเชื่อว่าเป็นแหล่งที่เก่าแก่ที่สุดของโลก ระดับความสำคัญในด้านนี้จึงมีความสำคัญมาก แต่เนื่องจากไม่ได้มีการมาตรฐานการบันทึกถึงลักษณะสำคัญของชุมชนชาวจีนอพยพร่วมกันทั่วโลกจึงไม่ได้มีหลักเกณฑ์ในการวัดความหายากในแง่ของวัฒนธรรมชุมชนชาวจีน เนื่องจากวัฒนธรรมที่สามารถสะท้อนวิถีชีวิตของชาวจีนอพยพสามารถมองได้ในหลายมิติ

2.2 การเป็นตัวแทนของกลุ่ม (Representativeness)

โดยแนวคิดนี้หมายถึงความเป็นตัวแทนในด้านทรัพยากรวัฒนธรรมของแหล่งที่เลือกศึกษานี้ (เยาวราช) ซึ่งถือว่าเยาวราชนั้นเป็นตัวแทนได้ในหลายด้าน ขึ้นอยู่กับช่วงมิติเวลา เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งยังเรียกในนามสำเพ็งเนื่องจากยังมิมีการตัดถนนเยาวราช แหล่งชุมชนนี้ถือเป็นแหล่งอยู่อาศัย และทำการค้าของชาวจีนอพยพ (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2487) แต่ในปัจจุบันเนื่องด้วยพัฒนาการในหลายด้าน รวมถึงการตัดถนนเยาวราช ทำให้แหล่งชุมชนนี้ถูกเรียกตามชื่อถนนว่า “เยาวราช” และถือเป็นแหล่งชุมชน สินค้า อาหาร และวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งถือเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และเป็นศูนย์กลางสินค้า อาหาร และวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีน แก่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนที่กระจายอยู่ตามจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศด้วย

3. บริบท, ความดั้งเดิม (Condition, Integrity and Authenticity)

ความเป็นชุมชนชาวจีนอพยพ บริบทและความดั้งเดิมจึงนับย้อนตั้งแต่การเริ่มอพยพเข้ามา ซึ่งได้มีการศึกษา และบันทึกไว้ว่า “โซน่าทวณ กรุงนิวยอร์ก” มีอายุเก่าแก่สืบเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2387 (ค.ศ.1844) หรือ 166 ปีล่วงมา (ยอตแตว อักษรา, 2551) แต่หากสืบจากพัฒนาการเริ่มต้นของชุมชนชาวจีนในพื้นที่นี้ ซึ่งสืบเนื่องมาตั้งแต่ครั้งสถาปนาราชธานีใหม่ พ.ศ. 2325 หรือราว 228 ปีมาแล้ว จึงถือได้ว่า “โซน่าทวณ กรุงเทพฯ” เก่าแก่กว่า ในส่วนของความดั้งเดิมจึงสามารถระบุได้ในแง่ของความดั้งเดิมของการอพยพเคลื่อนย้ายทางวัฒนธรรมจากที่แห่งหนึ่ง (สาธารณะ ประชาชนจีน) สู่อื่นที่หนึ่ง (ประเทศไทย) โดยผ่านระยะเวลา มีการเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการเป็นระยะ ดังที่ได้นำเสนอไป

โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีวัดมังกรกมลาวาส

โครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงิน

ร่างพระราชกฤษฎีกาเวนคืนของโครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงินได้รับอนุมัติจาก ครม. เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2550 ที่ผ่านมา โดยการก่อสร้างแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ เป็นทางยกระดับ 9 กิโลเมตร มีสถานีรถไฟฟ้าจำนวน 7 สถานีที่เหลืออีก 5 กิโลเมตร ก่อสร้างเป็นอุโมงค์ มีสถานีรถไฟฟ้าจำนวน 4 สถานี รวมทั้งหมดตลอดเส้นทางช่วงนี้จะมีสถานีรถไฟฟ้าทั้งสิ้น 11 สถานี ทั้งนี้เป็นสถานีใต้ดิน 4 สถานี ได้แก่ สถานีวัดมังกร วังบูรพา สนามไชย อีสรภาพ

การกำหนดค่าเวนคืนจะต้องนำบัญชีราคาประเมินทุนทรัพย์ปี 2547-2550 มาพิจารณา ประกอบราคาตลาดหรือราคาซื้อขาย ซึ่งแต่ละพื้นที่ราคาจะแตกต่างกันไปตามศักยภาพของที่ดิน เช่น ถนนมังกร 1.5-4.3 แสนบาท/ตร.ว. ถนนเจริญกรุง 5.1 หมื่นบาทถึง 3.8 แสนบาท/ตร.ว. การเวนคืนบริเวณที่มีการก่อสร้างสถานี เพื่อทำทางขึ้น-ลงสถานี รัศมีประมาณ 20-25 เมตร ยกเว้นจะเวนคืนจำนวนมากน้อยช่วงที่เป็นใต้ดิน บริเวณปล่องระบายอากาศ และทางออกอุโมงค์เพิ่มเติมเข้ามา

เกี่ยวกับรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีวัดมังกรกมลาวาส

รถไฟฟ้ามหานคร สายเฉลิมรัชมงคล (Metropolitan Rapid Transit Chalerm Ratchamongkhon Line, MRT Blue Line) หรือ รถไฟฟ้ามหานคร สายสีน้ำเงิน ประชาชนนิยมเรียกว่า รถไฟฟ้าใต้ดิน เป็นระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนในกรุงเทพมหานคร และเป็นระบบใต้ดินแห่งแรกของประเทศไทย ดำเนินการโดยบริษัท รถไฟฟ้ากรุงเทพ จำกัด (มหาชน) (BMCL) โดยได้รับสัมปทานจากการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.) ปัจจุบันมีระยะทางรวม 21 กิโลเมตร เส้นทางเริ่มต้นจากสถานีหัวลำโพง ถึงสถานีบางซื่อ มีสถานี 18 สถานี

ปัจจุบันเส้นทางสายสีน้ำเงินมีโครงการก่อสร้างส่วนต่อขยายทั้งเส้นทางใต้ดินและยกระดับ จากปลายทางด้านทิศเหนือ (สถานีบางซื่อ) ไปยังถนนจรัญสนิทวงศ์และแยกท่าพระ และจากปลายทางด้านทิศใต้ (สถานีหัวลำโพง) ไปยังท่าพระ และบางแค ซึ่งทั้งสองเส้นทางจะเชื่อมต่อกันที่สถานีท่าพระ เกิดเป็นเส้นทางรถไฟฟ้าวงแหวนในอนาคต

สำหรับส่วนต่อขยายไปยังท่าพระ เริ่มต้นจากอุโมงค์ใต้ดินบสายเส้นทางโครงการระยะแรกที่สถานีหัวลำโพง ไปตามถนนพระรามที่ 4 ผ่านแยกหมอมีเข้าสู่ถนนเจริญกรุง (ใกล้ถนนเยาวราช) ผ่านวัดมังกรฯ ย่านคลองถม วังบูรพา เฉลิมกรุง วังสราญรมย์ เลี้ยวซ้ายที่วงเวียน รต. หน้าวัดพระเชตุพนฯ เข้าสู่ถนนสนามไชย ผ่านมิวเซียมสยาม ลอดใต้แม่น้ำเจ้าพระยาที่ปากคลองตลาด ผ่านบริเวณวัดกัลยาณมิตร ลอดใต้คลองบางกอกใหญ่และถนนอีสรภาพ ย่านบางกอกใหญ่ แล้วยกระดับเข้าสู่แยกท่าพระ

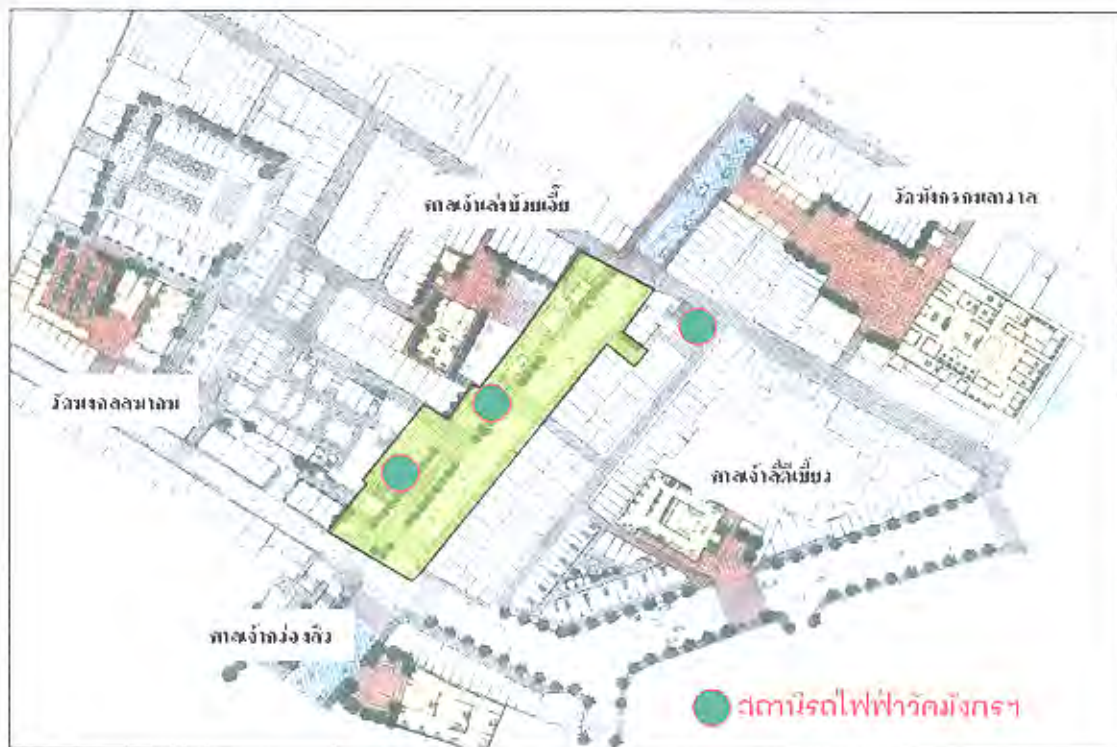
ภาพที่ 6 สถานีผลิตไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินส่วนต่อขยายหัวลำโพง-บางแค (ก่อนข้ามแม่น้ำ)
(ภาพกราฟฟิคโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

ที่มา: แผนที่เส้นทางถนนเยาวราช, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <http://www.google.co.th>

โดยแผนงานก่อนหน้านี้นี้ได้ระบุที่ตั้งสถานีและจุดขึ้น-ลงสถานีอยู่ที่ซอยเจริญกรุง 16 (ตรอกอิสรานุภาพ หรือตรอกเล่งบ้วยเอี้ย) หรือตลาดใหม่เยาวราช ซึ่งถือเป็นย่านการค้าเก่าแก่ใกล้กับโบราณสถานที่สำคัญคือ วัดมังกรกมลาวาส (วัดเล่งเน่ยยี่) เป็นย่านที่มีวิถีชุมชนเป็นเอกลักษณ์ และเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชาวไทยเชื้อสายจีน ดังนั้นแผนการเวนคืนเพื่อก่อสร้างสถานีบริเวณซอยเจริญกรุง 16 (จุดบรรจบถนนเจริญกรุง, ถนนแปลงนาม และถนนพลับพลาไชย) ใกล้กับวัดมังกรฯ จึงได้รับการคัดค้านอย่างหนักจากประชาชนส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบ

การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.) ได้แก้ปัญหาโดยปรับเปลี่ยนทางขึ้น-ลงสถานีมาใช้พื้นที่ว่างที่อยู่ใกล้เคียงแทน ได้แก่ พื้นที่รกร้างตรงข้ามวัดมังกรฯ และหน้าโรงพยาบาลศิริรามา (ป้ายรถประจำทางวัดมังกรฯ ระหว่างสี่แยกแปลงนามและห้าแยกหมอมี่) เพื่อลดผลกระทบจากการเวนคืน โดยจุดศูนย์กลางสถานีอยู่ที่บริเวณสี่แยกแปลงนาม ซึ่งอยู่ถัดออกไปจากซอยเจริญกรุง 16 ประมาณ 200-300 เมตร (ดูภาพที่ 7 ประกอบ)

นอกจากนี้ ด้วยที่ตั้งสถานีที่เป็นย่านการค้าหนาแน่นบนถนนเจริญกรุงซึ่งเป็นถนนสายหลักในย่านเมืองเก่า และเป็นถนนที่มีพื้นที่แคบ มีการจราจรคับคั่งตลอดทั้งวัน จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนก่อสร้างเส้นทางและตัวสถานีวัดมังกรฯ อย่างระมัดระวัง โดยเลือกวิธีการก่อสร้างแบบไม่เปิดหน้าดิน เพื่อลดผลกระทบจากการปิดการจราจร

ภาพที่ 7 ผังบริเวณของสถานีรถไฟฟ้าวัดมังกรมิ่งกรมลาวาส
ที่มา: ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน =
Heritage Buildings on Northern Chareon Krung Road (กรุงเทพฯ: ยงธนิศร์ พิมลเสถียร,
2552).

การฟื้นฟู และพัฒนาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟฟ้าวัดมังกรมิ่งกรมลาวาส และพื้นที่
ย่านเยาวราช

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มูลนิธิจุฬาลงกรณ์-พันธุ์ทิพย์ และ รฟม. ได้จัดตั้ง
คณะทำงานร่วมกัน 3 ฝ่าย โดยมี ร.ต.ต. เกรียงศักดิ์ โลหะชาละ เป็นประธานคณะทำงาน เพื่อพิจารณา
ดำเนินการที่จะลดผลกระทบแก่ประชาชนผู้อยู่อาศัยบริเวณที่จะก่อสร้างสถานีวัดมังกรมิ่งกรมลาวาส โดย
ได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ซึ่งมีสาระสำคัญในการกำหนดภาระหน้าที่ของแต่ละฝ่ายเพื่อให้
การก่อสร้างสถานีวัดมังกรฯ บรรลุผล และช่วยเหลือประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากการเวนคืน
อสังหาริมทรัพย์ และร่าง MOU ฉบับนี้ได้ผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานทรัพย์สินฯ มูลนิธิฯ และ
รฟม. (รฟม., 2552)

การพัฒนาส่วนต่อขยายโครงการรถไฟฟ้าใต้ดิน ของการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่ง
ประเทศไทย จากสถานีหัวลำโพงมายังย่านการค้าเยาวราช ณ สถานีทางขึ้นวัดมังกรมิ่งกรมลาวาส
นอกจากขอบเขตการปกครองทางกายภาพ ซึ่งอยู่ในส่วนการปกครองของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์

แล้ว ในด้านขอบเขตของพื้นที่ทางวัฒนธรรมนั้นยังถือเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนแหล่งใหญ่ที่มีอาณาบริเวณครอบคลุมพื้นที่การปกครองของสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ และป้อมปราบศัตรูพ่าย มีรายละเอียดในหลายประเด็น และขอบเขตที่น่าศึกษาในหลายมิติ ทั้งผลจากรูปแบบการขนส่งมวลชนแบบใหม่ที่ทำให้ผู้คนทั้งภายในและภายนอกชุมชนเข้าออกพื้นที่ได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

การเวนคืนที่ดิน ซึ่งเกิดจากการจัดสรรที่ดินเพื่อนำมาทำเป็นที่สถานีรถไฟใต้ดิน ทำให้พื้นที่เดิมบางส่วนหายไป บางส่วนได้รับการจัดการพัฒนารูปแบบพื้นที่ใหม่ และรวมไปถึงร้านค้าบางส่วนที่จะต้องย้ายออกไปหาทำเลในพื้นที่ใกล้เคียงหรือย้ายออกจากชุมชนเดิม และสุดท้ายคือความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะส่งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตคนในชุมชนไปอย่างไรบ้าง และสิ่งที่จะเกิดขึ้นนั้น สามารถพิจารณาประเมินแนวทาง และเตรียมแผนรับมือได้อย่างไรบ้าง

ในส่วนของผู้เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการพัฒนาพื้นที่ เพื่อรองรับการดำเนินโครงการก่อสร้างสถานีรถไฟใต้ดินฯ นี้ก็ได้มีกล่าวถึงผลกระทบ ซึ่งคาดว่าจะเกิดขึ้นดังนี้ “ผลกระทบจากโครงการส่วนต่อขยายรถไฟใต้ดินนี้ มิได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเท่านั้น โดยในเงื่อนไขที่การพัฒนาดังกล่าวสร้างผลลัพธ์เชิงบวกต่อเมือง แต่บางส่วนของโครงการอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ - สังคม ทั้งทางตรง (จากการเวนคืน และเมื่อต่อสัญญาเช่าที่) และทางอ้อม จากการเกิดขึ้นในการศึกษาแนวโน้มของผลกระทบที่มีต่อการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาที่จะสามารถเสริมพลังของคน และการพัฒนาที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว จากคนและชุมชน การขึ้นราคาค่าเช่า และความเสี่ยงต่อการล่มสลายของชุมชนโดยการแห่น้อย่างรวดเร็วของทุน) หากไม่ได้รับการศึกษาถึงผลกระทบอย่างพอเพียงและกว้างขวาง ด้วยเหตุนี้จึงมีความจำเป็นในการศึกษาแนวโน้มของผลกระทบจากการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาที่สร้างแรงปฏิกิริยาจากคนและชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่าง การพัฒนากายภาพ เศรษฐกิจ และชุมชน โดยมีมิติเชิงประวัติศาสตร์เป็นฉากหลังและแรงขับเคลื่อนการพัฒนา” (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2552)

ฝ่ายที่เกี่ยวข้องและผู้ที่ได้รับประโยชน์

จากเอกสาร “สรุปรายงานความคืบหน้าโครงการ ครั้งที่ 3 การศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟใต้ดินวัดมิ่งกรมลาวาส และพื้นที่ย่านเยาวราช” เสนอโดย สถาบันอาศรมศิลป์ (กันยายน 2552) พบว่า ทางโครงการได้กำหนดกรอบการแก้ปัญหาของโครงการโดยกำหนดถึงฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการไว้ 3 ฝ่าย คือ

1. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมูลนิธิจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สามารถพัฒนาพื้นที่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับที่ดินได้
2. ชุมชนผู้เช่าอาคาร รวมถึงผู้ค้าหาบเร่แผงลอยที่ทำมาหากินอยู่ในพื้นที่ยังสามารถค้าขาย อยู่อาศัยในพื้นที่ และมีโอกาสทางธุรกิจเพิ่มมากขึ้น
3. สาธารณชน เมือง และสังคมโดยรวม จากการอนุรักษ์คุณค่าของย่านเมืองเก่า

ในส่วนของผู้ที่จะได้รับประโยชน์จากการดำเนินโครงการนั้น จากเอกสารการนำเสนอของโครงการ "การศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟใต้ดินวัดมิ่งกรมลาวาส และพื้นที่ย่านเยาวราช" เสนอโดย สถาบันอาศรมศิลป์ (กันยายน 2552) ทางโครงการได้เพิ่มเติมผู้ที่จะได้รับประโยชน์ร่วมกันเข้ามาอีก 2 ฝ่ายในระดับชาติคือประเทศไทย และระดับนานาชาติคือนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยจะคาดว่าจะได้รับประโยชน์ร่วมกันดังนี้

1. เจ้าของที่ดิน - ได้มีโอกาสพัฒนาที่ดินและย่าน
2. ชุมชน - มีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต และวัฒนธรรมของย่าน
3. คนกรุงเทพฯและคนไทย - ได้ที่พักผ่อนและแหล่งท่องเที่ยวในประเทศที่มีคุณค่า
4. ประเทศไทย - ได้เสริมกำลังของย่านเศรษฐกิจที่สำคัญระดับประเทศ
5. นักท่องเที่ยวต่างชาติ - มีโอกาสได้สัมผัสความเป็นเสน่ห์อาหารแบบไทย ๆ

ผลการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีวัดมิ่งกรมลาวาส

จากการแถลงข่าวของ รฟม. ที่ได้รับการนำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ "รฟม. เดินหน้าสายน้ำเงิน เตรียมเวนคืน 13 เขต" สวิสตีกรุงเทฯ ปีที่ 4 ฉบับ : 59 วันจันทร์ ที่ 13 สิงหาคม 2550 - วันอาทิตย์ ที่ 19 สิงหาคม 2550 ได้เผยผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม และปัญหาอุปสรรค ว่าไม่ปรากฏผลกระทบในระดับที่รุนแรง ระยะก่อสร้างอาจส่งผลกระทบต่ออากาศ เสียง ความสั่นสะเทือน ทัศนียภาพและการจราจรที่เกิดจากการก่อสร้างบ้าง อย่างไรก็ตามได้คาดหมายว่าในระยะดำเนินการผลที่เกิดขึ้นจะเป็นผลกระทบทางบวก จะทำให้คุณภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดีขึ้นเนื่องมาจากการลดลงของปัญหาจราจรติดขัด

สำหรับนโยบายเมื่อปี 2523 ให้ลดความแออัดพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์และตามหลักการของการอนุรักษ์มรดกโลก ไม่ควรมีถนนหรือรถไฟฟ้าเข้ามาในพื้นที่อนุรักษ์ แต่ รฟม. โดยที่ปรึกษายืนยันไม่มีปัญหาเทคนิคดังกล่าว เพราะมีตัวอย่างการสร้างอาคารใต้ดินใกล้โบราณสถานในกรุงเทพฯ หลายแห่ง และตัวอย่างในต่างประเทศ มีรถไฟฟ้าใต้ดินอยู่ใกล้หรือชิดโบราณสถานหลายแห่ง

ทรัพยากรวัฒนธรรมที่เลือกศึกษา

จากประวัติความเป็นมา ความสำคัญของวัด นธรรม และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ซึ่งเป็นที่มา และความสำคัญของปัญหาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้มองเป็นภาพขอบเขตของเรื่องราว และรายการวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องอันเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของพื้นที่ย่านชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนบริเวณรอบรถไฟใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมิ่งกรมลาวาสในหลายรายการ ซึ่งครอบคลุมถึงทรัพยากรทางวัฒนธรรมประเภทใหญ่ในทั้งสองประเภทคือ ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ทั้งนี้ในการศึกษารายครั้งนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญ และมุ่งจำกัดขอบเขตไปที่ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรมกลาวาส โดยใช้ขอบเขตของทรัพยากรตามคำนิยามของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ที่ได้รับคำนิยาม และจัดหมวดหมู่โดยอ้างอิงจากอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ปี 2546 ของ "องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ" ไว้ 5 หมวดหมู่ โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในบางรายการตามความโดดเด่นในฐานะที่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในบริเวณนี้ และเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่หมวดหมู่ของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ 5 รายการที่เลือกมาได้แก่

ฮวงจู้ย

ในย่านเยาวราช นอกจากคุ้มประดู่วงเวียนโอเดียน และถนนเยาวราชที่เรียกว่าถนนสายมังกรแล้ว สัญลักษณ์ของฮวงจู้ยที่โดดเด่นอีกแห่งคือ บริเวณตรอกอิสรานุภาพ (เจริญกรุง 16 ซอยระหว่างถนนเจริญกรุงและถนนเยาวราช) ถือเป็นย่านฮวงจู้ย เพราะตรงกับบริเวณส่วนกลางถนนเยาวราชมีตลาดที่ขึ้นชื่อจำหน่ายสินค้าเพื่อการบริโภค ในซอยเดียวกันมีศาลเจ้าเส่งบ๊วยเอี้ยะ สร้างด้วยฝีมือชาวจีนแต้จิ๋วเมืองซัวเถาประเทศจีนลูกหลานฮวงจู้ย "ซีเตี้ยมกิม" (สี่จุดทองคำ) ที่เปรียบฮวงจู้ยเป็นตัวมังกร (ดูภาพประกอบ)

ผู้วิจัยขอกล่าวถึงงานวิจัยเรื่อง การศึกษาฮวงจู้ยที่สะท้อนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา: ศึกษากรณีผู้ประกอบการค้าที่ตั้งร้านอยู่บนถนนเยาวราช (วิชนะ มานิตราชฤทธิ์, 2545) มาประกอบการวิเคราะห์ดังนี้ โดยงานวิจัยดังกล่าวได้แบ่งการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ประกอบการค้าที่ตั้งร้านอยู่บนถนนเยาวราช และ 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญพิธีกรรมวัฒนธรรมจีนซึ่งมีข้อมูลที่น่าสนใจจากผลการศึกษาในกลุ่มแรกได้แก่

1. ความคิดเห็นประชาชนเกี่ยวกับเรื่องร้านค้าที่สร้างอยู่บนที่ดินที่เคยเป็นโรงฆ่าสัตว์พบว่า ร้อยละ 100 เห็นว่าส่งผลเสียต่อการประกอบการค้า โดยพิจารณาตามศาสตร์ฮวงจู้ยว่า ห้ามมิให้ปลูกสร้างอาคารตั้งอยู่บนที่ดินที่เคยเป็นสุสาน ที่ดินที่เป็นโรงฆ่าสัตว์ถือเป็นพื้นที่ที่มีการฆา เป็น การตายผิดธรรมชาติ และยังมีปริมาณการฆ่าจำนวนมาก เชื่อว่าวิญญาณของสัตว์ดังกล่าว จะรบกวนผู้อยู่อาศัยในบริเวณดังกล่าว ต้องมีการเจ็บป่วยด้วยโรคประหลาด ทะเลาะวิวาท อยู่กันอย่างไม่สงบสุข

2. มีการนำความเชื่อเรื่องฮวงจู้ยมาช่วยในการประกอบการค้าร้อยละ 75 และมีความคิดเห็นว่าฮวงจู้ยไม่มंगายและไม่ร้สาระถึงร้อยละ 95

3. ร้อยละ 71 มีความต้องการถ่ายทอดความเชื่อเรื่องฮวงจู้ยให้แก่ลูกหลาน และสาเหตุที่ไม่ถ่ายทอดเนื่องจากตนเองไม่ได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง และในปัจจุบันมีผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับศาสตร์ฮวงจู้ยให้แก่ประชาชนทั่วไปอย่างดาษดื่น และไม่มีเวลาในการถ่ายทอด

4. ร้อยละ 80 เห็นว่าหลักคุณธรรมของหลวงปู่มีหลักพุทธธรรมแฝงอยู่, ร้อยละ 96 มีการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาช่วยในการประกอบการค้า และร้อยละ 100 เห็นความจำเป็นของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีต่อชีวิตประจำวัน

ในส่วนของข้อมูลที่น่าสนใจจากผลการศึกษาในกลุ่ม 2) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญพิธีกรรมวัฒนธรรมจีนมีดังนี้

1. จากบทสัมภาษณ์ที่พบในรายงานการวิจัยดังกล่าว อธิบายถึงคุณค่าและความสัมพันธ์ของศาสตร์หลวงปู่ และหลักคำสอนของทางพุทธศาสนา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในเรื่องที่มีแนวคิดทางพุทธธรรมดั้งเดิม (เถรวาท) ที่สำคัญทางพุทธศาสนาแฝงอยู่ “หลวงปู่เป็นอุบายวิธีที่ต้องการสอนให้ลูกหลานรู้จักความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ หลวงปู่ท่านมีแนวคิดทางพุทธธรรมดั้งเดิม (เถรวาท) ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาแฝงอยู่คือ กตัญญูตา ปิณญา พรหมวิหารธรรม ไตรลักษณ์ ชั้น 5 เบญจศีล เบญจธรรม” สรุปรจากบทสัมภาษณ์ พระองสรพจนสุนทร (ชาติชาย เขี้ยววงศ์) เจ้าอาวาสวัดมิ่งมงคลสมาคม

ภาพที่ 8 เส้นทางถนนเยาวราชภาพจากศูนย์ประวัติศาสตร์เยาวราช วัดไตรมิตรวิทยาราม (ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

2. ผู้เชี่ยวชาญบางท่านกล่าวว่า หลวงปู่กับพุทธธรรมทางศาสนาแยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิง แต่ก็ปฏิเสธว่า มีหลักคุณธรรมแฝงอยู่ในหลวงปู่ ซึ่งหลักคุณธรรมที่แฝงอยู่ในหลวงปู่ท่านมีความสอดคล้องกับพุทธธรรมดั้งเดิม (เถรวาท) ทางพระพุทธศาสนา “คุณธรรมทางพระพุทธศาสนาแฝงอยู่ในหลวงปู่จริงได้แก่ ความกตัญญู ตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ ธาตุทั้ง 5 มีความสอดคล้อง

กับขั้นที่ 5 ...การที่เรามีคุณธรรมจะส่งผลดีแค่เพียงตัวเราเท่านั้น แต่การที่เรามีดวงจัญหิตีจะส่งผลดีถึงลูกหลานทั้งหมด ดังนั้นถ้าบุคคลต้องการที่จะประสบกับความเจริญรุ่งเรือง เขาต้องมีความประพฤติดี อยู่ในคุณธรรม พร้อมกับอยู่ในท่าเลอองจัญหิตีด้วย เขาจึงจะประสบกับความสำเร็จอย่างแท้จริง” จากบทสัมภาษณ์ พระบริหารอนันมพรต (ยกถ่อน มินเอ็ง) เจ้าอาวาสวัดอุภัยราชบำรุง

บทสรุปจากการศึกษาวิจัยชิ้นนี้ คุณวัชระ มานิตราชภรณ์ เจ้าของผลงานวิจัยชิ้นนี้ได้สรุปที่มาที่ไปของศาสตร์เชื่อมโยงเข้ากับพัฒนาการของศาสนาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ฮวงจัญหิตี เป็นศาสตร์ที่เกิดขึ้นและพัฒนามาจากลัทธิเต๋า ซึ่งกล่าวถึงความเห็นไปตามวิฎจักรแห่งเหตุปัจจัย ตรงกับหลักพระพุทธศาสนาคือ ไตรลักษณ์ การสอนของลัทธิเต๋าใช้วิธีการสอนโดยมิได้สอน คือให้มนุษย์ค้นคว้าหาความรู้จากธรรมชาติเอง เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ผู้ที่เรียนรู้จะได้รับความรู้ตามอัธภาพที่ตนเองมีอยู่ ทำให้ลัทธิเต๋าต้องอาศัยคำสอนจากพุทธศาสนา

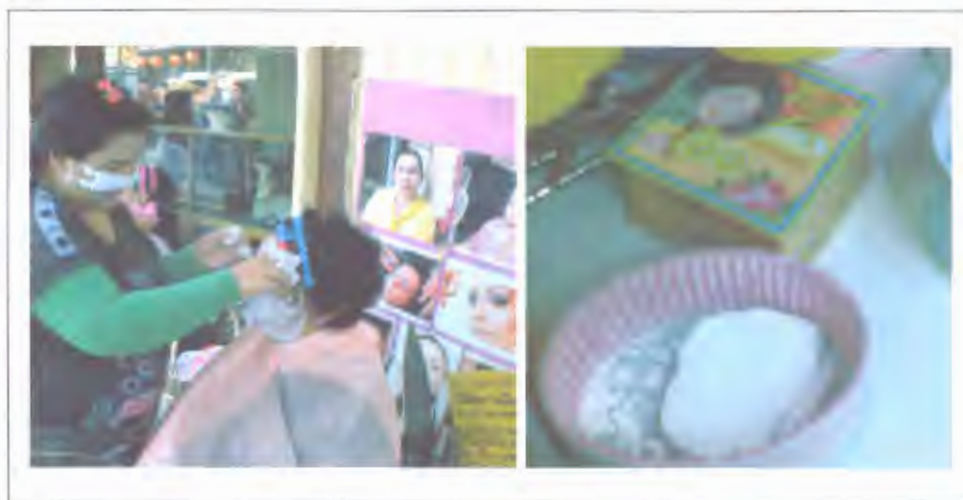
ศาสตร์ฮวงจัญหิตีสอนให้มนุษย์เรารู้จักอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกัน โดยมนุษย์นำธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง ขณะที่ธรรมชาติก็อาศัยมนุษย์ให้ช่วยดูแลรักษาธรรมชาติไว้ให้คงอยู่ต่อไป แก่นแท้ของฮวงจัญหิตีเน้นให้มีการปฏิบัติจนเกิดความงมงาย เป็นแต่เพียงกลอุบายวิธีในการถ่ายทอดคุณธรรมให้กับสมาชิกของสังคม สาเหตุที่มีเรื่องความเชื่อปะปน เนื่องจากคนกลุ่มหนึ่งของสังคมยึดติดกับกิเลสตัณหา จำเป็นต้องดึงคนกลุ่มนี้กลับมาโดยอ้างโครงการจากสวรรค์ให้คนปฏิบัติตาม โดยหารู้ไม่ว่าสิ่งวิหุกเขากระทำอยู่นั้น แท้จริงแล้วคือการปฏิบัติตามหลักคุณธรรมนั่นเอง

ผู้ที่กระทำการถ่ายทอดศาสตร์ฮวงจัญหิตี แลพยากรณ์ฮวงจัญหิตี มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ประชาชนทั่วไปขาดความเข้าใจในปรัชญาแท้จริงของศาสตร์ฮวงจัญหิตี ผู้ถ่ายทอดฮวงจัญหิตี พยากรณ์ฮวงจัญหิตี ควรชี้แจงให้ประชาชนได้ทราบถึงปรัชญาแท้จริงของศาสตร์ฮวงจัญหิตีมากกว่าจะเป็นการเน้นให้มีการรับไปปฏิบัติ ผู้ที่จะนำเอาศาสตร์ฮวงจัญหิตีไปช่วยในการจัดวางตกแต่งสถานที่ ควรใช้สติปัญญาพิจารณาถึงผลดีผลเสียในสิ่งที่กำลังจะกระทำ และได้เสนอแนะไว้อย่างน่าสนใจว่า “ควรมีการจัดการศึกษาโดยตรงเกี่ยวกับศาสตร์ฮวงจัญหิตี ในระดับอุดมศึกษา มีการจัดเนื้อหาหลักสูตรให้ครอบคลุมศาสตร์ฮวงจัญหิตีไว้ทั้งหมด เพื่อเป็นการผลิตบุคลากรที่มีความพร้อมทั้งกาย วาจา ใจ ที่จะปฏิบัติหน้าที่ซินแสพยากรณ์ฮวงจัญหิตีต่อไปในอนาคต”

หมิงหมิง

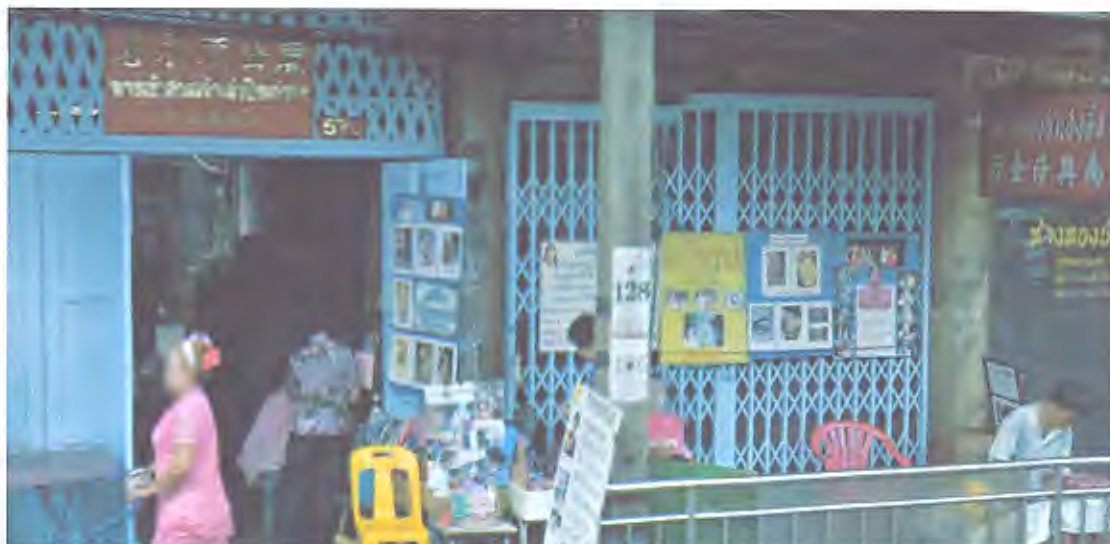
หมิง แปลว่า “ถอน” หมิง แปลว่า “ใบหน้า” ดังนั้นหมิงหมิงจึงหมายถึงการถอนขนบนใบหน้าโดยใช้เส้นด้าย วิธีการง่าย ๆ เริ่มจากหาแปรงให้ขั้วใบหน้า จากนั้นจึงเส้นด้ายให้ตึงโดยใช้ทั้งปากและมือ ใช้จิ้งหะการรูดเกลียวเชือกบนใบหน้าดึงขนบนใบหน้า และผิวหนังชั้นหนังกำพร้าให้หลุดออก

ในประเทศไทยการทำหม้งหม้งแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในย่านชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล แต่เมื่อได้ค้นคว้ากลับพบว่ามีความแพร่หลายทั่วโลกเป็นวิธีการถอนขนบนใบหน้าแบบโบราณของชาวตะวันออกโดยการดึงด้ายที่มีมือ และใช้ปากช่วยในการจับยึด ในอินเดียจะใช้วิธีการนี้ในการตัดแต่งขนคิ้ว โดยพบว่าวิธีการเสริมความงามสำหรับหญิงสาวนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงผิวหน้าด้วย (Verma, 2009) ซึ่งสอดคล้องกับบทความจากเว็บไซต์ สถาบันโรคผิวหนัง กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข โดยนายแพทย์โกวิท คัมภีรภาพ, หัวหน้างานเชี่ยวชาญวิทยา สถาบันโรคผิวหนัง ที่ได้กล่าวถึงผลที่ได้จากการทำหม้งหม้ง ในบทความ "สวยด้วยหม้งหม้ง!" ว่าทำแล้วจะรู้สึกใบหน้าตึงขึ้นรู้สึกผิวสดใส และเนียนนุ่มขึ้นด้วย ลดการเป็นสิวเสี้ยนเพราะได้รับการทำความสะอาดขน และสิ่งสกปรกออกไป (ดูภาพที่ 9 ประกอบ)

ภาพที่ 9 การทำ “หม้งหม้ง” และแป้งที่ใช้ทาหน้าก่อนเริ่มถอนขน
(ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

จากการบอกเล่าของคุณฉอณผู้ให้บริการเล่าให้ฟังว่าการทำหม้งหม้งเพื่อความงามบนใบหน้าเป็นวัตถุประสงค์หลัก เพื่อถอนขน กระชับรูขุมขน ขจัดสิิวเสี้ยน ให้ความเกลี้ยงเกลาบนใบหน้า ทำให้แต่งหน้าได้สวยงามยิ่งขึ้น ที่มาคือเป็นพิธีการอย่างหนึ่งสำหรับเจ้าสาว สืบทอดเทคนิคการให้บริการมาตั้งแต่ชาวไทยเชื้อสายจีนที่นิยมทำใหกันันในหมู่ญาติพี่น้อง สำหรับการให้บริการในปัจจุบันใช้เวลาประมาณ 30 นาทีต่อ 1 ท่านค่าบริการ 100 บาท โดยผู้รับบริการจะต้องชำระเครื่องสำอางบนใบหน้าและเก็บผมให้เรียบร้อย จากนั้นทางร้านจะทาแป้งเงินลงบนใบหน้าให้ทั่วและเริ่มถอนขน ร้านที่เป็นที่นิยม ได้แก่ ร้านคุณฉอณ, ร้านเจ็ญ, ร้านคุณบุญยืน เป็นต้น

ภาพที่ 10 สภาพร้านค้าผู้ให้บริการหมังหมัง
(ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐ์ธรรม, 16 มกราคม 2557)

พื้นที่ให้บริการ หมังหมัง ในบริเวณก่อสร้างโครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสนั้นจะอยู่บริเวณถนนเจริญกรุงช่วงปากซอยแปลงนามถึงซอยผดุงด้าว ตั้งแต่หัวมุมซอยแปลงนามจนถึงคลินิกทันตแพทย์ 578 โดยเป็นร้านแผงลอยที่มีความยาวครอบคลุมหน้าอาคารพาณิชย์ประมาณ 14 คูหา มีร้านคุณฉ้ออันร้านเดียวที่ใช้บริเวณทางเข้าศาลเจ้าเหล่าปูนเก่ากง (ศาลเจ้าเลี้ยวเปิด) ที่ใช้พื้นที่ปากตรอกทางเข้าลึกประมาณ 6 เมตรเป็นพื้นที่ให้บริการเพิ่มจากทางเท้าด้านหน้า

นอกจากบริเวณดังกล่าว ซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนแล้ว ยังพบบริการนี้ในบริเวณอื่น ๆ ในกรุงเทพฯ ได้แก่ ยูเนี่ยนมอลล์ ลาดพร้าว, ห้างแฟชั่นมอลล์ พญาไท, ท่าช้าง พระบรมมหาราชวัง, ร้านสหกรณ์กรุงเทพฯ เอกมัย, ตลาดนัดลัดตะมยม เป็นต้น โดยคิดราคาแตกต่างกันไปเล็กน้อยระหว่าง 100-199 บาท ต่อระยะเวลา 30-60 นาที ในการให้บริการยังคงลักษณะวิธีการให้บริการ และอุปกรณ์ในการให้บริการโดยรวมแบบเดิม มีบางร้านที่เสริมการบริการนวดหน้าหรือบำรุงผิวหน้าด้วยโลชั่นเพิ่มเติม ปรับพื้นที่ให้เหมาะกับการบริการ ให้บริการในห้องแอร์ ลอดุณภูมิและฝุ่นควัน บางร้านมีการจัดพื้นที่ในลักษณะปิดคล้ายร้านตัดผม และเสริมบริการเก้าอี้เบาะมีพนักพิง หรือบางรายเป็นบริการทำให้ที่บ้าน (ดูตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การให้บริการหมั้งหมิงในสถานที่ต่าง ๆ และการเผยแพร่ทางโทรทัศน์

ภาพ	คำอธิบาย
	<p>การให้บริการของร้านหมั้งหมิงบริเวณริมฟุตบาท ถนนเจริญกรุง</p>
	<p>การให้บริการของร้านหมั้งหมิงในบริเวณสหกรณ์ กรุงเทพฯ ชั้น1 หน้าธนาคารกรุงไทย ปากซอยเอกมัย สุขุมวิท 63</p>
	<p>การให้บริการของร้านเกลียวด้าย ห้างแฟชั่นมอลล์ ชั้น 1 ห้อง PA 108-110 ถนนราชวิถี พญาไท (ภาพจากอินเทอร์เน็ตรายการโทรทัศน์รายการแจ้ว ช่วงแจ้วพารวย ทางช่อง3</p>
	<p>ภาพออกอากาศทางโทรทัศน์ในรายการ "Identity ใครคือใคร" ทางช่อง 9 เมื่อเดือนมกราคม 2557</p>

ภาพที่ 11 อุปกรณ์ “หมิ่งหมิ่ง อินเทอร์เน็ต”

ที่มา: อุปกรณ์ “หมิ่งหมิ่ง อินเทอร์เน็ต.” เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก www.china-thaishop.com

ทั้งนี้ นอกจากพื้นที่การให้บริการที่ขยายเพิ่มเติมจากแหล่งชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนแล้ว ยังพบการเปิดจำหน่ายอุปกรณ์ถอนขนบนใบหน้าในรูปแบบที่หลากหลายสู่ท้องตลาด ตัวอย่างเช่น “หมิ่งหมิ่ง อินเทอร์เน็ต” ชุดอุปกรณ์ที่นำมา ได้แก่ เชือกด้ายขนาดเบอร์หก 1 ม้วน และแป้งทาหน้า สำหรับตึงขน 1 ตลับ เครื่องชาร์ตไฟ และคู่มือวิธีการใช้งาน ทำงานด้วยระบบไฟฟ้ามีขนาดตัวเครื่อง 5.0 นิ้ว ขยาย 2.5 นิ้ว น้ำหนักรวม 360 กรัม จำหน่ายทางอินเทอร์เน็ตในราคา 600 บาท (ไม่รวมค่าจัดส่ง 40 บาทต่อชุด) ดูวิธีใช้งานเพิ่มเติมที่ <http://youtu.be/szzruksp7QE>

ภาพที่ 12 อุปกรณ์ Dono super stick หรือ EPISTICK,

ที่มา: อุปกรณ์ Dono super stick หรือ EPISTICK, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก www.makeupprink.com

หรืออุปกรณ์ที่เป็นสินค้านำเข้าเปิดจำหน่ายผ่านทางอินเทอร์เน็ต เป็นที่มีจำหน่ายในญี่ปุ่น ได้หัวัน และเกาหลิ โดยเป็นอุปกรณ์กำจัดขนบนใบหน้าแบบแกนสปริงที่ใช้หลักการเดียวกันกับหมั่งหมั่ง คือให้โค้งอุปกรณ์ที่มีลักษณะเป็นแท่งขดสปริงเป็นรูปตัว U ประมาณ 120 องศาใช้ได้เฉพาะหน้าผาก ใต้ปาก ทนวด และแก้ม (ดูวิธีใช้งานเพิ่มเติมที่ <http://youtu.be/VzOYquKTVI>) จำหน่ายทางอินเทอร์เน็ตในราคาชิ้นละ 150 บาท และในรูปแบบอื่น ๆ อีกดังรายการดังเช่น

ตารางที่ 2 อุปกรณ์สำหรับการถอนขนบนใบหน้ารุ่นต่าง ๆ

ภาพ	คำอธิบาย
	<p>เครื่องกำจัดขนหน้าด้วยสปริง3ชั้น เคลี้ยงเกลาประหยัดเวลา ราคา 490 บาท</p>
	<p>เครื่องกำจัดขนใบหน้าโดยใช้เส้นด้ายเป็นตัวดึงกำจัดขน ใบหน้าหลุดออก ราคา 350 บาท</p>
	<p>Epi Roller *New version of Epicare Stick กำจัดขนบน ใบหน้า ราคา 350 บาท</p>

เซียมซียา

จากสถิติปี 2553 จากศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร โดยกองสารสนเทศภูมิศาสตร์ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลปรากฏข้อมูลสถิติว่าใน กทม.มีวัดจำนวน 449 แห่ง มีศาลเจ้า 116 แห่ง ในประเทศไทยยังมีวัดบางแห่งที่ไม่มีเซียมซี ขณะที่โบสถ์คริสต์บางแห่งมีเซียมซีเช่นกัน เซียมซีมีที่มาจากประเทศจีน เดินทางเข้ามาพร้อมคนจีนโพ้นทะเลที่เข้ามาตั้งรกรากในเมืองไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น “เซียม” หมายถึงไม้เท้า “ซี” หมายถึงคำกลอน เพราะฉะนั้นในเวอร์ชันดั้งเดิมก็เป็นคำกลอนเอกสารหลายชิ้นให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทความของหลง ใส่ลายสือ, “คนเล็ก ๆ ผู้ให้กำเนิดเซียมซี ภาษาไทยคำกลอน” ศิลปวัฒนธรรม (2545; 45-46) กล่าวถึงกำเนิดการแปลไบเซียมซีตรงกันว่ากำเนิดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 ณ วัดกัลยาณมิตร โดยผู้แปลชื่อ “นายเปลี่ยน แซ่สอง” ผู้แปลมีความสามารถสูงมากคือ แปลกลอนจีนเป็นความหมายภาษาไทย แล้วผูกกลอนขึ้นมาให้ตรงกับ ความหมายอีกที

ภาพที่ 13 ตู้เซียมซีในปิ่นัง, ประเทศมาเลเซีย

(ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

รูปแบบของเซียมซีที่พบส่วนใหญ่ คือ เป็นแท่งไม้ไผ่เขียนเบอร์ไว้ที่ปลายด้ามเสียงทายโดยการอธิษฐาน ขอรพรแล้วเขย่ากระบอกไปเรื่อย ๆ จนกว่าแท่งไม้ในกระบอกหล่นลงมา ในบางประเทศที่มีศาลเจ้าจีน เช่น ที่ไต้หวัน ปิ่นัง พบว่ามีการปรับใช้การกวนแท่งไม้ไผ่ไปอธิษฐานไป แล้วจึงหยิบ

ขึ้นมาดูเลขที่ปลายไม้ ในประเทศไทยนอกจากนวัตกรรมตู้หยอดเหรียญให้ไฟวิ่งแล้ววัดหรือศาลเจ้าส่วนใหญ่จะใช้วิธีการเสี่ยงเซียมซีโดยการเขย่ากระบอกไม้ไผ่

ในปัจจุบันพบว่าโบทำนายเซียมซีส่วนใหญ่สั่งพิมพ์จากสำนักพิมพ์เลี้ยงเซียง เสาชิงช้า ข้อความในเซียมซีส่วนใหญ่ตามที่ทราบกันโดยทั่วไปก็คือ ครอบคลุมอยู่ 3-4 ด้าน เช่น โชคลาภ ความรัก การเงิน สุขภาพ ในศาสนสถานบางแห่งโบทำนายเซียมซีไม่ใช้การทำนายโชคชะตา แต่เป็นวลีคำสอนของศาสนา โดยศาลเจ้าตามคติความเชื่อของจีนส่วนใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีเซียมซี และมีโบทำนายเป็นภาษาจีนภาษาเดียว แต่สำหรับศาลเจ้าจีนในเมืองไทย โบทำนายมักจะพิมพ์ 2 ภาษาคือไทยและจีน ซึ่งเนื้อหาจะเป็นการตีความจากกลอนภาษาจีนผูกเชื่อมโยงกับข้อมูลบทประพันธ์เรื่องชื่อหรือตำนานเทพเจ้า

ภาพที่ 14 รูปเคารพเจ้าแม่กวนอิมในมุลนิธิและรพ.เทียนฟ้า
(ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

ศาลเจ้าจีนในเมืองไทยไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เสมือนเป็นสมาคมของชาวจีนด้วย เป็นทั้งสถานที่พบปะสังสรรค์ช่วยเหลือกันในด้านต่าง ๆ ศาลเจ้าบางแห่งได้รับบริจาคจากชาวจีนที่ประสบความสำเร็จทางการค้าจึงทำให้มีการพัฒนากิจกรรมเพื่อช่วยเหลือ

สาธารณะประโยชน์และสาธารณะสังคมต่าง ๆ นอกเหนือจากนี้ยังมีการก่อตั้งโรงพยาบาล โรงเรียน และสุสานสำหรับคนจีนด้วย*

จากการตรวจสอบข้อมูลพบว่าในบริเวณชุมชนรอบบริเวณก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน สายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสพบเพียงศาลเจ้าเพียง 2 แห่งที่ปรากฏมีเซียมซีคือ ที่วัดมังกรกมลาวาส โดยเป็นการเสี่ยงจากองค์เทพเซียงซือ (ฮั่วท้อเซียงซือ) และที่ศาลเจ้าหฺลิตเตี๊ยวหรือหฺลิตเตี๊ยวหรือหฺลิตเตี๊ยวในภาษาจีนแคะ จากองค์เทพหฺลิตตงปิง ลือท่งปิง)

ภาพที่ 15 เครื่องรางฮั่วท้อเซียงซือที่ทางวัดมังกรกมลาวาสเปิดให้บูชา (ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

ข้อมูลจากสำนักงานเขตป้อมปราบศัตรูพ่าย (1 มิถุนายน 2554) ให้ข้อมูลว่า ฮั่วท้อเซียงซือ / ฮั่วท้อเซียงซือ / เซียงซือกง (仙師公) หรือ ฮั่วโด้ หมายถึง เทพเจ้าด้านยา และน่าจะสืบเนื่องกับตัวละครใน "สามก๊ก" ของผู้ที่มีคุณธรรมสูง มีความสามารถด้านการรักษา (กวนอูหนึ่งในตัวละคร

* คุณสมชัย กวางทองพาณิชย์ ผู้รู้ในท้องถิ่น นำเดินและเล่าเรื่อง ในงานเสวนาทางวิชาการ เรื่อง "พื้น (ราก) ชาวกรุง?" โดยเครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ มูลนิธิเล็ก-ประไพวิริยะพันธุ์ สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม สถาบันอาศรมศิลป์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และหอศิลปวัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร

เรื่องเดียวกันผู้คนก็เคารพ. เบน. เทพเจ้า และเชื่อว่าเป็นบุคคลที่เคยมีชีวิตอยู่จริงในประวัติศาสตร์) ทางวัดมังกรกมลาวาส มีรูปเคารพบูชาเทพองค์นี้อยู่ และวิธีการที่จะขอรับการรักษาคือการตั้งจิตอธิษฐานแล้วขอตัวยามานเซียมซี และทางวัดก็ได้จัดชุดยาตามหมายเลขบริการ สาธุชนสามารถขอรับตัวยานั้นได้ฟรีที่ห้องยาของทางวัด และรับบริการสมทบค่ายาได้ตามศรัทธา

ผู้วิจัยได้ทดสอบเซียมซียาที่วัดมังกรกมลาวาสโดยหลังจากได้หมายเลขเซียมซีแล้วจึงเดินไปรับยาที่ห้องรับยาในบริเวณวัด ได้ยากลับมาเป็นห่อกระดาษเล็ก ๆ พร้อมคำแนะนำว่า ยาที่ได้รับต้องบดดื่มให้ได้ 1 ถ้วย แต่ให้รับประทานเพียงครั้งเดียว ผู้วิจัยได้สอบถามสามเณรผู้ให้บริการในห้องยาถึงที่มาของเซียมซียา ตัวยา และสรรพคุณของยา แต่ไม่ปรากฏว่าสามเณรผู้รับผิดชอบสามารถให้คำตอบได้ (ดูบทสัมภาษณ์ในภาคผนวก)

จากวิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี หัวข้อ “ลหฺวี ตังปิ่น” ให้ข้อมูลไว้ว่า ลหฺวี ตังปิ่น (呂洞賓) สมาชิกแปดเทพ (เป็ยเซียบ) ในลัทธิเต๋า มีชีวิตอยู่จริงในสมัยราชวงศ์ซ่งตามความในพงศาวดารซ่ง (Book of Song) ในส่วนของเซียมซีพิศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยวนั้น มีเซียมซียาครบชุด ทั้งเซียมซียาบุรุษ เซียมซียาสุภาพสตรี เซียมซียาเด็ก เซียมซียาชู้สาวคอจุมูก นำใบเซียมซีไปที่ห้องจ่ายยาผู้ดูแลจะจัดยาโดยวางกระดาษห่อสีชมพู 3 แผ่นบนโต๊ะจ่ายยา จากนั้นดูใบเซียมซีแล้วหยิบยาตามที่กำหนดไว้ โดยทุกย้อย่างต้องผ่านการชั่งในตาชั่งเงินแบบโบราณ โดยทางศาลเจ้าให้ยามา 3 ห่อ ต้มกินวันละห่อ ห่อละ 2 ชาม กินเช้า-กลางวัน-เย็นก่อนอาหาร โดยเป็นการได้ยาฟรี ทางศาลเจ้าไม่ได้คิดค่ายา

พื้นที่ในบริเวณเขาวราชปรากฏว่ามีศาลเจ้าที่มีเทพเจ้าด้านการรักษาโรคที่มีชื่อเสียงถึง 3 แห่ง (เนตรนภา แก้วแสงธรรม ยานะโกวา, 2554) คือ

1. “ศาลเจ้าโจวซือกง” ย่านตลาดน้อย มีเทพประธานคือ “พระโจวซือกง” พระอรหันต์ผู้เชี่ยวชาญการรักษาโรคภัยไข้เจ็บให้ประชาชน ชาวจีนอกเกี้ยนนับถือกันมาก เชื่อว่าสักการะขอพรท่านเพื่อให้สุขภาพแข็งแรง
2. “มูลนิธิเทียนฟ้า” เป็นมูลนิธิแห่งแรกของไทยที่เปิดเป็น “โรงพยาบาลเทียนฟ้า” รับรักษาผู้ป่วยโดยไม่มีคิดค่ารักษาดีกว่าร้อยปี เชื่อว่าเจ้าแม่กวนอิมที่นี่ศักดิ์สิทธิ์ทรงประทานพรแก่ผู้ป่วยและผู้ที่ไม่ได้ป่วยให้มีสุขภาพที่ดี
3. “ศาลเจ้าหลี่ตีเมี่ยว” นิยมมาเสี่ยงเซียมซีขอการรักษาโรคจากเทพเจ้า “เซียมลือท่งปิ่น” โดยนำหมายเลขตามใบเซียมซีไปรับชุดยาหม้อ ถือเป็นการทำกุศล จะบริจาคเงินหรือไม่ หรือจำนวนเท่าไรก็ได้แล้วแต่ศรัทธา

นอกจากศาลเจ้า 3 แห่งดังกล่าวในหนังสือท่องเที่ยวแล้วยังมีศาลเจ้ากว้างตั้งอยู่ในมูลนิธิกว๋องสิ่วซึ่งเป็นสถานพยาบาลแก่ผู้ยากไร้ กิจการร้านยาสมุนไพร “เจ้ากรมเป็ย” หรือตัดออกมาอีกย่านอย่างโรงพยาบาลหัวเฉียว คลินิกไทย-จีน ยศเส (ก่อตั้งโดยมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง)

การจัดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน

การแต่งงานสำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนส่วนใหญ่แบ่งวันงานหลักเป็น 3 วันคือ วันหมั้น, วันแต่งงาน และวันเจ้าสาวกลับไปเยี่ยมบ้าน (วันตั้งคู่ - 3 วันหลังวันแต่งงาน) ในวันแต่งงานจะแบ่งพิธีการหลัก ๆ เป็น 2 ส่วนคือ 1) พิธีรับตัวเจ้าสาวที่บ้านเจ้าสาว (เตรียมเครื่องขันหมาก และยกชบวนขันหมาก) และ 2) พิธีรับตัวเจ้าสาวที่บ้านเจ้าบ่าว (ไหว้ฟ้าดิน/เทพเจ้า/บรรพบุรุษ, พิธียกน้ำชาคารวะผู้ใหญ่)

ภาพที่ 16 ตัวอย่างอักษร “ซังฮี” ในรูปแบบต่าง ๆ

ที่มา: อักษร “ซังฮี”, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <https://www.google.co.th> (เมนูค้นรูป “ซังฮี”)

สัญลักษณ์ที่มักพบเห็นในการประกอบพิธีคือตัว “ซังฮี” (shuang xi/ double happiness) ซังแปลว่า คู่, ฮี แปลว่า ความสุข ซังฮี จึงแปลว่า สุขเป็นสองเท่า นิยมใช้เป็นสัญลักษณ์ของงานแต่งงาน หมายถึง ความสุขของคู่ชีวิต โดยจะใช้กระดาษสีแดงตัดเป็นลักษณะตามตัวอักษรหรือหาซื้อในรูปแบบสติ๊กเกอร์ เพื่อนำมาแปะข้าวของเครื่องใช้เพื่อเป็นมงคล ซึ่งพิธีแต่งงานฝ่ายหญิงจะต้องเตรียมสิ่งของเพื่อนำติดตัวไปประกอบพิธีรับตัวเจ้าสาวที่บ้านเจ้าบ่าว โดยมีตัวอย่างตามคำบอกเล่าจากร้านตั้ง จิ้น ฮั่ว และร้านศรีสมบูรณ์ และจากหนังสือ “ตั้งหมั้นเกี้ยว” (จิตรรา ก่อฉันทเกียรติ, 2009) โดยสังเขปดังต่อไปนี้

1. ชุดเครื่องใช้ในพิธีรับตัวเจ้าสาว

1.1 ชุดเอี่ยมแดง 2 ชุดปักอักษรซังฮี้ พร้อมลายมังกร และ หงส์ บรรจุเหรียญมังกรทอง-เงิน, ลำไยแห้งชุดละ 1 คู่, แป้งร่ำ (เป็นลูกกลม ๆ) ชุดละ 1 คู่, เมล็ดธัญพืช 5 ชนิด, สำลิมัดเป็นคู่ และปิ่นทองยู่อี้ 1 เล่ม สร้อยเงิน สร้อยทอง และเชือกแดง สำหรับคล้องเอี่ยม ใส่ถาดแดงพลาสติก 2 ใบ

1.2 ต้นชุงเจ้าและน้ำตาลทรายแดง 1 คู่ ห่อด้วยกระดาษแก้วสีแดง ผูกติดกันด้วยเชือกแดง

1.3 กล้วยหอม ยกทั้งเครือ (สีเขียว) และเชือกแดงสำหรับผูกก้านกล้วยหรือติดซังฮี้

1.4 ส้มเซ่ง ติดตัวอักษรภาษาจีน "ซังฮี้" 2 ถาดสังกะสีขอบแดง

1.5 ดือกวง (หัวใจ/ดับหมุดติดกัน ไม่ต้องต้ม) 1 แพ, ไข่ต้มย้อมสีแดงวางรอบ ๆ ดือกวงใส่ถาดสังกะสีขอบแดง

1.6 พกท้อ, ซาลาเปาและ จั๊บอับ 2 ถุง

1.7 ตะเกียงเล็ก ใส่ถ่านไฟฉาย สีแดง 1 อัน

ภาพที่ 17 ตัวอย่างการจัดชุดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน

ที่มา: การจัดชุดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 256, เข้าถึงได้จาก <https://www.google.co.th> (เมนูค้นรูป "ชุดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน")

2. ชุดเครื่องใช้ในพิธีส่งตัวเข้าหอ หลังพิธีรับตัวเจ้าสาวที่บ้านเจ้าบ่าว

2.1 กล่องเซฟเก็บเงิน-ทองแบบหิ้ว สีแดง 1 กล่อง

2.2 กระเป๋าเดินทาง สีแดง 1 ใบ ใส่เหรียญที่มีรูตรงกลางวางไว้ในกระเป๋าสี่มุม

2.3 ชุดเครื่องนอนสีชมพู เช่น หมอน 1 คู่ หมอนข้าง 1 คู่ ผ้านวม ผ้าคลุมเตียง

2.4 กระดาษสีแดง 2 ใบ ถังน้ำสีแดง 2 ใบ กระจกน้ำสีแดง 2 ใบ กระจก 1 ใบ พร้อมกระจก กรรไกร ด้าย เข็ม ถาดสีแดง และของที่ต้องจัดเป็นจำนวนคู่ อย่าง ตะเกียบ ชุดน้ำชา พัดแดง สำหรับเจ้าสาวถือตอนส่งตัว

2.5 หัวี่ อีก 4 เล่ม ตามภาษาจีนเขียนว่า "ซี้ซี้ฮือฮือ" หมายถึง "ทุก ๆ เวลาจะได้มีทรัพย์สิน"

ภาพที่ 18 ตัวอย่างการจัดชุดเครื่องใช้ในพิธีส่งตัวเข้าหอ

ที่มา: โรงแรมเซียงไห้แมนชั่น, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/shanghaimansion.yaowaraj>

จากการให้ข้อมูลของร้านตั้งจิ้นฮัว (<https://www.facebook.com/tangchinhua>) ร้านขายเครื่องใช้ในงานแต่งงานตามธรรมเนียมจีน พบว่าเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบนอกจากอักษรมงคลซึ่งยี่ดั่งที่กล่าวไปข้างต้นแล้ว ยังพบว่าเครื่องใช้ต่าง ๆ ยังเป็นสื่อเครื่องหมายมงคลในอีกหลายประการเช่น

1. ต้นชุงเจ้าหรือต้นเมียบลวง
2. เสื้อเอี๊ยมมีช่องกระเป๋าปักตัวอักษร "แบนี่โล่เห่า" แปลว่า "อยู่กินกันจนแก่เฒ่า"
3. กระเป๋าเอี๊ยมบรรจุห่อเมล็ดพืช 5 ชนิด มีความหมายว่าเจริญงอกงาม
4. หัวี่ อีก 4 เล่ม ที่เป็นเคล็ดมงคลตามภาษาจีนเขียนว่า "ซี้ซี้ฮือฮือ" หมายถึง "ทุก ๆ เวลาจะได้มีทรัพย์สิน"

5. การจุดตะเกียงเดินถือนำหน้าขบวนพาเจ้าสาวมาขึ้นรถหมายถึงให้ชีวิตคู่มือแต่ความสว่างไสว และถือเคล็ดว่าให้มีลูกชายเป็นผู้สืบสกุล

6. ของใช้ต้องจัดเป็นจำนวนคู่อย่างตะเกียบ, ชุดน้ำชา, พัดแดง สำหรับเจ้าสาวถือตอนส่งตัวร้านค้าที่อยู่ในพื้นที่อาจได้รับผลกระทบจากโครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสมีอยู่หลายร้าน เช่น ร้านตั้ง จิ้น ฮั่ว, ร้านศรีสมบูรณ์, ร้านตั้งจิ้นย้ง (ถนนแปลงนาม) และร้านที่ถูกเวนคืนคือร้าน ตั้ง จิ้น ฮั่ว โดยทางร้านได้ย้ายร้านไปอยู่ในบริเวณใกล้เคียงตามภาพ

ภาพที่ 19 แผนที่ร้านตั้งจิ้นฮั่ว

ที่มา: ร้านตั้งจิ้นฮั่ว, แผนที่ร้าน, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/tangchinhua>.

ความนิยมในการจัดงานแต่งงานตามประเพณีจีนนั้นยังปรากฏทั้งในสื่อสารมวลชน เช่น ละครโทรทัศน์เรื่องสุภาพบุรุษจุฑาเทพตอนคุณชายพุฒิภัทร การจัดงานแต่งงานพิธีจีนของบุคคลสาธารณะ เช่น คุณปฎิภาณ ปฐวิภาณต์ หรือการใช้วัฒนธรรมเพื่อวัตถุประสงค์อื่น เช่น จัดงานเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวสมรสหมู่ทางน้ำเหล่าตึกถัก หรือกรณีการฟื้นฟูประเพณีเพื่อการค้าอย่างโรงแรมเซียงไฮ้แมนชั่น เป็นต้น

ภาพที่ 20 พิธีแต่งงานตามประเพณีของชาวไทยเชื้อสายจีนของคุณปฏิภาณ ปฐวิกานต์และภรรยา
ที่มา: งานแต่งงานคุณปฏิภาณ ปฐวิกานต์ และภรรยา, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก
<http://topicstock.pantip.com/chalermthai/topicstock.html>

การจัดขนมมงคลประกอบพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้า

จากหนังสือ “ประเพณีธรรมเนียมจีน : พิธีแต่งงาน เทศกาลตรุษจีน วันสารทจีน วันเซ็งเม้ง เทศกาลกินเจ งานทิ้งกระจาด พิธีงานศพจีน ความเชื่อโชคลาง” (ศรีมหาโพธิ์, 2543) ระบุว่า การไหว้เจ้า เป็นความเชื่อในการไหว้เจ้าที่ และไหว้บรรพบุรุษเพื่อให้เป็นสิริมงคล และนำมาซึ่งความสุข ความเจริญแก่ครอบครัว สำหรับชาวไทยเชื้อสายจีนในปีหนึ่งจะมีการไหว้เจ้า 8 ครั้ง เรียกว่า “เปี้ยโจ้ย” คือ

1. ไหว้เดือน 1 วันที่ 1 คือ ตรุษจีน เรียกว่า “ง่วงตั้งโจ้ย”
2. ไหว้เดือน 1 วันที่ 15 เรียกว่า “ง่วงเซียวโจ้ย” วันพระจันทร์เต็มดวงครั้งแรกหลังตรุษจีน
3. ไหว้เดือน 3 วันที่ 4 เรียกว่า “ไหว้เซ็งเม้ง” ลูกหลานไหว้บรรพบุรุษที่ฮวงซุ้ย
4. ไหว้เดือน 5 วันที่ 5 เรียกว่า “โหวงเหวยโจ้ย” เป็นเทศกาลไหว้ขนมจ้าง
5. ไหว้เดือน 7 วันที่ 15 คือ ไหว้สารทจีนเรียกว่า “ตงง่วงโจ้ย”
6. ไหว้เดือน 8 วันที่ 15 เรียกว่า “ตงชิวโจ้ย” ไหว้พระจันทร์
7. ไหว้เดือน 11 ไม่กำหนดวันแน่นอน เรียกว่า “ไหว้ตั้งโจ้ย”
8. ไหว้เดือน 12 วันสิ้นปี เรียกว่า ไหว้สิ้นปี หรือ “ก้วยบี้โจ้ย”

นอกจากการไหว้เจ้า 8 เทศกาลนี้แล้ว บางบ้านอาจมีวันไหว้พิเศษกับเจ้าบางองค์ที่นับถือศรัทธา โดยขนมที่เป็นที่นิยมนำมาไหว้ที่พบในประเทศไทยสามารถจำแนกเป็นหมวดหลักตามวิธีการปรุงได้แก่ ขนมประเภทคั่วน้ำตาล, ขนมประเภททอดน้ำมัน, ขนมประเภทนึ่ง โดยยกตัวอย่างรายการขนมที่เป็นที่นิยมได้ดังนี้

ภาพที่ 21 ร้านทำขนม “ฮกก้วย” อยู่ในตรอกข้างโรงเรียนเผยอิง
(ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

1. ซาลาเปา (หมี่ก้วย หรือ หมี่เปา) ไม่มีไส้ เรียกว่า หมั้นโถว มีแบบที่ทำจากหัวมัน เนื้อออกสีเหลือง และแบบไม่ผสมมัน เนื้อออกสีขาว นิยมทำให้แตกเหมือนดอกไม้บาน ถ้าลูกเล็กจะแต้มจุดแดง ลูกใหญ่จะปั้นตัวหนังสือสีแดง เขียนว่า ฮก แปลว่า โชคดีมีไส้ นิยมใส่ เต้าซา แป้งไม่ผสมมัน หน้าไม่แตก มีตัวหนังสือปั้นว่า เฮง แปลว่า โชคดี
2. ชิวท้อ เป็นซาลาเปาพิเศษ ทำเป็นรูปลูกท้อ ใส่เต้าซา เพราะถือว่าเป็นผลไม้สวรรค์ ใช้ในงานวันเกิด ใครได้กินอายุจะยืนยาว
3. หมี่ก้วย/ หมี่ก้อ (ขนมไข่) ไหว้ขนมไข่เพื่อให้ได้มีการเกิดและการเจริญเติบโต
4. กากก้วย (ฮวกก้วย) "ฮวก" แปลว่า งอกงาม / "ก้วย" แปลว่า ขนม ใช้กับงานมงคลเป็นส่วนใหญ่ เช่นงานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ บนหน้าขนมปั้นตัวหนังสือตรงกลาง "ฮวดใช้" คำที่อยู่รอบนอก คือ "เฮง" แปลว่า โชคดี
5. จับกั้ม (จั่งอับ) หรือ "ขนมจันอับ" ใช้ไหว้เจ้าได้ทุกประเภท ประกอบด้วยขนม 5 อย่าง คือ (ถั่วตัด, งาตัด, ถั่วเคลือบน้ำตาล, ฟักเชื่อม และข้าวพอง)
6. ตัวเปี้ย หรือ "ขนมเปี้ยะ" แบบเจ เรียกว่า "เจเปี้ย" แบบมีเนื้อสัตว์เรียก "ซอเปี้ย" ใส่มันหมู ใช้ไหว้เจ้าได้ทุกอย่าง
7. ทังละหรือเจตีย์น้ำตาลใช้ไหว้เทพยดาฟ้าดิน และไหว้เจ้าแม่กวนอิมในวันไหว้พระจันทร์

8. ขนมเทียน มีความหมายหวานชื่น ราบรื่น รูปลักษณ์เป็นกรวยแหลมมีลักษณะ เป็นมงคลเหมือนเจดีย์นิยมไหว้เทศกาลตรุษจีน

9. ขนมเซ่งหมายถึง ความหวานชื่น ชีวิตมีความราบรื่น รูปลักษณ์มีความหมายของชะลอมที่เก็บของ เมื่อรวมกันกับความหวานชื่น จึงหมายถึง ความหวานชื่นอันสมบูรณ์นิยมไหว้เทศกาลตรุษจีน

10. โขวเกี้ยว (เกี้ยวกรอบ/ กะหรี่ปั๊บเจ) ไข่เผือก ไข่ถั่ว ไข่มะพร้าวทอดไหว้เทศกาลตรุษจีน เทศกาลกินเจ

11. อิวก้วย ขนมแป้งห่อไส้ผักกระหล่ำ ไข่มันแกว ไข่หน่อไม้ทอด ไหว้เทศกาลตรุษจีน ไหว้เจ้าเตาไฟ เชื่อว่าให้เทพเจ้ากินขนมเหนียวเพื่อไม่ให้ไปรายงานความประพฤติได้ไม่สะดวก

12. ไข่เก๋าก้วย หรือขนมผักกาด ไส้ผัก ไข่มันแกวทอด ไหว้เทศกาลกินเจ

รายการขนมต่าง ๆ ได้รับความนิยมนานยิ่งขึ้นอยู่กับเทศกาลที่ผู้คนให้ความสำคัญ ความหมายที่เกี่ยวข้อง และความยากง่ายในการปรุงหรือเสาะหามาประกอบเครื่องเช่นไหว้ โดยร้านค้าที่จำหน่ายที่ได้รับความนิยมในบริเวณใกล้เคียงกับการก่อสร้างโครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส ได้แก่ ร้าน เจ๊จ้อ, ร้านเกี้ยว (คุณกรรณิกา พัทธประภากร), ร้านจิ้งจิบฮั่ว เป็นต้น ซึ่งร้านค้าดังกล่าวยังสามารถเปิดขายสินค้าได้ แต่ก็ได้รับผลกระทบในด้านความสะดวกในการสัญจรของลูกค้า ผู้คนวันที่รบกวนตลอดวัน และการปรับการตั้งแผงค้า และสื่อสารกับลูกค้าถึงความเปลี่ยนแปลงในการจัดพื้นที่การก่อสร้างสถานี ทั้งนี้เนื่องด้วยร้านขายขนมหลายรายที่เป็นเช่าขายแบบเคลื่อนที่ก็ต้องเลือกย้ายร้านไปอยู่บริเวณใกล้เคียงที่ไม่โดนปิดพื้นที่เพื่อการก่อสร้างแทน

ภาพที่ 22 แผ่นประชาสัมพันธ์ขนมไหว้พระจันทร์ของไอศกรีม Häagen-Dazs

ที่มา: “ขนมไหว้พระจันทร์ของไอศกรีม Häagen-Dazs,” เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th>

ความนิยมในขนมไหว้เจ้าในในรูปแบบที่เห็นได้ชัดเจนคือรสชาติ และเทศกาลกลายเป็นธุรกิจสำคัญที่มีมูลค่าการตลาดและการแข่งขันสูงในช่วงเทศกาล เช่น การดัดแปลงขนมไหว้พระจันทร์เป็นรสชาติใหม่ ๆ ใช้วัตถุดิบแต่คงรูปแบบและวางจำหน่ายในเทศกาลไหว้พระจันทร์ของไอศกรีมตราฮาเก็นดาส (Häagen-Dazs)

การให้ความสำคัญกับเทศกาลของประชาชนนั้นสามารถประเมินเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ และ มูลค่าทางเศรษฐกิจนี้ยังได้สะท้อนถึงความนิยมและความเชื่อของคนที่อยู่ในเทศกาล จากรายงานของศูนย์วิจัยกสิกรไทยคาดการณ์ว่า ตลอดช่วงเทศกาลกินเจในปี 2556 ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ จะใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มเกินกว่า 3,200 ล้านบาท หรือคิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 200 บาทต่อคนต่อวัน ซึ่งเพิ่มจากยอดใช้จ่ายของเทศกาลกินเจปีที่แล้วถึง 14.3% โดยเหตุผลหลักมาจากจำนวนคนที่กินเจในปีนี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคนที่หันมากินเจทุกมื้อ (9 วัน)

ในส่วนของหมวดรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ไม่ได้เลือกศึกษาแต่มีจำแนกไว้อีก 2 หมวดคือ ศิลปะการแสดง โดยวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่โดดเด่นของพื้นที่คือ การแสดงจิว (โรงจิว) ซึ่งพบว่าโรงจิวดังกล่าวเหลือเพียงตัวอาคารเท่านั้น จากบทความเรื่อง "จิว: กับศิลปะการแต่งหน้าทุกสีสันทันตัมล้วนแฝงไว้ด้วยความหมาย" ของนิตยสาร "สารคดี" (2528: 31) ได้กล่าวถึงลักษณะในการจัดแสดงจิว ว่ามีการจัดแสดงขึ้นตามวาระโอกาสพิเศษโดยจัดแสดงตามเวทีชั่วคราว และมีการนำเข้าจากคณะจิวที่อื่น โรงจิวที่เหลือในปัจจุบันไม่ได้ทำหน้าที่ตามเดิม ผู้วิจัยจึงไม่เลือกศึกษาในหมวดนี้

อีกหมวดรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้คือ ระเบิดนิวเคลียร์ผ่านทางเสียงการแสดงอารมณ์ รวมถึงภาษาในฐานะที่เป็นตัวส่งผ่านทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งพบวัฒนธรรมที่สามารถเป็นตัวแทนในหมวดนี้ได้คือ การซ่อมเครื่องดนตรีจีน, ร้านเล่ากว้างเจียบเซีย ๑.แปลงนาม ปัจจุบันยังเปิดให้บริการจำหน่าย และซ่อมแซมอุปกรณ์ดนตรีจีน แต่เนื่องจากเครื่องดนตรีเป็นสื่อประกอบวัฒนธรรมในหมวด ศิลปะการแสดงซึ่งไม่ได้เลือกศึกษา ผู้วิจัยจึงไม่เลือกศึกษาในหมวดนี้เช่นเดียวกัน

กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับในการการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในบริบทของกฎหมายที่เกี่ยวข้องในบทนี้ผู้วิจัยได้อธิบายถึงประเด็นที่สำคัญของกฎระเบียบข้อบังคับในมิติของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และในบทที่ 4 จะได้อธิบายความเกี่ยวพันที่เกิดขึ้นจากกฎระเบียบต่าง ๆ เหล่านั้น และเนื่องมาจากลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และหัวข้อการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเมือง การคมนาคม ผู้วิจัยจึงได้เพิ่มเติมระเบียบข้อบังคับบางส่วนเพื่อนำมาใช้พิจารณาประกอบ และชี้แจงเหตุความเกี่ยวข้องเพิ่มเติม

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ หรือ Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (UNESCO, 2003) หลักการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยนิยามการอนุรักษ์ไว้ดังนี้ “การสงวนรักษา” หมายถึง มาตรการเพื่อให้ทรัพยากรวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ ดำรงอยู่รอดต่อไป ซึ่งรวมไปถึง การจำแนก การบันทึกหลักฐาน การวิจัย อนุรักษ์ คุ้มครอง ส่งเสริม เชิดชู การถ่ายทอด โดยเฉพาะทางการศึกษาในระบบและนอกระบบ รวมทั้งการฟื้นฟูทรัพยากรดังกล่าวในด้านต่าง ๆ

จากคำนิยาม ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นมีขอบเขตที่ครอบคลุมถึงการระบุ การเก็บข้อมูล การศึกษาวิจัย การปกป้อง การอนุรักษ์ การส่งเสริม การส่งต่อ ทั้งโดยวิธีที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการรวมถึงการฟื้นฟูในบริบทที่หลากหลายด้วย

ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

สำหรับในประ.ทศ.ไทย กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่พบได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วย “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” ที่ระบุผู้รับผิดชอบโครงการคือ กลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญา (นำโดยคณะทำงานของนางสุกัญญา เอ็นสุข หัวหน้ากลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญา) สถาบันวัฒนธรรมศึกษา (สำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม) กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม จัดทำขึ้นและเผยแพร่เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2556 จัดพิมพ์ครั้งที่ 1/2556 จำนวน 2,000 เล่ม โดยมีหลักการของการจัดทำฉบับนี้ระบุไว้เพียงสั้น ๆ ว่า “ให้มีกฎหมายว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” ประกอบกับเหตุผลโดยสังเขปที่ชี้ชัดว่ายังไม่มีกฎระเบียบข้อใดของประเทศที่เกี่ยวข้องโดยตรงและให้ความคุ้มครองกับวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ข้อความว่า

...แม้ว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้คุ้มครองวัฒนธรรมที่สามารถจับต้องได้ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ หรือพิพิธภัณฑ์สถาน รวมทั้งกฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรม แต่กฎหมายดังกล่าวยังไม่เอื้อหรือมีกระบวนการชัดเจนในการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้... (กระทรวงวัฒนธรรม, 2556)

พรบ. ฉบับดังกล่าวมีองค์ประกอบร่างกฎหมายแบ่งเป็น 8 หมวด 56 มาตรา และบทเฉพาะกาล ดังนี้

หมวดที่ 1 บททั่วไป

หมวดที่ 2 คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

หมวดที่ 3 คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ประจำ

จังหวัด

หมวดที่ 4 การขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

หมวดที่ 5 การคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

หมวดที่ 6 การแก้ไขและเพิกถอนทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

หมวดที่ 7 กองทุนคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

หมวดที่ 8 บทลงโทษ

บทเฉพาะกาล

จะเห็นว่าองค์ประกอบของ พรบ. ฉบับนี้ ได้ให้ความสำคัญของการการระบุนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ผ่านการขึ้นทะเบียนผ่านเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นตัวแทนของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ มีหน่วยงานให้ทุนอุดหนุนเพื่อสนับสนุนกิจกรรมที่อยู่ในข่ายการคุ้มครองรายการวัฒนธรรมนั้น ๆ และกำหนดขอบเขตการให้ความคุ้มครองรายการดังกล่าวตลอดไปถึงบทลงโทษในกรณีที่มีการละเมิดเกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอผ่านข้อวิพากษ์ในเวทีเสวนาวิชาการ และสื่อสารคณะในบทต่อไป

แนวคิดในการบริหารจัดการงานวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวปฏิบัติของการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐเพื่อการสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

จากเอกสารภาษาอังกฤษชื่อ "Operational Directives for the Implementation: General Assembly of the States Parties to the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage" (UNESCO, 2003) เป็นแนวปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางในการรวบรวมแนวทางจากฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยเริ่มจากบทแรกคือรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Safeguarding intangible Cultural Heritage) โดยมีขั้นตอนแรกคือ ระบุรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ต้องการอนุรักษ์เร่งด่วน และระบุรายการที่เป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมและคิดกรองรายการที่เป็นตัวแทนนั้น ซึ่งขั้นตอนโดยทั่วไปสำหรับจัดทำตารางเวลาการขึ้นทะเบียนแบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก คือ Phase 1: เตรียมการและนำเสนอ (Preparation and submission), Phase 2: การทดลองตรวจสอบ (Examination), และ Phase 3: การประเมิน (Evaluation)

ส่วนขั้นตอนต่อมาหลักจากได้รายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ต้องการอนุรักษ์ คือ การนำเสนอ รายการ โครงการ และกิจกรรม ที่สามารถสะท้อนหลักการ และวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา (Programmes, projects and activities that best reflect the principles and objectives of the Convention) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก คือ 1) แผนการและขั้นตอนการเลือก (Proposal and selection procedure), 2) ขอบข่ายในการเลือก (Criteria for selection), และ 3) การส่งเสริมและการการยั่วยิง (Promotion and dissemination)

ต่อมาคือการหาแหล่งทุนและความช่วยเหลือ (Intangible Cultural Heritage Fund and International Assistance), การมีส่วนร่วมในการนำอนุสัญญาไปประยุกต์ใช้ (Participation in the implementation of the Convention), และรายงานของรัฐภาคีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ อนุสัญญา (Reports by States Parties on the implementation of the Convention) ซึ่งจะเน้นไปที่ขอบข่ายงานของรัฐภาคีในระดับสากล

การพิจารณาบริบทแวดล้อมเพิ่มเติม

เนื่องจากพื้นที่ศึกษา และลักษณะของการศึกษามีความเกี่ยวเนื่องกับสังคม และพื้นที่ชุมชนในเมือง ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้าแนวคิดที่เกี่ยวข้องที่ควรนำมาพิจารณาประกอบการศึกษาดังนี้

ลักษณะของเมือง ในมุมมองของนักวิชาการด้านสังคมวิทยา (ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์, 2552) ได้ให้ความเห็นว่ามียุคถึงลักษณะของสถานที่ ในระดับหนึ่ง (Place) และในระดับหนึ่งก็กล่าวถึงกระบวนการทางสังคม (Social Process) โดยหยิบยกเอาทฤษฎี และแนวคิดจากสำนักต่าง ๆ ยกมาประกอบคำอธิบาย แต่โดยสรุปมีประเด็นที่น่าสนใจในมุมมองของนักสังคมวิทยา และเกี่ยวข้องกับการศึกษาได้คือ

1. สังคมวิทยาเมือง คือสังคมวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับเมือง ความเปลี่ยนแปลงของเมือง อิทธิพลของเมืองที่มีต่อประสบการณ์ชีวิต และความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คน

ในมิตินี้ความหมายข้างต้นเป็นนิยามเพื่ออธิบายลักษณะความสัมพันธ์ของเมือง และผู้คนวิแสดงถึงเอกลักษณ์ ลักษณะของผู้คนที่มาจากสังคมหนึ่ง ๆ เช่น พื้นที่ศึกษาคือเยาวราช ก็จะมีลักษณะอันโดดเด่นคือเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นแหล่งการค้าที่มีสินค้าอันเป็นเอกลักษณ์ เป็นต้น

2. การศึกษาเมืองแนวเศรษฐกิจการเมืองมองว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในเมืองอาจมีต้นกำเนิดหรือเหตุปัจจัยอยู่ที่ภายนอกเมือง เช่น กระแสความเป็นไปในทางเศรษฐกิจการเมืองระดับโลกก็ได้ ในประเด็นนี้ วิมาของการศึกษาวิจัยต่อกรณีโครงการสร้างรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงิน ซึ่งถือเป็นความเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีสาเหตุจากนโยบายการพัฒนาระบบขนส่งของกรุงเทพฯ ถือเป็นกรณีที่ชัดเจนที่เป็นที่มาของการศึกษาวิจัยว่าความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะสร้างผลกระทบในมิติทางวัฒนธรรมอย่างไรบ้าง

3. เมืองเป็นสิ่งที่ต้องสัมพันธ์กับสังคมโดยรวมอยู่ตลอดเวลา ฉะนั้นการศึกษาเมืองจึงควรเป็นการศึกษาที่รู้จักให้ความสำคัญกับทั้งสภาพการณ์ที่เป็นเงื่อนไขในระดับท้องถิ่นของเมืองนั้น ๆ และสภาพการณ์ที่เป็นเงื่อนไขในระดับนอกท้องถิ่นหรือข้ามท้องถิ่นด้วย

ในประเด็นนี้ ถือเป็นประเด็นประกอบการพิจารณาควบคู่ไปกับการศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยจะได้นำแนวคิดนี้มาประเมินกับสถานการณ์แวดล้อมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ผานรูปแบบกิจกรรมของชุมชน สื่อสาธารณะ ความเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ นโยบายของรัฐเพื่อการบริหารจัดการพื้นที่ ความ

คิดเห็นจากเวทีวิชาการ เพื่อให้ได้เข้าใจถึงสภาพความเปลี่ยนแปลงในทางสังคมวิทยาประกอบไปกับการดำเนินงานวิจัย และสรุปผล

แนวทางการสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ภาพที่ 23 สัญลักษณ์ของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
ที่มา: องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO), สัญลักษณ์ของ
อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556,
เข้าถึงได้จาก <http://www.unesco.org/culture/ich/>

จากภาพที่ 23 เป็นสัญลักษณ์ของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ที่ร่างขึ้นเมื่อปี 2546 โดย องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)

ในส่วนของการพิจารณาถึงแนวทางการสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในระดับชาตินั้น (ดูภาคผนวก) มีข้อบัญญัติที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการนำมาเป็นแนวทางเพื่อสงวนรักษาโดยตรงได้แก่

- ข้อ 11 - บทบาทของรัฐภาคี
- ข้อ 12 - ทะเบียนมรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้
- ข้อ 13 - มาตรการอื่น ๆ เพื่อการสงวนรักษา
- ข้อ 14 - การศึกษา ปลูกฝังความตระหนักรู้ และเสริมสร้างขีดความสามารถ
- ข้อ 15 - การมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคล

ตามข้อบัญญัติดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาเป็นข้อพิจารณาประกอบความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้กับโครงการรถไฟฟ้ามหานครสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามที่ได้เลือกศึกษาต่อไป

บทบาทของรัฐภาคี

ตามที่ “อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” ขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติได้ระบุไว้ว่า “รัฐภาคี หมายถึง รัฐซึ่งผูกพันกับอนุสัญญานี้และที่อนุสัญญานี้มีใช้บังคับ” ซึ่งหมายถึงประเทศไทยก็ได้เข้าร่วมในอนุสัญญาดังกล่าว

ขณะนี้แม้ว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้คุ้มครองวัฒนธรรมที่สามารถจับต้องได้ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ หรือพิพิธภัณฑสถาน รวมทั้งกฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรม แต่จากบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2556) ดังกล่าวพบว่า ยังไม่มีเอื้อหรือมีกระบวนการที่ชัดเจนในการคุ้มครองทรัพยากรวัฒนธรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ผู้วิจัยจึงขอนำกฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เกี่ยวข้องมานำเสนอ ดังนี้

1. อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ตามที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาพบว่านักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่าในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มีเพียงแต่พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553 โดยมีคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้จาก “นโยบายการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้: การศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและประเทศลาว” (เจษฎาพร ศรีวิชัย และพรลลัส อุณาพรหม, 2555) วารสารนวัตกรรม วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รายงานว่าการกฎหมายทั้งสองฉบับยังมีเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องและไม่ครอบคลุมกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ในส่วนของกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์หรืออนุรักษ์อื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกันก็ไม่สามารถระบุเจาะจงได้ชัดเจนว่ามีระเบียบแบบแผนเพื่อการสงวนรักษาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในแต่ละกลุ่ม มีผลวัดหรือกรณีศึกษาตามอนุสัญญานี้อย่างชัดเจน เช่น “ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า” สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

2. ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 (ประกาศ ณ วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2546 ลงชื่อพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี) ข้อที่ 1-12 ได้ระบุ “เมืองเก่า” หมายความว่า

1. เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแห่งสืบต่อมาแต่กาลก่อน หรือที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือมีลักษณะจำเพาะของสมัยหนึ่งในประวัติศาสตร์
2. เมืองหรือบริเวณของเมืองที่มีรูปแบบผสมผสานสถาปัตยกรรมต่างถิ่น หรือมีลักษณะเป็นรูปแบบวิวัฒนาการทางสังคมที่สืบต่อมาในยุคต่าง ๆ
3. เมืองหรือบริเวณของเมืองที่เคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่งและยังคงมีลักษณะเด่นประกอบด้วยโบราณสถาน
4. เมืองหรือบริเวณของเมืองซึ่งโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรือโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งสถาปัตยกรรม มีคุณค่าในทางศิลปะ โบราณคดี หรือประวัติศาสตร์

ทั้งนี้ จากบทความเรื่อง “ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า” โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เผยแพร่เมื่อตุลาคม 2554 (ดูเพิ่มเติม <http://lib.mnre.go.th/index.php/2012-04-30-03-57-01/2012-10-12-09-13-14/234-2012-10-29-07-15-05>) ปรากฏข้อเสนอในการพิจารณาเกี่ยวกับระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าของประเทศไทยนอกจากองค์ประกอบของความเป็น “เมืองเก่า” และ “สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม” โดยจำแนกสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเป็น 2 ส่วน คือ

1. ศิลปกรรมที่ใช้งานอยู่ เช่น วัด สถานที่ราชการ อาคารพาณิชย์ บ้านเรือน ย่านวัฒนธรรม
2. ศิลปกรรมที่ไม่ได้ใช้งาน (ตามหน้าที่เดิม) แล้ว เช่น ซากโบราณสถาน วัดร้าง กำแพงเมือง คูเมือง แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณคดี

จากระเบียบดังกล่าวจะเห็นได้ว่ามุ่งเน้นระบุความเป็นเมืองในเชิงกายภาพ และสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของพื้นที่ อาคารโบราณสถานมากกว่าความเป็นชุมชนเมืองหรือครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ผู้วิจัยพบว่าไม่สามารถนำมาประยุกต์ได้โดยตรงกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ตัวอย่างแผนงานและวัตถุประสงค์มีความมุ่งหมายในการอนุรักษ์เมืองเก่าอย่างชัดเจน มีการระบุถึงกาลไถ่ กิจกรรม และตัวอย่างโครงการที่ให้การสนับสนุนในภาพกว้างและหลายมิติ ทั้งทางการยกภาพ สังคม และชุมชน ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาในการประเมินผลจากการดำเนินโครงการว่ามีประสิทธิภาพประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่

อย่างไรก็ตาม จากกรณีที่ นายจุมพล ส้าเกาฬ รองผู้ว่าราชการ กรุงเทพมหานคร (กทม.) เป็นประธานการประชุมคณะกรรมการมหานครแห่งความสุข (ฟื้นฟูเมืองเก่าชีวิตใหม่) ครั้งที่ 1/2557 เมื่อวันจันทร์ที่ 10 กุมภาพันธ์ 2557 เวลา 10.00 น. ณ ห้องสุทัศน์ กทม. ซึ่งเป็นการประชุมพิจารณาของคณะกรรมการ และนักวิชาการด้านผังเมือง การประชุมนี้ได้พิจารณาดำเนินการผลักดันข้อบัญญัติท้องถิ่นกรุงเทพมหานครในการอนุรักษ์ ย่านเมืองเก่าโดยเลือกพื้นที่นำร่องในการฟื้นฟูเมือง

เบื้องต้น 5 พื้นที่ ได้แก่ 1. พื้นที่บริเวณโดยรอบพระบรมมหาราชวัง กลุ่มอาคารหาช้างและท่าเทียบ
2. พื้นที่ย่านเยาวราช 3. พื้นที่ย่านตลาดน้อย 4. พื้นที่ย่านวชิรจักร-คลองสาน 5. พื้นที่ย่านตลาดพลู

โดยได้มีการประกาศขั้นตอนการดำเนินการต่อไปคือ กทม. จะเริ่มการจัดทำแผนแม่บทในการฟื้นฟูเมืองให้เสร็จเป็นรูปธรรมในต้นปี พ.ศ. 2558 โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ด้าน ได้แก่
1. การฟื้นฟูพื้นที่เมืองเก่า 2. การผลักดันให้มีข้อบัญญัติท้องถิ่นในการอนุรักษ์เมืองเก่า 3. การควบคุมการออกแบบสิ่งปลูกสร้าง และ 4. บูรณาการการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และจะได้เริ่มโครงการฟื้นฟูเมืองต่อไป

ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวมีความสอดคล้อง และเป็นไปตามมติคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ในการประชุมครั้งที่ 2/2552 เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2552 โดยรองนายกรัฐมนตรี (พลตรี สนั่น เจริญประศาสน์) ประธานกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่าเป็นผู้เสนอ และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบดังนี้

1. เห็นชอบกรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปพิจารณาและจัดทำรายละเอียดเพื่อดำเนินการต่อไป ประกอบด้วย

1.1 แนวทางทั่วไป ได้แก่ การมีส่วนร่วมและประชาสัมพันธ์การสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน การส่งเสริมกิจกรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น การส่งเสริมคุณภาพชีวิต การป้องกันภัยคุกคามจากมนุษย์และธรรมชาติ การประหยัดพลังงานด้านการสัญจรและสภาพแวดล้อม และการดูแลและบำรุงรักษาอาคารและสาธารณูปการ

1.2 แนวทางสำหรับเขตพื้นที่ (ในพื้นที่หลักและพื้นที่ต่อเนื่อง) ได้แก่ ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ด้านอาคารและสิ่งแวดล้อม ด้านระบบการจราจรและคมนาคมขนส่ง และด้านการพัฒนาภูมิทัศน์

2. เห็นชอบขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า 7 เมือง ได้แก่ เมืองเก่าเชียงใหม่ เมืองเก่าลำปาง เมืองเก่ากำแพงเพชรเมืองเก่าลพบุรี เมืองเก่าพิจิตร เมืองเก่านครศรีธรรมราช และเมืองเก่าสงขลา เพื่อประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่า ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2556

3. เห็นชอบให้จังหวัด โดยคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับจังหวัด ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน ดำเนินการจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ

จะเห็นว่าข้อระบุดังกล่าวเป็นแนวทางสำหรับย่านเมืองเก่าแบบโบราณกล่าวคือเป็นเมืองที่มีความเป็นมาประวัติศาสตร์อย่างยาวนานเป็นลักษณะของหัวเมืองเดิมที่มีชื่อเดิมเรียงตามลำดับและเขตปกครองดังนี้ นครเชียงใหม่ประเทศราช (ทิศเหนือ/ มณฑลพายัพ), นครลำปางประเทศราช (ทิศเหนือ), เมืองกำแพงเพชร หัวเมืองขึ้นโท (ทิศเหนือ), เมืองลพบุรี หัวเมืองขึ้นจัตวา

(ทิศตะวันตก), เมืองพิมาย (ทิศตะวันออก), เมืองนครศรีธรรมราช หัวเมืองชั้นเอก (ทิศใต้), เมืองสงขลา หัวเมืองชั้นโท (ทิศใต้)

ตามรูปแบบการปกครอง “ทำเนียบหัวเมือง” เขตการปกครองในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น ประเทศสยามมีหัวเมืองชั้นอยู่ 474 หัวเมือง ประกอบด้วยหลักฐานที่ได้จากจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ที่ได้จารึกไว้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพิจารณาประกอบกับข้อ 2 คือเมืองตามที่ได้ระบุมีลักษณะพ้องกันคือมีรูปแบบของเมืองกำแพงเมืองอาคารที่แสดงถึงที่ทำการเมืองมีขอบเขตการปกครองเมืองที่ระบุตามนโยบายการบริหารบ้านเมืองในสมัยหนึ่ง ซึ่งต่างจากพื้นที่ศึกษาที่ย่านชุมชน

แต่ทั้งนี้ใน “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. 2546” ได้นิยามคำว่าเมืองเก่าขึ้นมา ซึ่งมีขอบเขตที่กว้างขวางขึ้น และจากห้วงคณะกรรมการมหานครแห่งความสุข (ฟื้นฟูเมืองเก่าชีวิตใหม่) ได้มีมติออกมาระบุว่าเราควรเป็นย่านเมืองเก่าที่อยู่ในลำดับจะได้รับการฟื้นฟูต่อไป ผู้วิจัยจึงขอเสนอเป็นข้อพิจารณาเพื่อการติดตามต่อไป ในรายละเอียดของ “แผนแม่บทในการฟื้นฟูเมืองตามข้อบัญญัติท้องถิ่นกรุงเทพมหานครในการอนุรักษ์ ย่านเมืองเก่า” ที่คาดว่าจะสำเร็จในปี พ.ศ. 2558 จะมีรายละเอียดในการดำเนินการ มีโครงการย่อย แนวทางในการดำเนินงาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างไรต่อไป

ทะเบียนทรัพยากรวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการ “ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ.” (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2556) โดยคณะกรรมการของ นางสุกัญญา เย็นสุข หัวหน้ากลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญา กลุ่มปกป้องคุ้มครองมรดกภูมิปัญญา สถาบันวัฒนธรรมศึกษา (สำนักมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม) กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม โดยมีเหตุผลในบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2556) โดยสังเขป คือ

...เพื่อนำเอาความรู้ทางวัฒนธรรมดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ ให้เกิดรายได้และมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู คุ้มครอง และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ให้มีผลในการปฏิบัติและการดำเนินการซึ่งเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

โดยมีรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ขึ้นทะเบียนแล้วตั้งแต่ปี 2552-2556 จำนวน 218 รายการ ได้แก่ สาขาศิลปะการแสดง 51 รายการ งานช่างฝีมือดั้งเดิม 42 รายการ วรรณกรรมพื้นบ้าน 43 รายการ กีฬาภูมิปัญญาไทย 20 รายการ แนวปฏิบัติทางสังคมพิธีกรรมและงานเทศกาล 22

รายการ ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 25 รายการ และภาษา 15 รายการ โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาขึ้นทะเบียนคือ

1. ความโดดเด่นและคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ของมรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้สำหรับท้องถิ่นหรือของประเทศชาติ
2. มีความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านประวัติศาสตร์ และด้านวัฒนธรรม
3. สามารถอ้างอิงหรือสืบค้นองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมของวัฒนธรรม
4. มีคุณลักษณะบ่งบอกความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชนหรือท้องถิ่นซึ่งมีคุณค่าหรือลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 5
5. มีความจำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้มิให้เกิดการสูญหาย การพิจารณาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ซึ่งที่กล่าวมาตามร่างพระราชบัญญัติฯ นี้พบว่ารายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาทั้ง 5 รายการไม่ได้อยู่ในรายการขึ้นทะเบียน และเมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์แล้วยังมีข้อหาหรือต่อไปว่าวัฒนธรรมที่เลือกศึกษาเป็นรายการวัฒนธรรมของชาติพันธุ์หนึ่งที่ย้ายถิ่นฐานมายังอีกประเทศหนึ่ง มีการรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สังคม และชุมชน มีพัฒนาการต่อเนื่องในถิ่นใหม่ฐานใหม่จะมีผลต่อหลักเกณฑ์ "ข้อ 3) สามารถอ้างอิงหรือสืบค้นองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมของวัฒนธรรม" อย่างไรก็ตาม, ในการขึ้นทะเบียนควรขึ้นทะเบียนร่วมกับชาติที่เกี่ยวข้องหรือยึดตามพื้นที่ของแหล่งวัฒนธรรมที่แสดงอยู่ล่าสุด

ในส่วน "ข้อ 5. มีความจำเป็นต้องอนุรักษ์ไว้มิให้เกิดการสูญหาย การพิจารณาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด" รายการวัฒนธรรมที่เลือกศึกษาเป็นวัฒนธรรมของชาวจีนโพ้นทะเล จะมีการตีความและลำดับความสำคัญในการขึ้นทะเบียนของวัฒนธรรมให้ลดทอนลงไปหรือไม่ เป็นต้น

จากเหตุผลของการร่าง พรบ. ฉบับนี้ที่ว่า "...เพื่อนำเอาความรู้ทางวัฒนธรรมดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ ให้เกิดรายได้และมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ..." รายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษานั้น เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่าในหลายรายการเป็นการนำความรู้และภูมิปัญญาจากวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มาผลิตเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม มีพัฒนาการของตัวสินค้าเพื่อตอบสนองต่อตลาดสินค้า ความนิยมของผู้ซื้อ ซึ่งอาจขัดต่อหลักการของ พรบ.ฯ ตามมาตรา 39 วรรค 2 จีว่า "การนำมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามวรรคหนึ่งไปใช้ จะตีตลาดหรือบิดเบือนให้แตกต่างไปจากสาระสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้มิได้ เว้นแต่จะได้ระบุถึงแหล่งที่มาและแสดงถึงการประยุกต์หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติมจากสาระสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้น" อย่างไรก็ตาม และจะเกิดผลในกรณีที่ถูกตีความว่าขัดต่อบทบัญญัติใน พรบ. ฉบับนี้ และนำบทลงโทษมาใช้อย่างไรบ้าง

ในงานเสวนาวิชาการ “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” จัดขึ้นวันที่ 5 พฤศจิกายน 2556 ที่ห้องประชุมบุญชู โรจนเสถียร อาคารอเนกประสงค์ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ จัดโดยศูนย์ศึกษาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ได้เปิดให้มีการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นถึงร่างพรบ.ฉบับนี้ โดยนักวิชาการที่เข้าร่วมเสวนาต่างแสดงความเห็นตรงกันว่ายังพบข้อบกพร่องของร่างพรบ.ฉบับนี้ในหลายมิติ และเห็นตรงกันว่า พรบ. มุ่งเน้นให้ความสำคัญคุ้มครองวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในฐานะทรัพย์สินทางวัฒนธรรมของประเทศโดยไม่คำนึงประชาชนผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินนี้ ผู้วิจัยจึงขอคัดลอกทัศนะของนักวิชาการจากเวทีเสวนานี้มาบางส่วนดังนี้

รัฐมักถือว่าตัวเองมีอำนาจเหนือกว่าชุมชนโดยอ้างว่าชุมชนย่อมอยู่ภายใต้อธิปไตยของรัฐ นอกจากนี้ เนื่องจากความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน การเลือกวัฒนธรรมเพียงขึ้นทะเบียนจึงมีความเป็นไปได้ที่จะถูกครอบงำโดยอคติของรัฐ

ดร.อเล็กซานดรา เดเนล, สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้สามารถนำไปต่อยอดได้ ในขณะที่ในร่าง พรบ. ของไทยกลับนิยามความหมายของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ไว้อย่างคับแคบและมีเงื่อนไขการนำไปต่อยอดนอกจากนั้น ร่าง พรบ. ฉบับนี้ ก็มีการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เอื้อต่อการนำวัฒนธรรมไปต่อยอด เพราะแม้ตัวบทจะเปิดโอกาสให้ดัดแปลงหรือต่อยอดงานศิลปะได้ แต่ก็ให้อำนาจกรมส่งเสริมวัฒนธรรมเป็นผู้ชี้ขาดว่าการต่อยอดลักษณะใดทำได้และลักษณะใดทำไม่ได้

ดร. ถาวร อินทุการ, อาจารย์ประจำหลักสูตรนวัตกรรมการศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

หากวัฒนธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งไปขัดกับกฎหมายอื่น เช่น วัฒนธรรมการตั้งดาจ่างของคนเลี้ยงช้างที่ขัดกับกฎหมายห้ามค้าช้าง การขึ้นทะเบียนวัฒนธรรมจะช่วยธำรงรักษาวัฒนธรรมนี้ได้หรือไม่ การได้ขึ้นทะเบียนนำมาซึ่งความภาคภูมิใจของเจ้าของวัฒนธรรม แต่อาจรู้ว่าเป็นแค่การยกย่องแล้วจบไปหรือมันควรจะมียุทธวิธีมากกว่านี้

พัชรนันท์ โฆษน์เจษฎา, นางกิจกรรมและประสานงานห้องภาพเมืองสุรินทร์

ถ้าย้อนไปดูเมื่อ 2-3 ปีที่แล้ว กรมทรัพย์สินทางปัญญาพยายามทำศูนย์สารานุกรมชาติทางวัฒนธรรม รวบรวมลิขสิทธิ์ทั้งหมดเอาไว้ รวมถึงหาที่มาไม่ได้ มาเก็บเป็นฐานข้อมูล เพื่อให้คนไปดูว่ามีอะไรที่สามารถต่อยอดได้บ้าง มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ก็น่าจะทำในลักษณะอย่างนี้ น่าจะมีประโยชน์กว่าการสร้างระบบจดทะเบียนแล้วห้ามคนนำไปใช้ ยกเว้นจะดีร้องขอรัฐ

ดร. ภูมินทร์ บุตรอินทร์, อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง

รวมถึงอีกหลากหลายความเห็นที่ไม่เห็นด้วยกับร่างพรบ.ฉบับนี้เป็นเวทีอื่น ๆ เช่น วัฒนธรรมเป็นของทั้งชุมชนผู้สร้างและปัจเจกชนผู้ใช้ แสดงออก และรวมสร้าง ทั้งชุมชนและ

ปัจเจกชนมีสิทธิครอบครอง ไข่ และตัดแปลงวัฒนธรรมของตนเอง ไม่ใช่เรื่องอะไรที่รัฐจะต้องยื่นอำนาจเข้ามาก้าวก่าย รัฐอาจช่วยส่งเสริม ช่วยสนับสนุนให้พัฒนาได้ และนั่นเป็นบทบาทที่ถูกต้องของรัฐ การประกาศกฎหมายแบบนี้ออกมาเขาไม่ได้เรียกการส่งเสริมวัฒนธรรมหรอก เขาเรียกเผด็จการทางวัฒนธรรมต่างหาก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุक्ति มุกดาวิจิตร อาจารย์ประจำคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเป็นข้อมูลจากระบบอินเทอร์เน็ตบันทึกออนไลน์ส่วนบุคคล <http://blogazine.in.th/blogs/yukti-mukdawijitra>

“วัฒนธรรม” กำลังจะถูกกำหนดและควบคุมโดยรัฐบาล บนแนวทางการรวมอำนาจสู่ศูนย์กลาง มากกว่าจะสนับสนุนให้เคลื่อนย้ายการจัดการวัฒนธรรมจากรัฐไปสู่ชุมชน”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรณศักดิ์ สุขี หัวหน้าภาควิชาศิลปะการแสดง คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ กล่าวเสวนาในงานเสวนา “ร่างพระราชบัญญัติมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” ณ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาเขตรังสิต (ผู้จัดการ, 2556)

รวมไปถึงสังคมออนไลน์ที่ได้มีการสร้างชุมชนออนไลน์ที่ชื่อว่า “ร่วมกันต่อต้าน พรบ.มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2556 ซึ่งมีสมาชิก 4,392 (คนถูกใจ)

ภาพที่ 24 การแสดงออกของสังคมออนไลน์ชุมชน “ร่วมกันต่อต้าน พรบ.มรดกทางวัฒนธรรม” ที่มา: สังคมออนไลน์ชุมชน “ร่วมกันต่อต้าน พรบ.มรดกทางวัฒนธรรม”, New Culture ร่วมสนับสนุน พรบ.แก้เชิงวัฒนธรรม, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/newculturethai/photos/>

มาตรการอื่น ๆ เพื่อการสงวนรักษา

คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ACCU- Asia/Pacific Cultural Centre หน่วยงานหนึ่งของ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)) ถือเป็นหน่วยงานที่ทำงานเพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างผู้คนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวเอนรับผิดชอบงานด้านวัฒนธรรม โดยการศึกษาพบว่าข้อมูลจากการสำรวจ แนวทาง วิธีการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ควรนำมาพิจารณาในหลายหัวข้อ เช่น การสำรวจนโยบายเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค โดยปรากฏการศึกษาในหมวดศิลปะการแสดง โดยผู้วิจัยเลือกมาเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านที่มีข้อมูลแสดงดังนี้

นโยบาย และวิธีดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก สำหรับหมวดศิลปะการแสดง ที่บันทึกไว้ในฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก หรือ Asia-Pacific Database on Intangible Cultural Heritage (ACCU, 2007; ดูเพิ่มเติม <http://www.accu.or.jp/ich/en/arts/arts1.html>)

ตารางที่ 3 นโยบาย และวิธีดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก สำหรับหมวดศิลปะการแสดง

ประเทศ	นโยบาย และวิธีดำเนินการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง
อินโดนีเซีย	Undang-Undang Dasar 1945 (Constitution, 1945) เพื่อปกป้อง ส่งเสริม และสร้างนวัตกรรม โดยประชาชนสามารถพัฒนาได้โดยใช้อุปกรณ์ทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศร่วมด้วย ครอบคลุมที่สิ่งเหล่านั้นไม่ได้ทำลายรากฐานทางวัฒนธรรมเดิมของอินโดนีเซีย
ลาว	ปัจจุบัน รัฐบาล สปป.ลาว กำลังร่างกฎหมายที่คำนึงถึงการแสดงทางศิลปวัฒนธรรม
เวียดนาม	กฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมแห่งชาติ (Law of Preservation and Promotion of Cultural National Heritage) อยู่ระหว่างการขออนุมัติจากที่ประชุมระดับชาติ ยังไม่ประกาศใช้เป็นกฎหมาย

ตารางที่ 3 นโยบาย และวิธีดำเนินงานเกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก สำหรับหมวดศิลปะการแสดง (ต่อ)

ประเทศ	นโยบาย และวิธีดำเนินการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง
พม่า	<p>ประกอบไปด้วยกลยุทธ์ระดับชาติ 6 กลยุทธ์ เพื่อการปกป้อง ส่งเสริม ประเพณี การแสดง และการแสดงพื้นบ้านดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พื้นฟูชาติ และลัทธิชาตินิยมให้รุ่งเรืองแก่ประชากรทุกคนรวมถึงเยาวชน 2. อนุรักษ์ และสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมของพม่า 3. พื้นฟูเพลง และการเต้นรำ และสร้างความภาคภูมิใจ และศักดิ์ศรีให้แก่คนในชาติ 4. ดำรงความรุ่งเรืองแก่งานวิจิตรศิลป์ดั้งเดิมของพม่า 5. ปรับปรุงมาตรฐานทางปัญญาแก่เยาวชน 6. ป้องกันการแทรกแซงจากต่างชาติ
ไทย	<p>หน่วยงานแห่งชาติมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ ส่งเสริม ศิลปะการแสดง และการแสดงพื้นบ้าน สนับสนุนโอกาสให้คณะนักแสดงได้แสดง และสาธิตการแสดงให้รางวัลและเงินทุน</p>

จากตารางข้างต้นทำให้เห็นภาพโดยสรุปสถานการณ์ของการจัดการวัฒนธรรมทางด้านการแสดงในภูมิภาคว่ามีหลายประเทศที่ได้ให้ความสำคัญต่อการร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ลาว, เวียดนาม หรืออย่างพม่าที่กำหนดเป็นยุทธศาสตร์ชัดเจนถึงข้อกำหนดการใช้วัฒนธรรมด้านศิลปการแสดงในมิติดังข้าง ส่วนอินโดนีเซียจะเป็นได้ว่ากฎหมายได้ตราออกมาตั้งแต่ พ.ศ. 2488 (ค.ศ. 1945) และกำกับไว้อย่างกว้างว่าประชาชนสามารถพัฒนาหรือประยุกต์การใช้ศิลปะการแสดงได้ ตราบเท่าที่ไม่ได้ทำลายรากฐานทางวัฒนธรรมเดิมของอินโดนีเซีย

สำหรับประเทศไทยตามการรายงานการศึกษาฉบับนี้จะพบว่าพบการสนับสนุนด้านเงินทุน และส่งเสริมการเผยแพร่จัดแสดงทางวัฒนธรรมเท่านั้น ในส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงยังไม่ปรากฏ และหมายถึงยังไม่พบมาตรการการสงวนรักษาหรือปกป้องรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ประเภทศิลปการแสดงอีกด้วย

การศึกษา ปลุกฝังความตระหนักรู้ และเสริมสร้างขีดความสามารถ

ผู้วิจัยได้เข้าร่วมงานสัมมนาแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นในเวทีวิชาการ “งานสัมมนาสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนนานาชาติภาคสนามด้านการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ประจำปี 2555” ซึ่งจัดโดยศูนย์วิจัยนานาชาติเพื่อมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (IRCI - International Research Centre for Intangible Cultural Heritage in Asia-Pacific Region) ร่วมกับ “ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)” ที่จังหวัดลำพูน ประเทศไทย ระหว่างวันที่ 6-10 สิงหาคม พ.ศ.2555 โดยได้คัดเลือกให้นำเสนอผลงานแบบปากเปล่าในที่ประชุมหัวข้อ “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้สำหรับชุมชนเมือง การศึกษาพื้นที่ย่านเยาวราช” (ICH for Urban Community, Bangkok Chinatown)

งานสัมมนาในครั้งนี้จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนในหลักสูตรโรงเรียนนานาชาติภาคสนามด้านการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ในการนำความรู้ที่ได้รับจากหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานด้านทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในแต่ละประเทศของผู้เข้าร่วมอบรม ทั้งในด้านการวิชาการ การศึกษา และในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ผู้วิจัยได้นำเสนอในฐานะนักศึกษาลูกศรการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม และผู้ประสานงานโครงการ Digitized Thailand จากสังกัดสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) โดยเลือกกรณีศึกษาการประยุกต์ใช้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบของทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ประกอบการวิจัยในหัวข้อดังกล่าวเพื่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ในการนำเสนอผลงานผู้วิจัยได้ลำดับความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโรงเรียนภาคสนามในปี พ.ศ.2552 ซึ่งได้รับมอบหมายให้ลงพื้นที่ศึกษาพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมือง จังหวัดลำพูน และแนวคิด 7 ฤกษ์ กฏระเบียบที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) โดยนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เข้าใจลักษณะ และหมวดหมู่ของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ระบุวัฒนธรรมที่เลือกศึกษาในแต่ละหมวด และศึกษาในมิติของลักษณะเฉพาะของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

นอกจากนี้ ในการนำเสนอผู้ร่วมกิจกรรมได้ระบุแนวคิดในการดำเนินงาน วิธีการศึกษา และแนวทางการระบุนายการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เลือกศึกษาในแต่ละหมวด โดยชี้แจงเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของแต่ละรายการที่เลือกใช้วิธีการพิจารณาถึง 1) ช่วงระยะเวลาของการดำเนินไปทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชุมชนหรือพื้นที่ 2) ความหมายและวัตถุประสงค์ของรายการวัฒนธรรมนั้น ๆ และ 3) วิธีการส่งผ่านหรือลักษณะของความเกี่ยวเนื่องของผู้คนในชุมชนต่อรายการทรัพยากรนั้น

การมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคล

จากงานเสวนาเรื่อง “ถิ่นฐานย่านเก่า (ต้อง) อยู่อย่างไร? ในกระแสการพัฒนา” เมื่อวันพุธที่ 20 มีนาคม 2556 ณ หอประชุมของสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ นายเจมส์ สเต็นท์ หัวหน้าคณะทำงานพิทักษ์มรดกสยาม โดยสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ กล่าวว่า

การเลือกตั้งผู้ว่ากทม.ที่ผ่านมาเร็ว ๆ นี้ ไม่มีผู้สมัครท่านไหน พูดถึงปัญหาอนาคตของย่านเก่า กทม. ทั้งที่เป็นปัญหาใหญ่ ผังเมืองรวมฉบับใหม่ ก็เปิดทางให้มีการสร้างอาคารสูง และหนาแน่นได้มากขึ้นในใจกลางย่านเก่า มันหมายถึงจุดจบของวิถีชีวิตในแบบเดิม ๆ ไม่ว่าจะเป็นอย่างนเยาวราชและในย่านเก่าอีกหลายแห่ง...หมายถึงการทำลายภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นในที่เต็มไปด้วย วัด วัง ด้วย....

โดยการเสวนาครั้งนี้เป็นการรวบรวมผู้เชี่ยวชาญจากภาควิชาการที่มีความรู้ความสามารถในด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งต่างก็ได้แสดงความกังวลต่อการพัฒนาเมืองที่จะส่งผลกระทบต่อย่านเก่าและงานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ในเขตและรอบเกาะรัตนโกสินทร์ และเห็นมีความเห็นพ้องต้องกันว่าหน่วยงานของรัฐที่เป็นผู้อนุมัติโครงการต่าง ๆ รับผิดชอบโดยตรงต่อการพัฒนาพื้นที่เขตเมืองให้มีความเจริญมักละเลยการหยิบยกประเด็นการอนุรักษ์หรือรักษาพื้นที่ไว้

ภาพที่ 25 ตราบริษัทที่ร่วมดำเนินโครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน (ส่วนต่อขยาย)
ที่มา: MRT, ตราบริษัทที่ร่วมดำเนินโครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน (ส่วนต่อขยาย), เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.mrta-blueline.com/pages/5052c330d0fc7ac072000005>

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์กับการศึกษาโดยตรวจสอบโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่ เช่น การก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีสวนจันทน์ กรมหลวง ทาง รฟม. ได้ให้สถาบันอาศรมศิลป์ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูล และทำแผนพัฒนาโดยการสำรวจพื้นที่ และนำเสนอเป็นข้อเสนอผ่านรายงานการศึกษากลับไปยังผู้ว่าจ้าง แต่ในส่วนของกรนำเอาข้อมูลที่ ได้จากรายงานไปปรับใช้หรือจัดการให้เป็นรูปธรรมยังไม่พบนโยบายที่เป็นรูปเป็นร่างประกาศ ออกมา สิ่งที่เป็นข้อกำหนดเพิ่มเติมของรัฐภาย หลังประกาศเวนคืนที่ดินเพื่อก่อสร้างสถานี คือ พระราชบัญญัติการผังเมืองใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2556 ซึ่งเป็นบทบังคับในการ จัดการพื้นที่

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ติดตามข้อมูลของโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีสวนจันทน์ กรมหลวงและโลเรื่องลำดับการดำเนินงานดังนี้

1. 2550: ร่างพระราชกฤษฎีกาเวนคืนของโครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงินที่ได้รับอนุมัติ จากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2550
2. 2551: โครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน (ส่วนต่อขยาย) ช่วงหัวลำโพง-บางแค รับผิดชอบการดำเนินโครงการตามนโยบายของรัฐบาลโดยการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.) ได้จัดการประชุมชี้แจงข้อมูล และรับฟังความคิดเห็น โครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน ช่วงหัว ลำโพง-บางแค และช่วงบางซื่อ-ท่าพระ" เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2551
3. 2552: "โครงการศึกษาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟู และพัฒนาพื้นที่ บริเวณสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีสวนจันทน์ กรมหลวง และพื้นที่เยาวราช" โครงการเพื่อการศึกษาวิจัย แนวทางความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาอย่างมีส่วนร่วม ระหว่างเจ้าของที่ดิน ได้แก่ บริษัท เซ น่าทาวน์ดีเวลอปเม้นต์ จำกัด ซึ่งถือหุ้นโดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมูลนิธิ จุฬาลงกรณ์-บริพัตร และชุมชน ผู้เช่า ดำเนินโครงการตั้งแต่ พฤษภาคม 2552 ถึงกุมภาพันธ์ 2553
4. 2553: การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.) ตกลงเซ็นสัญญาว่าจ้าง กลุ่มบริษัทที่ปรึกษาเพื่อบริหารโครงการกับ PMCB - Project Management Consultancy for Blue Line Extension Project และควบคุมงานก่อสร้างงานโยธาและกลุ่มบริษัทผู้รับเหมาก่อสร้าง กับ CSCBL - Construction Supervision of the Blue Line Extension Project โดยมีบริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) เป็นผู้รับเหมาก่อสร้างโครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงิน สถานีสวนจันทน์ กรมหลวง
5. 2556: พระราชบัญญัติการผังเมืองใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2556 ตามกฎกระทรวงโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
6. 2560: โครงการก่อสร้างจะแล้วเสร็จตามสัญญาในวันที่ 5 มิถุนายน 2559 และคาดว่าจะเปิดให้บริการเชิงพาณิชย์ได้ประมาณต้นปี 2560

ดังจะเห็นได้ว่าลำดับกำหนดการดังกล่าวเป็นไปตามแผนงานก่อสร้างที่วางไว้เป็นอย่างดี ในรายละเอียดของโครงการก่อสร้าง นอกจากการว่าจ้างสถาบันอาศรมศิลป์เพื่อศึกษาแนวทางการเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่ศึกษาอย่างมีส่วนร่วมระหว่างเจ้าของที่ดินและชาวชุมชนแล้ว ยังไม่ปรากฏโครงการอื่นใดเพิ่มเติม ในขณะที่การศึกษาการศึกษานี้ก็ได้พบปัญหาความไม่วางใจของชาวชุมชนต่อสถาบันอาศรมศิลป์จนต้องยุติโครงการดังกล่าวไป แต่ทางเจ้าของพื้นที่และเจ้าของโครงการก็ไม่ได้ตอบสนองอื่นใดต่อทำที่ดังกล่าว (สถาบันอาศรมศิลป์, 2557)

ขณะเดียวกันการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชนหรือความร่วมมือระหว่างกลุ่มชน และปัจเจกบุคคลกลับปรากฏมากขึ้น ดังเช่นที่ได้ลำดับไว้ปรากฏในหนังสือ “บันทึกเจริญไชย คนจีนสยาม” มี ดร.เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์ นักวิชาการสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นบรรณาธิการ จัดทำขึ้นโดยกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านเจริญไชย ซึ่งเป็นกลุ่มคนในชุมชนเจริญไชยเป็นหลัก เนื้อหาหนังสือได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของชุมชน บทสัมภาษณ์คนในชุมชน กิจกรรมความร่วมมือต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อการอนุรักษ์ และฟื้นฟูชุมชน รวมไปถึงข้อเสนอแนะต่อการจัดการเมืองเก่า

ภาพที่ 26 ปกหนังสือ “บันทึกเจริญไชย คนจีนสยาม”

แนวทางการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แบบยั่งยืนตามแนวคิดอื่น ๆ

การรักษาความมีชีวิตชีวาของสิ่งที่จับต้องไม่ได้ สิ่งเหล่านั้นควรคงไว้กับวัฒนธรรมและได้รับการฝึกฝนเรียนรู้ภายในชุมชนจากรุ่นสู่รุ่น (UNESCO, 2011)

จากการศึกษาวิจัยที่ได้เริ่มต้นจากภาคีการศึกษาตามกรอบแนวคิดของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ขององค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ประกอบไปกับข้อพิจารณาตามอนุสัญญาฯ ที่เกิดขึ้นจริงตามบริบทของรายการวัฒนธรรมที่ได้เลือกศึกษา ข้อมูลทางพัฒนาการในพื้นที่ ความเปลี่ยนแปลงที่พบ และความเห็นจากภาคชุมชนและวิชาการ ประเมินร่วมกับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง พบว่าในส่วนของ การสงวนรักษา และฟื้นฟูในหลายกรณีนั้นได้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้

ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอในบริบทของแนวทางการฟื้นฟูผ่านรูปแบบการฝึกฝนเรียนรู้ โดยยกตัวอย่างของการให้ความสำคัญกับการเรียนรู้วัฒนธรรมภายในชุมชนผ่านการดำเนินงานโดยองค์กรอิสระเพื่อเป็นแนวทางของการดำเนินงานของหน่วยงานภายนอก และตัวอย่างของการดำเนินงานโดยความร่วมมือระหว่างชุมชนกับองค์กรที่เกี่ยวข้องที่คอยให้ความช่วยเหลือ และได้รับผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติดังต่อไปนี้

ชุดโครงการการส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แบบยั่งยืน (ICH-ESD)

โครงการนี้มีชื่อโครงการเดิมเป็นภาษาอังกฤษว่า Promoting Intangible Cultural Heritage for Educators to Reinforce Education for Sustainable Development in the Asia-Pacific Region เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงานในแผนการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ดูเพิ่มเติม <http://www.unescobkk.org/culture/ch/ichesd/>) เป็นการดำเนินโครงการเพื่อให้ผู้รับผิดชอบด้านการศึกษา สามารถประยุกต์ความรู้และสัจธรรมการจัดทำ และลักษณะวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในชั้นเรียนตามแนวทางในการเสริมความแข็งแกร่งทางการศึกษาของแผนการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) โดยส่งเสริมผ่านนวัตกรรมการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ในระดับมัธยมศึกษา นำร่องใน 4 ประเทศได้แก่ สาธารณรัฐปาเลา, ปากีสถาน, อุซเบกิสถาน และเวียดนาม ใช้เวลาดำเนินงาน 18 เดือนโดยประมาณ (ระหว่างเดือนมกราคม 2556 ถึงเดือนมิถุนายน 2557) ได้รับการสนับสนุนจาก Japanese Funds-in-Trust (JFIT)

อย่างไรก็ตาม โครงการนี้ยังอยู่ระหว่างการดำเนินงาน และยังไม่ทราบผลสำเร็จในส่วนขององค์ประกอบการดำเนินโครงการที่ควรนำมาพิจารณาได้แก่องค์ประกอบ 4 ด้านที่กำหนดไว้คือ

1. เพื่อกำหนดหลักสำคัญและกระบวนการในการนำเอาทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เข้ามาสู่การเรียนการสอนภายใต้แนวคิดของแผนการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Regional Framework Development)

2. ส่งเสริมการพัฒนาตามแนวคิดพื้นถิ่น และการนำเอาทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เข้ามาสู่การเรียนการสอนในโรงเรียนนำร่องจาก 4 ประเทศ (Preparation of National Guidelines & Pilot Study)

3. ชี้นำแบบฝึกหัดโดยรวมของภูมิภาค และให้นำหนักกับแบบเรียนสามัญเทียบเท่าความ หลากหลายระหว่างโครงการนำร่องทั้ง 4 โครงการ (Regional Synthesis and Policy-level Advocacy)

4. เตรียมการสนับสนุนเชิงนโยบายในระดับอุปกรณและกิจกรรม ตัวอย่างความสำเร็จและ บทเรียนที่ได้รับ (Policy-level advocacy)

โดยภาพรวม ของการดำเนินโครงการคือเพื่อการส่งเสริมการศึกษาทางด้านทรัพยากร วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ผ่านการมีส่วนร่วม และส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้รูปแบบของ กิจกรรม เครื่องมือและสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ด้วยการดำเนินงานบนพื้นฐานของ แนวคิดของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอไว้ในที่นี้เพื่อให้ทราบเป็นแหล่งข้อมูล เพื่อพิจารณาติดตามผลการศึกษาต่อไป ทั้งนี้แผนการดำเนินงานของโครงการได้ลำดับไว้อย่างคร่าว โดยคาดว่าจะสิ้นสุดในเดือนมิถุนายน พ.ศ.2557 นี้

รางวัลจากคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ACCU Prize)

นอกจากการศึกษาแนวทางการทำงานของ คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมของ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ACCU - Asia - Pacific Cultural Centre for UNESCO) ดังได้กล่าวไปก่อนหน้าแล้ว ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวอย่างของโครงการฟื้นฟู วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เป็นรูปธรรมเพื่อนครนิศึกษา ซึ่งได้พบว่าที่ผ่านมาคณะกรรมการ ผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมของยูเนสโกประกาศให้ "การสืบทอดและฟื้นฟูหนังใหญ่วัดขนอน" ได้รับ รางวัลจาก องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) และได้รับการยกย่องให้เป็น 1 ใน 6 ชุมชนดีเด่นของโลกที่มีผลงานในการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับ ต้องไม่ได้ โดยเมื่อวันที่ 8-11 มิถุนายน 2550 องค์กร ACCU (ACCU, 2007) ได้จัดมอบเหรียญรางวัล เกียรติบัตร การสัมมนา และการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างผู้แทนชุมชนต่าง ๆ ที่ได้รับ รางวัล และบรรดาผู้เชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม และคณะกรรมการของ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ณ โรงแรมโตเกียวโตอิชิ เมืองซึรุโอะกะ จังหวัดยามากาตะ ประเทศ ญี่ปุ่น (ดูเพิ่มเติมที่ <http://www.accu.or.jp/ich/en/community/nangyai.html>)

ภาพที่ 27 การแสดงหนังใหญ่จากวิดีโอเรื่อง “Performing arts: Nang Yai (big-size Shadow Puppet)”

ที่มา: การแสดงหนังใหญ่, เข้าถึงเมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.accu.or.jp/ich/en/community/nangyai.html>

จากรางวัลดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาถึงข้อมูลเพิ่มเติมทำให้พบข้อควรพิจารณาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งมีประเด็นพิจารณาดังต่อไปนี้

สืบเนื่องจากปัญหาที่พบในเบื้องต้นคือ หนังใหญ่วัดขนอนเป็นรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่อยู่ในสถานการณ์เสื่อมถอยลง กล่าวคือความทรุดโทรมทั้งในด้านกายภาพของตัวหนัง วิธีการจัดการ ผู้ภาคหนังที่มีจำนวนลดลง รวมไปถึงความนิยมในรูปแบบความบันเทิงสาธารณะที่เปลี่ยนแปลงในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 23 (19th century) สืบเนื่องมาจากความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และวิถีชีวิตของผู้คนที่เปลี่ยนไปตามยุคสมัย จนทำให้ความรู้ในการถ่ายทอดเรื่องราวของหนังใหญ่จากครูบาอาจารย์หรือผู้กำกับการแสดงหน้าหนังมีความยากลำบากในการถ่ายทอดมากขึ้น

จนกระทั่งได้รับการฟื้นฟูโดยแบ่งเป็นช่วงระยะกิจกรรม 3 ช่วง คือ 1) ช่วงโครงการศึกษาวิจัย ระหว่างปี พ.ศ.2519-2525 (1976-1982) 2) ช่วงจัดทำโครงการวิจัย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 (1989) ภายใต้โครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อการอนุรักษ์หนังใหญ่วัดขนอนในการจัดทำตัวหนังชุดใหม่ขึ้นมาแทนชุดเดิมที่เสียหาย และ 3) เผยแพร่และฟื้นฟู ตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 (1991) เป็นต้นมา

ปัจจุบัน วัดขนอน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่สำหรับสาธิตการแสดง และถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น การจัดทำตัวหนัง หรือวิธีการรำเชิดหนังเพื่อการแสดง นอกจากนี้คนในชุมชนก็ได้มีส่วนร่วมรับการถ่ายทอดศิลปะผ่านการบรรจุเป็นวิชาเรียนในชั้นเรียนระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้เป็นกรอบแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร เก็บข้อมูลภาคสนามโดยบันทึกรายการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง นำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์เนื้อหา และประเมิน จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยมีลำดับขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูล และค้นคว้าข้อมูล
2. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. เก็บรวบรวมข้อมูล
4. วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลที่ได้

การศึกษาข้อมูล และค้นคว้าข้อมูล

ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องประวัติความเป็นมาของพื้นที่ โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้า และทรัพยากรวัฒนธรรมที่เลือกศึกษา แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยหนังสือ ตำราคู่มือ งานวิจัย เอกสารประกอบการประชุมโครงการ ข้อมูลเผยแพร่ของหน่วยงาน เป็นต้น นอกจากนี้ได้ค้นคว้านำข้อมูลด้านแนวคิดการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวทางในการจัดประเภทข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศทางด้านการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมสำหรับชุมชนเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปจากการพัฒนาของชุมชนเมืองโดยได้นำเสนอไปในบทที่ 2

การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษภาคสนาม

การสำรวจพื้นที่บริเวณโครงการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินวัดมังกรกมลาวาส โดยเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่ บันทึกภาพ พิจารณาสภาพการใช้ถนน และสภาพภูมิทัศน์โดยรอบ เก็บข้อมูล โดยสอบถามผู้ค้าสินค้าที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรวัฒนธรรม ลูกค้า นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง โดยถามครอบคลุมเนื้อหาข้อมูลทั่วไปลักษณะการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ความเห็นต่อการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้า

ร่วมเวทีเสวนาและติดตามความเห็นจากผู้ที่อยู่ในพื้นที่ และกลุ่มนักวิชาการทางด้านการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่จากการก่อสร้างสถานีรถไฟ เป็นต้น

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอแนวคิด และเครื่องมือที่นำไปใช้เพื่อจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยรวบรวมผลงานและแนวความคิดที่เป็นที่ยอมรับและมีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

2. นำรายการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่คัดเลือกมา นำมาจัดประเภทตามขอบเขตคำนิยามและจัดหมวดหมู่โดยองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ไว้ 5 หมวดหมู่ ได้แก่

2.1 ระเบียบที่สื่อสารผ่านทางเสียง การแสดงอารมณ์ รวมถึงภาษาในฐนะซึ่งเป็นตัวส่งผ่านทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

2.2 ศิลปะการแสดง

2.3 รูปแบบทางสังคม พิธีกรรม และเทศกาลต่าง ๆ

2.4 ความรู้ วิถีปฏิบัติที่ค้ำึงถึงธรรมชาติและโลก

2.5 จิตวิญญาณของงานหัตถกรรมพื้นถิ่น, ความรู้ และทักษะที่ผลิตงานหัตถกรรมพื้นถิ่นต่าง ๆ

3. บันทึกข้อมูลให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ผล

4. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจแก้ไขด้านเนื้อหา ขอความคิดเห็น และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

5. ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะที่ได้รับจนได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และสมบูรณ์

ทั้งนี้ เครื่องมือช่วยจดจำ สำหรับใช้ในการจดบันทึกรายละเอียดจากการสำรวจ เพื่อบันทึกลงในแบบประเมินผลได้แก่ สมุดจดบันทึก, กล้องถ่ายภาพ และเครื่องบันทึกเสียง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ดำเนินการเก็บข้อมูลแบบบันทึกรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ด้วยตนเอง
2. ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้คำแนะนำ
3. ปรับปรุงวิธีการบันทึก และเก็บข้อมูล

4. ดำเนินการเก็บข้อมูล และบันทึกข้อมูลจนเสร็จสิ้นตามรายการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เลือกศึกษา

5. สรุป และประมวลผลข้อมูลที่ได้รับทั้งหมด แล้วรายงานให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้คำแนะนำ และปรับปรุงผลการประมวลผลข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลที่ได้

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา รวมถึงตรวจสอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องโดยนำผลจากการสำรวจศึกษา มาประเมินสรุปสิ่งที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในแต่ละด้าน แล้วนำเสนอข้อมูลรายละเอียด เพื่อให้เป็นสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ประกอบไปกับระเบียบข้อบังคับที่นำมาใช้ ประเมินผลจากการค้นคว้าแล้วประมวลผลนำเสนอผลสรุปความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพร้อมข้อชี้แนะ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้บริเวณโครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส จากการศึกษาผู้วิจัยได้เรียบเรียงสรุปข้อมูลของทรัพยากรที่เลือกศึกษาแต่ละรายการ ประมวลผลจัดลำดับความสำคัญให้ข้อมูลประกอบพร้อมเหตุผลเพื่อประเมินรายการวัฒนธรรมตาม หลักเกณฑ์การศึกษาวิจัย จากนั้นได้นำกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาตรวจสอบคัดลอก และนำสรุป พร้อมเก็บข้อมูลที่สนะคดีจากหลายภาคส่วนเป็นลำดับ เพื่อให้เห็นพัฒนาการของการศึกษาวิจัย ข้อควรพิจารณา และการเชื่อมโยงของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสรุปเป็นแนวทางการสงวนรักษา ดังนี้

ภาพที่ 28 ทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในย่านเยาวราช

(ภาพกราฟฟิคโดย อกันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

ที่มา: แผนที่เส้นทางถนนเยาวราช, เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <http://www.google.co.th>

ฮวงจู้ย จัดอยู่ในหมวดความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล เนื่องจากเส้นทางที่คิดค้นด้วยตัวมังกร ประกอบกับการเป็นย่านจำหน่ายสินค้าเพื่อการบริโภคขั้นดี มีตลาดหลายแห่งเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ (ห้องมังกร) (ไชยแสง กิระชัยวนิช, 2553) มีประวัติศาสตร์แห่งความเข้มแข็งของพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงของการบริหารจัดการพื้นที่ พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม มีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ฮวงจู้ยโดยอ้างอิงบริเวณพื้นที่นี้^๖

หมั่งหมิง จัดอยู่ในรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หมวดฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม พบว่าลักษณะของการใช้พื้นที่ในการประกอบกิจการที่ใช้วัฒนธรรมรายการนี้สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่ยึดติดกับพื้นที่ สามารถเคลื่อนย้ายได้ อยู่ชิดกับพื้นที่เวนคืนไม่โดนเวนคืน และพบการขยายพื้นที่ประกอบกิจการในบริเวณอื่น เช่น ห้างสรรพสินค้ายูเนียนมอลล์ในเขตลาดพร้าว, ห้างสรรพสินค้าแพชั่นมอลล์ ย่านอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ, ย้ายท่าช้าง เขตพระนคร และร้านสหกรณ์กรุงเทพฯ สาขาเอกราช เป็นต้น

เซียมซีชา วัฒนธรรมที่ผูกโยงความเชื่อความศรัทธาในเทพเจ้า เข้ากับการสงเคราะห์ผู้ป่วยจากโรคภัยไข้เจ็บที่ประสบ เนื่องจากที่มาและความเชื่อของพิธีกรรมดังกล่าวในการสื่อสารจากเทพเจ้าประกอบกับการใช้ตัวยาจากสมุนไพรเพื่อบรรเทาโรค ทำให้รายการวัฒนธรรมนี้ถูกจัดอยู่ในหมวดความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล โดยพบรายการวัฒนธรรมนี้อยู่ในบริเวณเดียวกันถึง 2 แห่ง

การจัดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน จัดอยู่ในรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หมวดแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ จากการสำรวจและสัมภาษณ์ พบว่าร้านค้าเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงานมีกระจุกตัวอยู่ในย่านนี้ มีร้านค้าบางร้านที่อยู่ในเขตเวนคืน ทั้งนี้มีหลายร้านที่อยู่รอบนอกบริเวณเวนคืน ในส่วนของกิจการนอกจากจำหน่ายสินค้าดังกล่าวแล้ว ผู้จำหน่ายยังทำหน้าที่ให้คำแนะนำถึงพิธีการและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีการในแต่ละขั้นตอน

^๖ ไชยแสง กิระชัยวนิช กล่าวว่า “ศาลเจ้าเล่งบ๊วยเอี้ยะ ในซอยเจริญกรุง 16 หรือตรอกอิสราณูภาพเป็นส่วนหนึ่งของถนนเยาวราช สร้างด้วยฝีมือชาวจีนแต่จีวเมืองซัวเถาประเทศจีนถูกหลักรฮวงจู้ย “ซีเตี้ยมกิม” (สี่จุดทองคำ) ที่เปรียบฮวงจู้ยเป็นตัวมังกร ตรอกอิสราณูภาพก็เป็นส่วนห้องมังกรเชื่อมถนนเยาวราชกับถนนเจริญกรุงยาวประมาณ 500 เมตรเป็นแหล่งขายวัตถุดิบอาหารการกินของชาวไทยเชื้อสายจีน”

^๗ คุณตะวัน เลขาพัฒน์ ผู้ดูแลสถาบันค้นคว้าวิชาการฮวงจู้ยแห่งประเทศไทย สาขาชลบุรี กล่าวว่าใน <http://www.modernfs.com> เรื่อง “ระดับพื้นบ้านสำคัญอย่างไร” ไว้ว่า “เยาวราชมีฮวงจู้ยในเชิงชัยภูมิดีมากโดยเฉพาะระดับพื้นอาคารที่ต่ำเกือบเท่าระดับถนน”

การจัดขมมงคลประกอบพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้า วัฒนธรรมรายการนี้จะมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับงานพิธีกรรมในหมวดรูปแบบทางสังคม พิธีกรรม และเทศกาลต่าง ๆ คือ การจัดขมมงคลประกอบพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้า (ตروقเจริญไชย, ซอยแปลงนาม) ในแง่ของวิธีการจำหน่ายบางรายการ บางร้านผลิตขึ้นเอง หรือผลิตตามสั่งจากลูกค้า โดยจัดให้เหมาะสมตามเทศกาลที่ใช้ บางร้านผสมผสานทั้งผลิตจำหน่ายเองและนำสินค้าจากร้านอื่นมาประกอบเป็นชุดจำหน่าย หรือบางร้านสั่งผลิตแล้วนำมาประกอบตกแต่งให้สวยงามเหมาะสมตามเทศกาลเพื่อนจำหน่าย

นอกจากนี้ยังปรากฏร้านค้าประเภทเครื่องอาหารคาวหวานประกอบพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้า ซึ่งจำหน่ายอาหารเหมือนย่านตลาดสดทั่วไป แต่จะมีสินค้าเพิ่มเติมเฉพาะตามลักษณะความเชื่อใน และวัฒนธรรมในการบริโภคของชาวไทยเชื้อสายจีน และตามเทศกาลจะได้มีการจำหน่ายอาหารที่จัดทำขึ้นเป็นพิเศษเฉพาะนำไปปรุงประกอบพิธีเซ่นไหว้ตามเทศกาล เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลกินเจ เป็นต้น โดยอยู่บริเวณตลาดเก่า ตลาดเล่งบัวเอี้ย ตลาดภูธรศ

การประเมินคุณค่าและระดับความสำคัญของรายการวัฒนธรรมที่ได้เลือกศึกษา

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทดสอบนำแนวคิดในการประเมินคุณค่าและระดับความสำคัญของทรัพยากรวัฒนธรรมมาตามที่กล่าวไว้ในบทก่อนมาประยุกต์ใช้ เพื่อเป็นลำดับความคิดในการพิจารณาประเมินคุณค่า โดยพิจารณาในประเด็นว่าวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นจัดเป็นวัฒนธรรมที่มีคุณค่าโดดเด่นในด้านใด ระดับความตระหนักถึงวัฒนธรรม ระดับความสำคัญในด้านความหายาก และการเป็นตัวแทนของกลุ่ม

โดยศึกษาวิเคราะห์ ค้นคว้าข้อมูลเอกสาร สืบรวจเชิงพื้นที่ เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ และระบุผลการศึกษาโดยสรุปผลลงบนตารางด้านล่าง และอธิบายเพิ่มเติมดังนี้

ตารางที่ 4 การจัดเกณฑ์ประเมินความสำคัญของทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ที่เลือกศึกษา

วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้	คุณค่า/ ระดับความสำคัญ	ระดับความหายาก/ การเป็นตัวแทนของกลุ่ม
1. อรวงจ้อย	ประวัติศาสตร์/ระดับชาติ	สูง/ ชัดเจน
2. หมั้งหมิง	วิทยาศาสตร์/ระดับชาติ	ต่ำ/ ชัดเจน
3. เขียมชिया	สังคม/ระดับชาติ	กลาง/ ไม่ชัดเจน
4. การจัดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน	สังคม/ระดับชาติ	กลาง/ ชัดเจน
5. การจัดขมมงคลประกอบพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้า	สังคม/ระดับชาติ	กลาง/ ชัดเจน

ฮวงจู้ย จากหมวดความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล โดยในรายการนี้ จัดว่ามีระดับความหายากสูง และการเป็นตัวแทนของกลุ่มชัดเจน เนื่องจากเส้นทางที่คดเคี้ยวคล้ายตัวมังกร ประกอบกับการเป็นย่านจำหน่ายสินค้าเพื่อการบริโภคขั้นต้น มีตลาดหลายแห่งเป็นที่ยอมรับในระดับชาติ(ท้องมังกร) มีประวัติศาสตร์ทั้งความเป็นมาของพื้นที่ การเปลี่ยนแปลงของการบริหารจัดการพื้นที่ พัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคม มีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์ฮวงจู้ยโดยอ้างอิงบริเวณพื้นที่นี้ มีกิจกรรมสืบเนื่องจากความเชื่อเรื่องฮวงจู้ยของพื้นที่เป็นประจำ เช่น การยื่นรับพลังใต้ ชุมประตูดุเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบพระชนมพรรษาในช่วงตรุษจีนที่ชาวจีนเชื่อว่าเป็นช่วงเวลาเทพเจ้าแห่งโชคลาภจะส่งจากสวรรค์มาอวยพร และชุมนุมประตูดุเป็นตำแหน่งที่เชื่อว่าเป็นหัวมังกรที่เป็นพาหนะขององค์เทพ

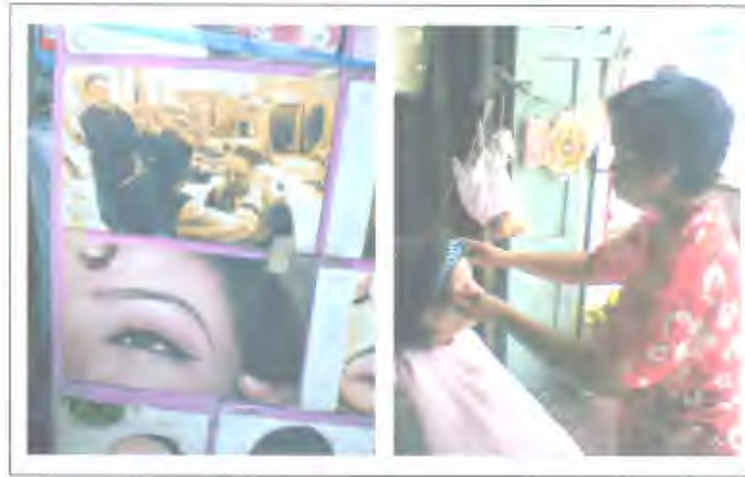
ภาพที่ 29 รูปเทียบถนนมังกรกับรูปร่างของตัวมังกร

ที่มา: ภาพถนนเยาวราช ปี 2470, **ชุมชนเล่งบิวเอี้ยะ**, เข้าถึงเมื่อ 26 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/chinatownyoawaraj>

ประกอบกับผลการศึกษาวิจัยที่ยืนยันสอดคล้องกันว่าร้อยละ 95 ของผู้ค้าในย่านนี้ไม่คิดว่าเรื่องฮวงจู้ยเป็นเรื่องงมงาย และร้อยละ 75 ได้นำหลักการของฮวงจู้ยมาประกอบการดำเนินกิจการ และร้อยละ 71 คิดว่าศาสตร์ด้านฮวงจู้ยควรได้รับการถ่ายทอดสู่ลูกหลานและญาติมิตร (วีชระ มานิตราชกูร์, 2545)

หมั่งหมิง จัดอยู่ในรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หมวดฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม ในรายการนี้จัดว่ามีระดับความหายากต่ำ และการเป็นตัวแทนของกลุ่มชัดเจน เนื่องจากพบว่ามีลักษณะของการใช้พื้นที่ในการประกอบกิจการที่ใช้วัฒนธรรมรายการนี้สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่มีติดกับพื้นที่ สามารถเคลื่อนย้ายได้ อยู่ชิดกับพื้นที่เวนคืนไม่โดนเวนคืน และพบการขยายพื้นที่ประกอบ

กิจการในบริเวณอื่น เช่น ห้างสรรพสินค้ายูเนียนมอลล์ในเขตลาดพร้าว และร้านสหกรณ์กรุงเทพฯ สาขาเอกมัย

ภาพที่ 30 การทำหมั้นหมิงร้านคุณฉ้ออัน

(ภาพถ่ายโดย อกันตริ เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

รายการวัฒนธรรมนี้มีความเกี่ยวข้องกับงานประเพณีคือการเตรียมใบหน้าให้เจ้าสาวก่อนแต่งหน้าเตรียมตัวเข้าพิธีแต่งงาน ร่วมกับการใช้ความรู้ในการยึดตั้งเส้นด้ายประกอบกับแป้งดินสอพอง เพื่อขจัดเซลล์เก่า กระชับรูขุมขน และกำจัดขนบนใบหน้า เพื่อสุขภาพและความงามของผู้ใช้บริการ ทำให้ผู้ศึกษาวิจัยจัดลำดับรายการนี้อยู่ในหมวดวิทยาศาสตร์ และถือเป็นตัวแทนกลุ่มที่ชัดเจน ในส่วนของความสำคัญระดับชาตินั้นผู้วิจัยจัดลำดับให้กรณีที่มีการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูลจากสื่อสารมวลชนในวงกว้างระดับประเทศ

เชียมซียา จากที่มาและความเชื่อของพิธีกรรมดังกล่าวในการสื่อสารจากเทพเจ้า ประกอบกับการใช้ตัวอยากรสมุนไพรร เพื่อบรรเทาโรคทำให้การจัดกลุ่มรายการวัฒนธรรมนี้ในหมวดความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล เป็นวัฒนธรรมที่มีคุณค่าด้านสังคม เพื่อการสงเคราะห์ผู้ป่วยยากไร้ และผู้ป่วยที่มีความศรัทธาต่อเทพเจ้า จากประวัติศาสตร์ความเป็นมาของย่านที่มีศาลเจ้าอยู่หนาแน่น มีสถานที่ที่เกี่ยวกับการพยาบาล รักษาโรค และพบการสำรวจพบนอกจากในพื้นที่นี้และยังพบวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้รายการเดียวกันในชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนที่ศาลเจ้าปู่ดจ้อ จังหวัดภูเก็ต (จิตรา ก่อมันทเกียรติ, 2555) ผู้วิจัยจึงได้จัดรายการวัฒนธรรมนี้ใน ความสำคัญระดับชาติ และมีคุณค่าในด้านสังคม

ตัวอย่างห่อยาจากวัดมิ่งกรมลาวาศ

ร้านสมุนไพรในบริเวณใกล้เคียง

ภาพที่ 31 ตัวอย่างห่อยาร้านสมุนไพร

(ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

ในส่วนของความหายาก และการเป็นตัวแทนของกลุ่มมีข้อน่าสังเกตคือ ด้วยตัวรายการ วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้รายการนี้หากพิจารณาในส่วนของพิธีการ พบว่ามีการใช้เซียมซีเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายซึ่งเป็นคุณค่าเชิงสังคมในแง่ความเชื่อความศรัทธาและการประกอบพิธีกรรมในศาสนสถาน และหากเทียบกับคุณค่าความสำคัญในการเยียวยารักษาในปัจจุบันวิวัฒนาการทางการแพทย์ได้มีความก้าวหน้าไปมาก ทั้งในส่วนของวิทยาศาสตร์การแพทย์และแพทย์ทางเลือก หรือแพทย์แผนจีนเป็นต้น จึงได้จัดระดับความหายากในระดับกลาง และความชัดเจนของการเป็นตัวแทนกลุ่มไม่ชัดเจนโดยอ้างอิงบทสัมภาษณ์ที่พบว่าผู้ที่อาศัยในย่านและผู้ที่มาทำบุญที่วัดไม่ทราบว่ที่วัดมีเซียมซียา และไม่รู้จักเซียมซีประเภทนี้

การจัดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน จัดอยู่ในรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หมวดแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ จากการสำรวจและสัมภาษณ์ พบว่าร้านค้าเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงานมีกระจุกตัวอยู่ในย่านนี้ มีร้านค้าบางร้านที่อยู่ในเขตเวณคิน ทั้งนี้มีหลายร้านที่อยู่รอบนอกบริเวณเวณคิน ในส่วนของกิจการนอกจากจำหน่ายสินค้าดังกล่าวแล้ว ผู้จำหน่ายยังทำหน้าที่ให้คำแนะนำถึงพิธีการและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับพิธีการในแต่ละขั้นตอน โดยสินค้าชนิดเดียวกัน ผู้จำหน่ายได้คัดสรรรูปแบบสินค้ามาให้ผู้ใช้บริการเลือกในหลายระดับราคา วัตถุดิบ คุณภาพ สี สัน ลายประดับ และขนาด โดยสินค้ามีทั้งสั่งผลิตและประกอบจากภายนอก หรือบางรายการก็สามารถผลิตเองได้ เช่น ลายหงส์กับมังกร ปีกบนปลอกหมอนที่สั่งปักลายและเย็บจากช่างฝีมือส่วนตัวอักษรจีน "ซิ่งฮี้" (แปลว่าคู่ยินดี) มีทั้งตัดกระดาษเอง หรือสั่งจากโรงพิมพ์สำหรับลูกค้าที่ต้องการคุณภาพกระดาษแบบคัดพิเศษ เป็นต้น

ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในประวัติศาสตร์...

ครั้งแรก...กับ พิธีสมรสหม่อมยกน้ำชาจีน

55 คู่ จับปี 2555

วันศุกร์ที่ 28 กันยายน 2555 ณ โรงแรมเซี่ยงไฮ้ แมนชั่น ยาวราช
พร้อมรับแขกพิเศษ ครบเครื่องสำหรับงานแต่งงาน!!!!

ในราคาเพียง **55,555 บาท***

- ขบวนบ่าวสาว งดงามด้วยวิถีแต่ง สืบสานบทเพลงพิธีวาหมื่น
- ขบวนขันหมากจีนแบบโบราณ
- พิธียกน้ำชาจีน... เสน่ห์แห่งงานแต่งงานประเพณีจีน
- ดอกลอยระย้าลอยอากาศลอยอาหารอันน่าทึ่งถูกยกฯ สำหรับแขกพิเศษ 10 ท่าน
- ชุดวาทสำหรับบ่าวสาวโบสถ์ "โมเดิร์น ไฮปิส" พร้อมหมวกฟลุ๊กกันหนาวอย่างพร้อม
- พิเศษ!!! กับการถ่ายภาพพิธีมงคล จากอดีตสู่ปัจจุบันแนวหน้า "Marriage Studio"
- ห้องพักรวม 1 คืน ที่โรงแรมเซี่ยงไฮ้ แมนชั่น ยาวราช

สมัครได้ตั้งแต่วันที่ - 31 สิงหาคม 2555

สิทธิพิเศษ... ตามคู่หมั้น
WEDDING FAIR 14 - 17 มี.ค. 55 เท่านั้น!!!
คู่สมรสกับ Honey Moon Escape
ที่ Shang Hai Mansion Bangkok
ทุกคู่ 5 คู่ 2 คู่
พร้อมรับแขกพิเศษ

โรงแรมเซี่ยงไฮ้ แมนชั่น พลาซ่า ฮอลล์ บูธ P 31
700/1 ซอยสุขุมวิท 111 ซอยสุขุมวิท 111 ซอยสุขุมวิท 111 ซอยสุขุมวิท 111 ซอยสุขุมวิท 111

SHANGHAI MANSION BANGKOK

ใบประกาศจัดพิธีสมรสหม่อมยกน้ำชาจีน และแพ็คเกจงานแต่งงานของโรงแรมเซี่ยงไฮ้แมนชั่น โดยบริการจัดงานแต่งงานตามประเพณีให้คำปรึกษา จัดหาเครื่องประกอบ ถ่ายภาพ ชุดบ่าวสาว อาหาร และห้องพัก

ภาพที่ 32 ใบประกาศจัดพิธีสมรสหม่อมยกน้ำชาจีน และแพ็คเกจงานแต่งงานของโรงแรมเซี่ยงไฮ้แมนชั่น ที่มา: โรงแรมเซี่ยงไฮ้แมนชั่น, ประกาศจัดพิธีสมรสหม่อมยกน้ำชาจีน, เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2556, เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/shanghaimansion.yaowaraj>

ผู้วิจัยจึงประเมินคุณค่าของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้รายการนี้ในด้านสังคม และเนื่องจากประเพณีการจัดงานแต่งงานแบบจีนมีรายละเอียดหาดูได้ยากเป็นที่สนใจของสื่อสารมวลชน มีบริการจัดกิจกรรมสมรสหม่อมแบบจีนเพื่อการท่องเที่ยวจึงระบุความสำคัญในระดับชาติ และจัดประเมินความหายากให้อยู่ในระดับกลาง เนื่องจากจำนวนร้านค้าและอุปกรณ์บางรายการที่ยอมรับการนำสินค้าอุปโภคทั่วไปมาประยุกต์ใช้แทนได้ เช่น ใช้ผ้าปูที่นอนสีชมพู แทนผ้าแพรปักลายหงส์และมังกร หรือใช้ไฟฉายแบบตั้งโต๊ะแทนตะเกียง ส่วนการเป็นตัวแทนกลุ่มมีความชัดเจนว่าเป็นพิธีกรรมตามความเชื่อของชาวจีนโพ้นทะเล พบมีการประยุกต์ใช้บ้างในกรณีที่ครอบครัวของบ่าวสาวมีเชื้อชาติหรือความเชื่อตามประเพณีที่แตกต่างกัน

การจัดขนมมงคลประกอบพิธีเช่นไหว้เทพเจ้า จัดอยู่ในรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หมวดแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่าง ๆ ถือเป็นรายการวัฒนธรรมที่มีการจำหน่ายสินค้าควบคู่ที่หลากหลายแตกต่างกันตามวาระโอกาส นอกจากนี้ผู้ซื้อเลือกจับจ่ายสินค้าตามจำนวน คุณภาพ และปริมาณตามความเหมาะสม ความพึงพอใจในรสชาติ และกำลังทรัพย์ของตนเอง คำแนะนำ ผู้จำหน่ายจะมีวิธีการคัดเลือกคุณภาพวัตถุดิบ เทคนิคในการปรุงและการตกแต่ง และการจัดวางนำเสนอให้เข้ากับเทศกาล เช่น จัดวางรูปแบบ ตกแต่งด้วยกิ่งทับทิม และจำนวนชีวิต้อ (ขนมมีรสชาติคล้ายซาลาเปา แต่มีรูปทรงคล้ายผลลูกท้อ แต้มสีแดงหรือชมพูเพื่อความสวยงาม) เพื่อจำหน่ายในเทศกาลตรุษจีน หรือสิ่งทำสำหรับอวยพรวันเกิด เป็นต้น

ภาพที่ 33 ด้านซ้ายขนมมงคลของร้าน “เจ๊จ้อ” ร้านแผงลอยตั้งอยู่ห้วมุมซอยเจริญกรุง 21 และขวาตัวอย่างการจัดขนมมงคลประกอบพิธีเช่นไหว้เทพเจ้าในวัดมังกรกมลาวาส (ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

จากการสำรวจและสัมภาษณ์ทำให้ผู้วิจัยประเมินได้ว่ารายการวัฒนธรรมนี้มีคุณค่าระดับชาติในด้านสังคม เนื่องจากเป็นรายการที่ใช้ประกอบในวาระพิธีกรรมบูชาเทพเจ้าตามความเชื่อ ความศรัทธา และเป็นที่ยอมรับในหมู่คนไทยเชื้อสายจีนที่ต้องการนำไปเป็นเครื่องไหว้และบริโภคนคริวเรือน ด้วยปัจจัยนี้เองทำให้เป็นรายการวัฒนธรรมที่มีความเป็นตัวแทนกลุ่มวัฒนธรรมที่ชัดเจน และมีความหายากในระดับกลาง เนื่องจากขนมรายการหนึ่งสามารถประยุกต์เทคนิคการทำตกแต่ง

และคัดเลือกวัตถุดิบได้หลากหลาย ผู้จำหน่ายสามารถแนะนำสินค้าที่ตนเองจำหน่ายให้ผู้ซื้อเลือกหา เพื่อประกอบพิธีกรรมได้ตามวาระที่เหมาะสม แต่ในหนึ่งวาระพิธีการจะมีขนมมงคลหลายรายการซึ่ง อาจหาซื้อได้ไม่ครบในร้านค้าเพียงร้านเดียว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการศึกษาเลือกของตัวผู้ซื้อเองว่ามีความ เกรงครัดต่อจัดหาขนมมงคลทุกรายการหรือเฉพาะบางรายการให้ได้จำนวนตามหลักความเชื่อพื้นฐาน เช่น 3 อย่างหรือ 5 อย่างตามการไหว้ของดาว (ซาแซ-โหงวแซ) และผลไม้ (ซากัวย-โหงวกัวย)

บทที่ 5

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จากการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนเข้ามาในพื้นที่ของชุมชนย่านเยาวราช จากการดำเนินการศึกษาค้นคว้า ตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กล่าวไปในบทก่อนหน้านั้น ทางผู้วิจัยขอเสนอบทอภิปรายในมิติต่าง ๆ ดังนี้

จากการศึกษาวิจัยนี้ทำให้ค้นพบผลการวิจัยที่สำคัญว่าสภาพการณ์ที่เป็นจริงของความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพในเชิงพื้นที่ทำให้เกิดความตื่นตัวของผู้ที่ได้รับผลกระทบ มีการรวมตัวของชาวชุมชน มีการสื่อสารความต้องการของชุมชน ประกาศข้อเรียกร้อง เผยแพร่ข้อมูลความสำคัญของแหล่งชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอกในหลายสาขาอาชีพ ทั้งภาครัฐ องค์กรทางวิชาการ สื่อสารมวลชน นักท่องเที่ยว รวมไปถึงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การจัดทำสื่อเพื่อบันทึกเรื่องราวของชาวชุมชน และการเผยแพร่ความรู้ ประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าความทรงจำที่ทรงคุณค่าของชุมชน

ทั้งนี้ในส่วนของการเรียกร้องของชาวชุมชนโดยหลักใหญ่ใจความคือต้องการสืบต่ออาชีพที่สามารถสะท้อนถึงความเป็นชาวจีนโพ้นทะเลอันเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ต่อไป ซึ่งในปัจจุบันยังขาดความชัดเจนทางด้านนิติกรรมสัญญาระหว่างเจ้าของพื้นที่แก่ชาวชุมชน ทำให้ชาวชุมชนไม่สามารถประเมินได้ว่าภายหลังจากก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสเสร็จสิ้นลงแล้ว ชุมชนจะมีสภาพคงอยู่อย่างไร สามารถประกอบอาชีพต่อไปได้หรือไม่ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นพร้อมกับการพัฒนาสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสายนี้เมื่อเปิดดำเนินการแก่สาธารณะชนจะเป็นเช่นไร และชาวชุมชนสามารถมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางได้อย่างไรบ้าง

เห็นได้ว่าสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสมีผลกระทบโดยตรงต่อพื้นที่และชุมชนโดยรอบ แต่ในส่วนของการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้น จากการสำรวจ ศึกษาข้อมูล และการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกลับพบว่า ได้รับผลกระทบในระดับรองลงมาจากผลกระทบเชิงพื้นที่โดยขออธิบายข้อสรุปดังกล่าวตามผลการสำรวจและข้อสังเกต ดังนี้

ปัจจัยหลักของการเปลี่ยนแปลง

สถานการณ์ตลาด: การปรับรูปแบบการให้บริการ, การคงอยู่และแนวโน้มในการขยายตัวของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้บางรายการ

รายงานของศูนย์วิจัยกสิกรไทยคาดการณ์ว่าตลอดช่วงเทศกาลกินเจในปี 2556 ผู้ที่อยู่ในกรุงเทพฯ จะใช้จ่ายด้านอาหารและเครื่องดื่มเกินกว่า 3,200 ล้านบาท หรือคิดเป็นค่าใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 200 บาทต่อคนต่อวัน ซึ่งเพิ่มจากยอดใช้จ่ายของเทศกาลกินเจปีที่แล้วถึง 14.3% ความเป็นที่นิยมของเทศกาลส่งผลโดยตรงต่อระบบเศรษฐกิจ และเกิดกิจกรรมส่งเสริมทางการตลาดออกมาจูงใจผู้บริโภคให้หันมาใช้จ่ายตามร้านจำหน่ายของธุรกิจผู้ขายอาหารหลายแห่ง เช่น ห้างสรรพสินค้า Foodland (ดูภาพที่ 34 ประกอบ), ร้านสะดวกซื้อ CP Fresh mart เป็นต้น

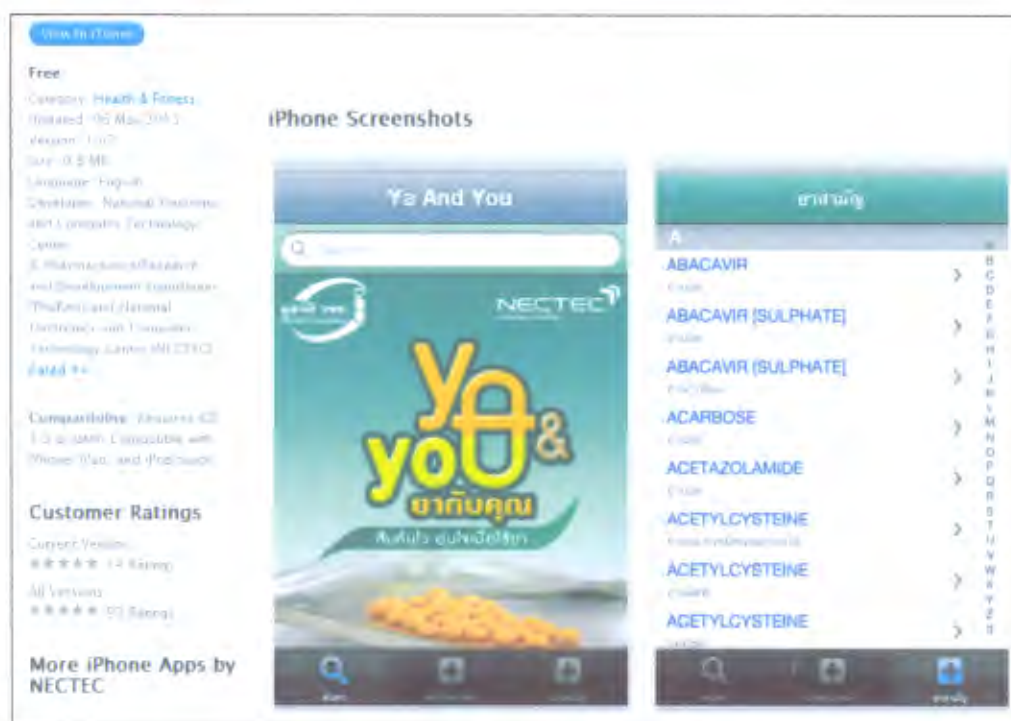

ภาพที่ 34 แผ่นพับส่งเสริมการตลาดจัดชุดจำหน่ายเพื่อไหว้เทพเจ้าในเทศกาลตรุษจีนของห้างสรรพสินค้า Foodland (ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

ผู้ผลิตหรือผู้ค้านอกจากมีการปรับรูปแบบการให้บริการแล้ว บางส่วนได้ขยายขอบเขตออกไปโดยพัฒนาเป็นสินค้าทดแทน หรือสินค้าใช้ประกอบความเชื่อเพื่อจำหน่าย เช่น อุปกรณ์หมั่งหมิง หรือเครื่องวัดตำแหน่งฮวงจุ้ย หรืออุปกรณ์แก้เคล็ดต่าง ๆ เช่น น้ำตักจำลอง ตุ๊กตาสิงโต กระฉกแปดเหลี่ยม เป็นต้น

การพัฒนาของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี: การแพทย์, สาธารณสุข ฯลฯ

รายการวัฒนธรรมบางรายการเป็นรายการที่รวมเอาความเชื่อเข้ากับรูปแบบของวิถีชีวิต เช่น เชียมซี ที่รวมเอาความเชื่อความศรัทธาในเทพเจ้าด้านการรักษาโรคให้ประทานยาสมุนไพรเพื่อการรักษาผ่านการสื่อสารด้วยเชียมซี ในปัจจุบันการแพทย์, สาธารณสุขของประเทศได้พัฒนาก้าวไกล ราคา การเข้าถึงการรักษา และประสบการณ์ในการรักษาโรคด้วยแพทย์แผนปัจจุบันเป็นที่ยอมรับทำให้ประชาชนเลือกรับการรักษาในสถานพยาบาลแผนปัจจุบันมากขึ้น เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ปรับเอาวิถีชีวิตความเชื่อแบบดั้งเดิมให้เปลี่ยนแปลงไปมาก ในปัจจุบันประชาชนสามารถตรวจสอบรายการยา ถึงคุณสมบัติการรักษา ด้วยยาประกอบได้ด้วยตนเอง ทุกที่ทุกเวลาผ่านระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่อัจฉริยะ เช่น แอปพลิเคชัน YaandYou ดำเนินงานโดยกลุ่มเครือข่ายเภสัชกร และร่วมพัฒนาโดยศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ

ภาพที่ 35 หน้าเว็บไซต์แนะนำแอปพลิเคชัน YaandYou

ที่มา: YaandYou, เข้าถึงเมื่อ 20 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก <https://itunes.apple.com/th/app/yaandyou/id459400481?mt=8>

วิถีชีวิตและรูปแบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป: การเลือนหายไปของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้, วิถีชีวิตที่เร่งรีบของชุมชนเมือง

จากการศึกษาปรากฏลักษณะการเลือนหายไปของวัฒนธรรมบางอย่างเกิดขึ้นที่มีความเปลี่ยนแปลงไปในวิถีปฏิบัติ เช่น การจัดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงานในอดีตเจ้าสาวจะเป็นผู้รับผิดชอบงานปักงานตัดเย็บเครื่องนอบด้วยตนเอง แต่ในปัจจุบันเครื่องนอบต่าง ๆ สามารถซื้อหาได้ตามร้านค้าผู้ให้บริการ หรือการจัดขนมมงคลประกอบพิธีเช่นไหว้เทพเจ้าในอดีตจะเป็นการจัดเตรียมวัตถุดิบ ปรง และจัดชุดประกอบด้วยตนเองซึ่งผู้ที่ดำเนินงานต้องมีความรู้เรื่องวัตถุดิบขนมที่จะเลือกใช้ประกอบเทศกาล ปรงและจัดแต่งด้วยความประณีต แต่ในปัจจุบันด้วยวิถีชีวิตที่เร่งรีบทำให้นิยมซื้อหาจากร้านค้าผู้จำหน่ายแทน แนวปฏิบัติที่เปลี่ยนไปทำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการเลือกเครื่องปรง และวิธีปรงขนมที่ถ่ายทอดกันในครอบครัวเลือนหายไป แทนที่ด้วยการขอบริการรับคำแนะนำจากร้านค้า และซื้อหาสินค้าตามความเหมาะสมของเทศกาลประกอบกับราคาและความสะดวกสบายในการซื้อหาสินค้า

ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปของรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปของรายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ได้เลือกศึกษาไว้ในหลากหลายมิติ ดังนี้

1. การกระจายตัวของวัฒนธรรมออกนอกพื้นที่ เช่น การทำหมั้นหมังตามศูนย์การค้า
2. วิวัฒนาการของวัฒนธรรมในรูปแบบสินค้าตามความต้องการของผู้ซื้อ เช่น การจำหน่ายอุปกรณ์ถอนขนบนใบหน้าที่ใช้งานสะดวกสบายขึ้น หรือการจัดแพ็คเกจแต่งงานตามประเพณีโดยผู้ประกอบการโรงแรม การจัดชุดเครื่องเช่นไหว้เทพเจ้าในเทศกาลต่าง ๆ แทนการจำหน่ายวัตถุดิบเพื่อทำเองหรือการสร้างสรรค์เครื่องตกแต่งบ้านเรือนตามหลักฮวงจุ้ย (ดูภาพที่ 36 ประกอบ)
3. วิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ที่มาแทนที่องค์ความรู้ ความเชื่อทางวัฒนธรรมเดิม เช่น เข็มชียา โดยพบว่าการแพทย์แผนปัจจุบัน และการแพทย์แผนจีนที่มีระบบระเบียบการรักษาที่ชัดเจนได้รับความเชื่อถือในการรักษาประกอบกับสวัสดิการการรักษายาบาลที่เอื้อถึงบุคคลยากไร้ที่มากขึ้น
4. วัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับเป็นสากล เช่น ศาสตร์ความรู้เรื่องฮวงจุ้ย ที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือ มีการเปิดสอนในสถาบันการศึกษาหรือเปิดอบรมแก่บุคคลทั่วไป สามารถนำมาประกอบเป็นอาชีพเป็นผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการยอมรับในสังคม เป็นต้น

ภาพที่ 36 สินค้าทางวัฒนธรรมโคม “เต็งลิ้ง” ที่อ้างอิงศาสตร์ตามหลักฮวงจุ้ย
(ภาพถ่ายโดย อภันตรี เศรษฐีธรรม, 16 มกราคม 2557)

จากภาพเป็นตัวอย่างสินค้าทางวัฒนธรรมโคม “เต็งลิ้ง” ที่อ้างอิงศาสตร์ตามหลักฮวงจุ้ย เป็นจุดขาย มีฉลากกำกับว่า “รับรองสินค้ามาตรฐาน ผลิตตามหลักฮวงจุ้ย” กำกับโคมเต็งลิ้งโคมไฟ ติด ‘ตี่จูเอี้ย’ ศาลเจ้าขนาดเล็กตามบ้านคล้ายศาลเจ้าที่ของไทย อักษรมงคล ‘กู่ย’ มาจากภาษาแต้จิ๋ว “ปู้ กู่ย กิก เชียง” แปลว่าประสบแต่โชคลาภวาสนาเจริญก้าวหน้า

ความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในชุมชนเมืองท่ามกลางการพัฒนา วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นไม่ได้เป็นวัฒนธรรมที่ถูกติดกับพื้นที่

ลักษณะวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นไม่ได้เป็นวัฒนธรรมที่ถูกติดกับพื้นที่อย่างเหนียวแน่น เช่นเดียวกับวัฒนธรรมที่จับต้องได้ ยกตัวอย่างเช่น “การจัดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน” ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่อาศัยความรู้ทางชนบประเพณี ส่งผ่านความเชื่อทางพิธีกรรม ร่วมกับฝีมือทางหัตถศิลป์ ดังนั้นปัจจัยหลักของการประกอบพิธีกรรมคือ การแต่งงาน แม้อิสู่ผู้ประกอบการพิธีกรรม และความเชื่อของครอบครัวว่าสาวเป็นหลัก จากนั้นจึงเชื่อมต่อวัฒนธรรมนี้ผ่านรูปแบบการนำเสนอโดยการจัดหาเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงานประกอบตามประเพณี เป็นต้น

การรื้อถอนของร้านค้าเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน จึงได้รับผลกระทบบ้างในด้านทางเลือกของจำนวนร้านค้า และการเดินทางที่ยากลำบากขึ้น แต่ทั้งนี้จากการสำรวจพบว่าร้านค้าเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงานที่ไม่ได้ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่เวนคืนยังมีตั้งอยู่หลายร้าน แต่อุปสรรคด้านการเดินทางไม่สะดวกสบาย กีดขวางช่องทางจราจรให้แคบลงด้วยบริเวณก่อสร้างสถานี ความหนาแน่นของปริมาณรถ ฝุ่นควัน และการปรับเปลี่ยนทางสัญจรที่สร้างความสับสนให้แก่ผู้ต้องการเดินทางมาซื้อสินค้าจากร้านค้าในย่านนี้

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ซื้อสินค้าพบว่า สินค้าบางอย่างหากผู้ซื้อไม่ทราบแน่ชัดว่าควรจัดซื้ออย่างไรก็ยังมีคามจำเป็นต้องเดินทางมาหาซื้อในย่านนี้ เพื่อขอคำแนะนำจากผู้ขาย และเพื่อให้ได้สินค้าครบถ้วนตามประเพณี ในส่วนของรายการสินค้าที่จัดซื้อไปบางรายการอาจไม่ได้นำไปใช้งานจริงเพียงแค่จัดซื้อไปเพื่อประกอบพิธีให้ครบถ้วนตามความเชื่อเท่านั้น ส่วนความยากลำบากในการเดินทางนั้นหากมีความจำเป็นต้องจัดซื้ออย่างไรก็ต้องเดินทางมา เนื่องจากได้รับการแนะนำมาหรือหากมีร้านค้าประเภทเดียวกันที่มีสินค้าครบตามความต้องการในย่านอื่นที่เดินทางสะดวกสบายกว่าก็สามารถเปลี่ยนจุดหมายได้หรืออาจเสนอให้ผู้ขายนำตัวอย่างสินค้าหรือใบรายการสินค้าไปเสนอยังสถานที่อื่นที่สะดวกสบายกว่าหากผู้ขายยินดีให้บริการ (ดูเพิ่มเติมภาคผนวก)

วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้สามารถเคลื่อนย้ายหรือเผยแพร่ให้เกิดในพื้นที่ใหม่ในมิติใหม่ได้

อีกปรากฏการณ์ของการแพร่กระจายตัวทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจผู้วิจัยขอยกตัวอย่างกรณีการทำ “หมั้งหมิง” จากการสำรวจพบว่าได้มีการขยายกิจการทำหมั้งหมิงออกไปในพื้นที่ศูนย์การค้า Union mall ชั้น 3 เขตลาดพร้าว ห่างไกลจากย่านเดิม และเป็นย่านที่ไม่ได้แสดงเอกลักษณ์เกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเล โดยกิจการดังกล่าวอยู่ในบริเวณร้านตัดผมและเสริมความงาม ราคาให้บริการจากย่านเดิม (บริเวณปากซอยแปลงนามฝั่งถนนเจริญกรุง) ในอัตราครั้งละ 100 บาท ได้มีการปรับราคาขึ้นเป็น 150 บาท โดยใช้พื้นที่เป็นสัดส่วนขึ้นเล็กน้อยมีการกันผนัง 3 ด้านขนาดประมาณ 4 ตารางเมตร อุปกรณ์และเทคนิคการให้บริการคงไว้แบบเดิม โดยเปิดให้บริการมาประมาณ 4 ปี

ในส่วนของย่านให้บริการย่านเดิม ซึ่งเป็นการให้บริการในลักษณะแผงลอยข้างทางบริเวณปากซอยแปลงนามฝั่งถนนเจริญกรุงนั้นติดกับพื้นที่ก่อสร้าง ได้รับผลกระทบด้านฝุ่นควัน และความสะดวกสบายในการสัญจร ทางผู้ให้บริการได้มีการปรับมาให้บริการในบริเวณตรอกส่วนบุคคลและตั้งป้ายโฆษณาใบตำแหน่งเดิมเพื่อให้ผู้รับบริการทราบ ทั้งนี้จากการสังเกตจำนวนผู้ให้บริการไม่ได้มีจำนวนลดลงนับตั้งแต่เริ่มมีการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส และเมื่อสอบถามผู้ให้บริการก็ได้รับข้อมูลยืนยันว่าผู้ให้บริการได้รับผลกระทบในด้านฝุ่นควันจากการก่อสร้าง และการสัญจรที่ไม่สะดวกบ้าง แต่ยังสามารถเปิดดำเนินการได้ตามปกติ

ส่วนอนาคตหลังจากการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสสำเร็จลงแล้วจะเป็นอย่างไรนั้น ยังไม่สามารถทราบได้ เนื่องจากเป็นผู้เช่าบ้านในบริเวณนี้และอาศัยพื้นที่ทางเดินสาธารณะให้บริการ หากการก่อสร้างเสร็จสิ้นยังไม่ได้รับแจ้งจากเจ้าของที่ดินว่ามีแผนการรับค่าเช่าหรือเปลี่ยนแปลงการบริหารที่ดินที่ให้เช่านี้อย่างไร และยอมรับว่ามีความกังวลว่าอาจจะต้องปรับตำแหน่งพื้นที่เช่าดำเนินการ และค่าเช่าที่อาจสูงขึ้นได้ (ดูเพิ่มเติมภาคผนวก)

ความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน

จากประวัติความเป็นมาของพื้นที่ที่จะพบว่าขนาดของพื้นที่ จำนวนคนในชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรม และการประกอบอาชีพของคนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา หลายสิ่งหลายอย่างได้เลือนหายไปหรือลดบทบาทความสำคัญลงด้วยหลากหลายสาเหตุทั้งการเสื่อมความนิยมลงไปตามสมัยนิยม เช่น จี๊ว โรงน้ำชา การแต่งกายด้วยเสื้อกั๊กเองกางเกงปั้งลั้ง, ด้วยระเบียบกฎหมายของประเทศ เช่น โรงฝึบ โรงบ่อนเบี้ย โรงเรียนจีน, หรือด้วยการพัฒนาความก้าวหน้าของประเทศ เช่น โปยก๊วน, รถราง, รถเจ๊ก

จากบันทึกบอกเล่าของคนในชุมชนเจริญไชย พบว่าชาวชุมชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในตรอกเจริญไชยมีทั้งคนนอกที่ย้ายเข้ามาด้วยรูปแบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติเพื่อประกอบอาชีพในบริเวณนี้ การตั้งรกรากอาศัยอยู่เป็นเวลานานสืบเนื่องกับการใช้พื้นที่เพื่อประกอบการค้า และมีการปรับปรุงประเภทสินค้าและบริการให้เหมาะสมกับความต้องการของสมัยนิยม เช่น เต็มขายอาหารมาขายเครื่องกระดาษ, เต็มตัดเสื้อกั๊กเองกางเกงปั้งลั้งมาขายอาหารสำเร็จรูป เป็นต้น

นอกจากนี้เมื่อศึกษาประวัติความเปลี่ยนแปลง และพัฒนาการของชุมชนจากเอกสารบันทึกต่าง ๆ ประกอบซึ่งพอสรุปได้ว่าชุมชนนี้เป็นกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลที่มีชาติพันธุ์ ภาษา และวัฒนธรรมร่วมกันอยู่รวมกันเพื่อตั้งรกรากสร้างชุมชน โดยนำเอาวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อดั้งเดิมจากโพ้นทะเลมาปรับเข้ากับวิถีชีวิตในพื้นที่ใหม่ สืบเนื่องมายาวนานจนเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน โดยนอกจากการนำเอาวัฒนธรรมมาปรับใช้ สืบต่อจนเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแล้วนั้น ยังพบว่าได้มีการถ่ายทอดส่งคืนแก่แหล่งเดิมด้วย ดังเช่นการถ่ายทอดความรู้ในทางหัตถศิลป์เช่นการทำ ตี้จู้เอี้ยะ, ชุดจี๊ว, โคมไฟศาลเจ้าให้แก่ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่ต้องการมาเรียนรู้วัฒนธรรมเดิมของตนที่ได้ถูกจำกัดไปในช่วงหนึ่งด้วยนโยบายการบริหารประเทศ เพื่อนำกลับไปฟื้นฟูยังแผ่นดินใหญ่อีกครั้ง

รูปแบบการสืบต่อวัฒนธรรม และประเพณีที่เปลี่ยนแปลงไป

กรณีตัวอย่างของการจัดขนมมงคลประกอบพิธีเช่นไหว้เทพเจ้า ซึ่งในสมัยก่อนผู้คนในชุมชนจะร่วมกันผลิต ประุง และตกแต่งด้วยตนเอง เปลี่ยนเป็นการใช้บริการซื้อจากผู้ผลิตร้านค้าเจ้าตั้งในย่าน หรือสั่งผลิตสินค้าสำเร็จรูปในลักษณะขายส่งจากนอกพื้นที่เข้ามาเพื่อให้บริการจำหน่ายปลีกแก่ผู้ซื้อตามวาระเทศกาล จากการสัมภาษณ์ คุณเบญญาภรณ์ ศิริสำราญกุล ในหนังสือบันทึกเจริญไชย พบว่าการเลือกซื้อจะเป็นการซื้อจากร้านค้าเจ้าประจำในย่านนี้ตามวาระเทศกาล โดยผู้ซื้อจะเลือกสินค้าเพื่อประกอบประเพณีตามเทศกาล แต่เมื่อสอบถามถึง รายละเอียดกรรมวิธีในการปรุง ความหมายเชิงสัญลักษณ์ของลักษณะการเลือกขนมสินค้าแต่ละรายการเพื่อประกอบพิธี พบคำตอบว่าต้องสืบต่อไปยังญาติผู้ใหญ่ เจ้าหน้าที่ หรือผู้เกี่ยวข้องของบรรพบุรุษเจ้าเป็นหลัก

ในส่วนของผู้ใช้บริการพบว่าบางส่วนมีรูปแบบการให้บริการที่เพิ่มเติมจากการจัดจำหน่ายหน้าร้านค้าเพียงช่องทางเดียว ปัจจุบันได้มีการพัฒนาทั้งในแง่ของรูปลักษณ์ของสินค้า บรรจุภัณฑ์ ช่องทางการให้บริการที่หลากหลายมากขึ้น เพื่อจูงใจและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ซื้อ รวมไปถึงโอกาสในการเข้าถึงสินค้าที่มากขึ้น เช่น ซาลาเปาไส้ต่าง ๆ ที่หลากหลาย ซาลาเปาทอด ซาลาเปาไส้กรอก ะหมี่หวานหรือขนมอังก้วยที่วางขายตลอดทั้งปี เป็นต้น

“คุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ถูกกำหนดโดยชุมชนทางวัฒนธรรมนั้น – โดยตระหนักชัดว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกที่ทรงคุณค่าของชุมชน” (UNESCO, Jan 2014)

การตื่นตัวของผู้ได้รับผลกระทบ

จากการเวนคืนที่ดินเพื่อก่อสร้างสถานีรถไฟใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส ทำให้มีการรวมกลุ่มของคนในชุมชน เพื่อหารือถึงทิศทางและอนาคตของชุมชนในระหว่างและภายหลังการก่อสร้างสถานีรถไฟใต้ดินเสร็จสิ้นลง ทำให้เกิดกิจกรรมทั้งในด้านเชิงรุกและรับ กล่าวคือชาวชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งตัวแทนเพื่อหารือรับฟังข้อมูล และขอคำปรึกษาจากภาคีเครือข่ายทั้งภายในภายนอกชุมชน ทั้งจากภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคส่วนการท่องเที่ยว สื่อสารมวลชน และชุมชนใกล้เคียง มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสื่อสารความเป็นมา เอกลักษณ์ และความสำคัญของชุมชนผ่านช่องทางต่าง ๆ ในรูปแบบของพิธีภัณฑ์ หนังสือ สังคมออนไลน์ และเปิดให้ผู้คนภายนอกหาข้อมูลและเผยแพร่ไปยังภายนอกมากขึ้น

ดังมิติต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นผู้วิจัยจึงของสรุปผลจากความเปลี่ยนแปลงของทรัพยากรวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้กับโครงการรถไฟใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาส นั้น พบว่าผลกระทบจากโดยตรงจากการก่อสร้างนั้นมีบ้างบางส่วนในมิติของการความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ นโยบายการจัดสรรพื้นที่ มลภาวะและข้อขัดข้องของการจราจรระหว่างการก่อสร้าง อันอาจเป็นอุปสรรคต่อการให้และรับบริการ หรือการเข้าถึงแหล่งชุมชนทางวัฒนธรรมนี้

ส่วนปัจจัยหลักของการเปลี่ยนแปลงที่พบคือความรู้ความเข้าใจของเจ้าของวัฒนธรรม และรูปแบบการสืบต่อของวัฒนธรรมนั้น ๆ ให้เหมาะสมตามรูปแบบของวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ยกตัวอย่างใบกรณีของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ได้เลือกศึกษาดังต่อไปนี้คือ

1. กรณีการปรับรูปแบบการให้บริการ เช่น การจำหน่ายชุดเครื่องควาหวานประกอบพิธี เช่นไหว้เทพเจ้าของห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ในช่วงเทศกาลตรุษจีน หรือการจำหน่ายขนมเปี๊ยะที่มีไส้หลากหลาย บริษัทชาติให้เข้ากับสมัยนิยม หรือการให้บริการจัดงานแต่งงานรูปแบบจีนแบบครบวงจรทั้งสถานที่ ชุดเครื่องแต่งกาย การถ่ายภาพ อาหารรับรอง พิธีการ ครอบคลุมไปถึงการจัดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน

2. กรณีการคงอยู่และแนวโน้มในการขยายตัวของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้บางรายการ เช่น หนึ่งหมิงที่ผู้ให้บริการเล่าว่ามีผู้สนใจมาเรียนรู้วิธีการให้บริการที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากค่าใช้จ่ายถูกใช้เพียงด้ายและอาศัยทักษะการฝึกฝนให้ชำนาญ ผู้รับบริการเองก็ยังนิยมเนื่องจากมีราคาถูก ใช้บริการได้ง่าย หรือความเชื่อในเรื่องฮวงจุ้ยที่นำไปประยุกต์ใช้เป็นศาสตร์การเรียนการสอนสำหรับบุคคลที่สนใจทั่วไปหรือการใช้ประโยชน์จากฮวงจุ้ยในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมรับพลังในวันตรุษจีนได้ชุ่มฉ่ำริมพระเกี้ยวริตา บริเวณวงเวียนโอเดียน เป็นต้น

3. กรณีการเลือนหายไปของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เนื่องจากรูปแบบสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาแทนที่ เช่น กรณีเซียมซียา ซึ่งปัจจุบันระบบสาธารณสุขที่พัฒนาก้าวหน้ามากขึ้น ผู้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ยาสามัญตามท้องตลาดมากขึ้น และเข้าถึงการบริโภคได้ง่ายขึ้น ความเชื่อในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ของเทพเจ้าในด้านยายังคงมีแต่ผู้คนมีทางเลือกในการรักษาทางกายภาพมากขึ้น ผู้คนจึงให้ตั้งคำถามและมุ่งความศรัทธาตามความเชื่อในด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เช่น การแก้ชง การไหว้เทพเจ้าโชคกลาง การสวดขมากรรม หรือการเสี่ยงเซียมซีทำนายโชคชะตาอนาคต เป็นต้น

บทที่ 6

สรุป และข้อเสนอแนะ

ข้อสรุป

การศึกษาความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้กับโครงการรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสนั้นได้ข้อสรุปถึงความเปลี่ยนแปลงที่จำแนกได้เป็น 2 ด้าน คือ

ความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ

จากความเปลี่ยนแปลงของการจัดการพื้นที่ในการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้า สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นโดยตรงต่อรายการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เลือกศึกษามีผลกระทบเพียงเล็กน้อย กล่าวคือร้านค้าที่ตั้งอยู่ในบริเวณที่เวนคืนต้องจัดหาที่อยู่ร้านใหม่ และทำการประชาสัมพันธ์ให้ลูกค้าได้รับทราบ ในส่วนของร้านค้าที่อยู่นอกเขตเวนคืนจะได้รับความไม่สะดวกสบายในการสัญจร ผู้คนวัย การปรับเส้นทางเข้าออกพื้นที่ในระหว่างการก่อสร้างรถไฟฟ้า

สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่คาดว่าจะเกิดขึ้นภายหลังสถานีสร้างเสร็จนั้น ทาง รฟม. (จากผลการศึกษาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม) ได้ประเมินว่าสภาพทางกายภาพน่าจะดีขึ้น กล่าวคือมลภาวะฝุ่นควันจากการก่อสร้างจะหมดไปหลังจากสถานีสร้างเสร็จ ในส่วนของการสัญจรจะเพิ่มความสะดวกสบายในการเดินทางมากขึ้นจากการดำเนินงานของรถไฟฟ้า แต่ทั้งนี้ในส่วนของการจัดระเบียบร้านค้าบริเวณรอบสถานียังไม่มีภาพชัดเจน เนื่องจากปัจจุบันเจ้าของที่ดิน (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และมูลนิธิจุฬาลงกรณ์-พื้นที่พิบูลย์) ได้ปรับการต่อสัญญาเช่า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นร้านค้าในบริเวณที่ศึกษาจาก 3 ปีเป็น 2 ปีเป็น 1 ปี และเดือนต่อเดือนตามลำดับ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2555; อ่านเพิ่มเติมใน <http://bit.ly/LmWPez>)

จากความไม่ชัดเจนถึงนโยบายการใช้พื้นที่หลังจากสถานีก่อสร้างเสร็จจึงทำให้แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ยังอยู่ในความสงสัยทั้งจากร้านค้าผู้เช่าพื้นที่ ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะกรณีการออกพระราชบัญญัติการผังเมืองใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2556 ที่อนุญาตให้มีการก่อสร้างอาคารพื้นที่ 10,000 ตารางเมตรรอบสถานีรถไฟฟ้าได้ ซึ่งเชื่อต่อการสร้างอาคารขนาดใหญ่ หรือศูนย์การค้าแบบใหม่ที่ผู้เช่าปัจจุบันคาดการณ์ว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแทนที่การอนุรักษ์รูปแบบร้านค้าแบบเดิมไว้ ภายหลังโครงการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้า เสร็จสิ้นลง

หากการคาดการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นจริง ผู้วิจัยคาดหวังถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อ รายการวัฒนธรรมที่ได้ศึกษาว่า นอกจากเรื่องของการจัดสรรพื้นที่ที่อาจจะกระทบต่อผู้เช่าเดิมที่อยู่ในพื้นที่ที่จะนำไปจัดสรรเป็นอาคารขนาดใหญ่แล้วนั้น รายการวัฒนธรรมดังกล่าวจะถูกควบคุมโดยกลไกตลาด กล่าวคือ ราคาเช่า มังตำแหน่งพื้นที่ร้านค้า สัดส่วนของสินค้าที่กำหนดโดยรวมต่อพื้นที่จัดสรรใหม่ จำนวนของร้านค้า การจัดวางสินค้า ปริมาณของผู้ค้า และแนวทางการส่งเสริมการขายก็จะเปลี่ยนแปลงไปให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่ของผู้รับผิดชอบดูแลพื้นที่ ซึ่งจะคาดหมายไปในด้านใดได้ยาก หากขาดความชัดเจนจากเจ้าของพื้นที่ต่อการจัดการพื้นที่ภายหลังโครงการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้านี้เสร็จสิ้นลง

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลของรูปแบบรายการวัฒนธรรมที่ได้เลือกศึกษา และลักษณะของวัฒนธรรมที่ได้เปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก โดยพบการกระจายตัวของวัฒนธรรมออกนอกพื้นที่, วิวัฒนาการของวัฒนธรรมในรูปแบบสินค้าตามความต้องการของผู้ซื้อ, วิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์ที่มาแทนที่องค์ความรู้ ความเชื่อทางวัฒนธรรมเดิม และวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับเป็นสากล ดังที่ได้กล่าวไปในบทก่อนหน้านี้ ผู้วิจัยขอสรุปโดยลำดับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังนี้

ความเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ท่ามกลางกระแสการพัฒนา

จากการที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าข้อมูลพบว่าเรื่องเงินโพ้นทะเลหรือเงินสยามเป็นเรื่องราวที่มีการศึกษากันในกลุ่มหนึ่ง เป็นข้อมูลที่ลำดับไปพร้อมเหตุการณ์บ้านเมืองและศึกษาถึงผลกระทบการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ เช่น สงคราม, นโยบายการปกครองบ้านเมือง, ความสัมพันธ์ไทย-จีน, วิวัฒนาการทางการค้า, การจัดผังเมืองและคมนาคม เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยที่พบเป็นงานวิจัยเฉพาะเรื่องที่อ้างอิงกับศาสตร์การศึกษาในแต่ละแขนง เช่น สถาปัตยกรรม, ภาษาศาสตร์, ศิลปกรรมศาสตร์ หรือเป็นงานวิจัยในเชิงรัฐศาสตร์สังคมศาสตร์ในมิติของประเทศจีนที่กำลังมีอิทธิพลในด้านต่าง ๆ ในปัจจุบัน ในส่วนของข้อมูลศึกษาเฉพาะของแต่ละรายการวัฒนธรรมนั้นพบเป็นบันทึกการบอกเล่าหรือหนังสือปกิณกะบันทึกเสียเป็นส่วนใหญ่

จากการตื่นตัวของชุมชนต่อผลกระทบที่จะได้รับทำให้มีการบันทึกข้อมูลท้องถิ่น ประวัติศาสตร์บอกเล่าของชาวชุมชนไว้และจัดทำเป็นหนังสือ ทำให้ทราบข้อมูลเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยที่น่าสนใจมากมายทั้งเป็นที่มาของชาวชุมชนแต่ละครอบครัว ทักษะคติวิถีชีวิต ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงจนถึงปัจจุบันจากผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน ด้วยลักษณะดังกล่าวของพื้นที่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของรายการวัฒนธรรมที่ได้เลือกศึกษา พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่ที่มีความซับซ้อน เกี่ยวเนื่องกับนโยบายการจัดการพื้นที่ของรัฐ ความเป็นเจ้าของที่ดินตามกฎหมาย และมูลค่าของพื้นที่ที่สะท้อนออกมาในราคาพื้นที่ที่สูง ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางของการใช้พื้นที่ว่ามุ่งหมายตามมูลค่าหรือคุณค่า

ชุมชนคนในพื้นที่ และภาควิชาการได้ทำหน้าที่สะท้อนคุณค่าของพื้นที่ และความต้องการ ถึงลักษณะการใช้พื้นที่จากความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเข้ามาอย่างชัดเจนผ่านสื่อสารมวลชนในรูปแบบต่าง ๆ แต่ในส่วนของผู้วิจัยเองที่ได้ออกศึกษารายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นมีความเห็นเพิ่มเติมว่า เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นของชุมชน ลักษณะของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้นมีลักษณะพิเศษที่ไม่ได้ยึดติดกับพื้นที่ดังเช่นการนำพาวัฒนธรรมจากระเทศจีนมาสู่ประเทศไทย เมื่อแหล่งกำเนิดวัฒนธรรมได้รับผลกระทบย่อมส่งผลกระทบต่อคนหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่ด้วย

หากแต่วัฒนธรรมที่ได้เคลื่อนย้ายสู่ที่ใหม่ได้รับเปลี่ยนแปลงและสืบต่อไปในพื้นที่ใหม่มีการลง รากหรือพัฒนาการต่อมาอย่างไร เพื่อให้ได้ทราบถึงการเคลื่อนย้ายวัฒนธรรมจากแหล่งหนึ่งสู่แหล่ง ใหม่ว่ามีข้อพิจารณาประกอบการเคลื่อนย้าย กระบวนการเคลื่อนย้าย หรือการรายละเอียดในการสืบต่อ และรับเอาวัฒนธรรมนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ซึ่งจะทำให้เราได้เห็นและสามารถตั้งเป็นประเด็นพิจารณา ร่วมถึงทิศทางและกระบวนการเป็นไปของวัฒนธรรมนั้น ๆ และได้รับทราบความเปลี่ยนแปลงในระยะ ต่อไปได้ ผู้วิจัยจึงขอสรุปท้ายงานวิจัยชิ้นนี้ด้วยข้อความคำตอบจากข้อซักถามถึงการปกป้องหรือสงวน รักษา วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่น่าเสนอโดยองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่ง สหประชาชาติไว้บางส่วนความว่า “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ถึงแม้ควรจะได้รับ การปกป้อง หรือฟื้นฟูด้วยต้นทุนใด ๆ แต่สรรหสิ่งล้วนแปรเปลี่ยนไปตามวัฏจักร เพราะเหตุนี้บางสิ่งก็เสื่อมหายไปตามเวลาเมื่อได้ปรากฏในรูปแบบอื่นแล้ว” (UNESCO, 2014)

ข้อเสนอแนะ

อย่างไรก็ตาม แม้รายการวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ได้ออกศึกษาจะได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงด้านคมนาคมน้อย แต่เงินส่วนของบทบาทของรัฐภาคีที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วมในการสงวนรักษามานาระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องเช่น

พระราชบัญญัติการผังเมืองใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2556

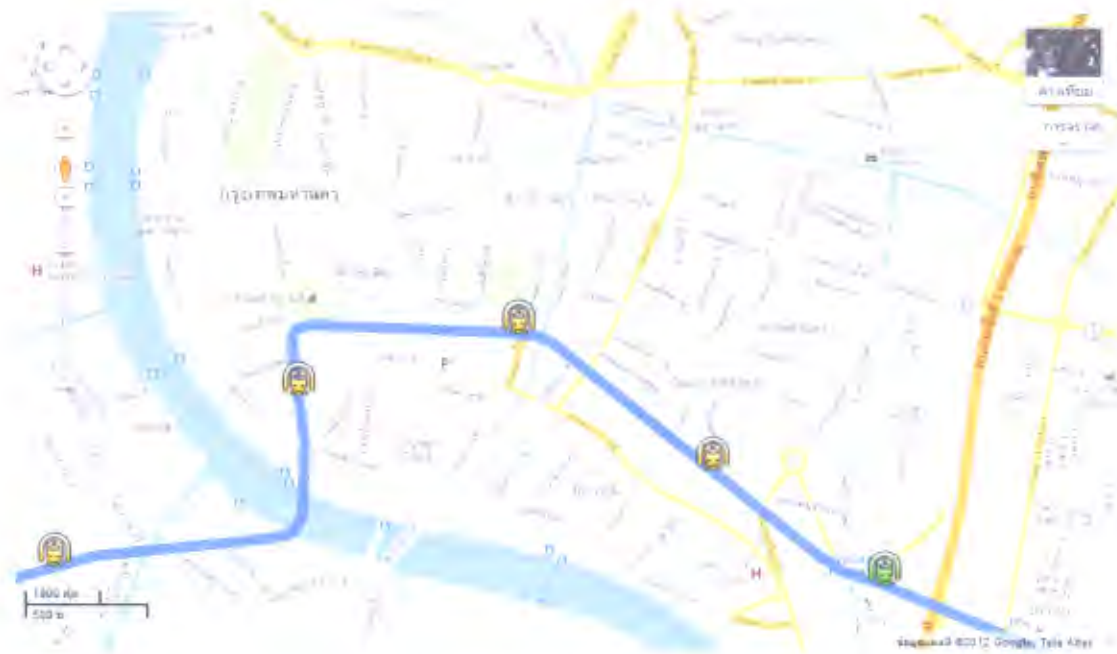
พรบ. ฉบับนี้ทางชุมชนได้มีความเห็นอย่างชัดเจนต่อข้อกำหนดที่ว่าพื้นที่ถูกจัดวางในประเภท “(4) ที่ดินประเภท พ. 1 ถึง พ. 5 ซึ่งกำหนดไว้เป็นสีแดง ให้เป็นที่ดินประเภทพาณิชยกรรม” ซึ่งมีผลต่อข้อยกเว้นให้ที่ดินประเภทนี้ ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนดไว้ว่า

- (10) การระกอบพาณิชยกรรมที่มีพื้นที่ระกอบการเกิน 5,000 ตารางเมตร เว้นแต่การระกอบพาณิชยกรรมที่มีพื้นที่ระกอบการเกิน 5,000 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 10,000 ตารางเมตรที่ตั้งอยู่ริมถนนสาธารณะที่มีขนาดเขตทางไม่น้อยกว่า 16 เมตร หรือตั้งอยู่ภายในระยะ 500 เมตรจากบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟฟ้ามหานคร (กรุงเทพมหานคร, 2556)

ในขณะที่ความเป็นมาของชุมชนชาวจีนโพ้นทะเลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถพิจารณาเข้าชายในประเภท (9) ที่ดินประเภท ศ. 1 และ ศ. 2 ที่กำหนดไว้เป็นสินน้ำตาอ่อน ให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งมีผลต่อข้อยกเว้นให้ที่ดินประเภทนี้ ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนดไว้ว่า (12) การระกอบพาณิชย์กรรมที่มีพื้นที่ระกอบการเกิน 1,000 ตารางเมตร (พระราชบัญญัติการผังเมืองใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร, 2556: 69)

ซึ่งข้อแตกต่างของการจัดประเภทพื้นที่ตามข้อกำหนดผังเมืองนี้ หากมีการปรับหมวดพื้นที่จาก “(4) ที่ดินประเภท พ. 1 ถึง พ. 5 ที่กำหนดไว้เป็นสีแดง ให้เป็นที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม” เป็น “(9) ที่ดินประเภท ศ. 1 และ ศ. 2 ที่กำหนดไว้เป็นสีน้ำตาอ่อน ให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย” จะเอื้อประโยชน์แก่ชาวชุมชนในการลดความกังวลใจต่อการเวนคืนที่ดินเพื่อพัฒนาและบริหารจัดการเป็นศูนย์กลางการค้าภายหลังจากที่โครงการก่อสร้างรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสเสร็จสิ้นลง

และในข้อกำหนดที่ว่าอาคารก่อสร้างอาคารตามวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่อนุญาตนั้นให้ “...ตั้งอยู่ภายในระยะ 500 เมตร จากบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชน” นั้น เมื่อพิจารณาระยะห่าง 500 จากบริเวณโดยรอบสถานีรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนระหว่างสถานีวัดมังกรกมลาวาสต่อเนื่องจากรถไฟฟ้าใต้ดินสถานีหัวลำโพงและต่อเชื่อมไปยังสถานีวังบูรพาไม่สามารถดำเนินกิจการใด ๆ ได้เนื่องจากระยะห่างของทั้ง 3 สถานีมีระยะห่างประมาณ 1 กิโลเมตร ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่ไม่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติจริงในพื้นที่การค้าที่มีความหนาแน่นสูง

ภาพที่ 37 เส้นทางสถานีรถไฟฟ้าย่านหัวลำโพง-บางแค

ที่มา: เส้นทางสถานีรถไฟฟ้าย่านหัวลำโพง-บางแค, เข้าถึงเมื่อ 23 มกราคม 2557, เข้าถึงได้จาก <http://www.google.co.th>

ผู้วิจัยจึงเสนอว่า 1) ควรให้มีการพิจารณาเปิดช่องอนุญาตเป็นกรณีพิเศษให้สามารถอนุโลมลดระยะห่างดังกล่าวได้ โดยพิจารณาแผนผังทางเข้าออกภายใต้ความเหมาะสมที่คำนึงถึงความปลอดภัยและสะดวกสบายของการสัญจรเป็นหลัก ซึ่งคาดว่าจะในการปฏิบัติจริงระเบียบเหล่านี้จะได้นำกลับมาพิจารณาใหม่ จึงควรให้มีการชี้แจงข้อเท็จจริง หลักปฏิบัติที่ผ่านมาหรือแผนดำเนินงานที่มีความชัดเจนแก่ทางชุมชน

หรือ 2) จัดสรรพื้นที่ดังกล่าวให้แก่ผู้เช่าเติมภายใต้การควบคุมของหน่วยงานผู้รับผิดชอบดำเนินงานกิจการรถไฟฟ้าสายนี้โดยระเบียบรายชื่อหรือของผู้ที่ได้รับผลกระทบ และจัดทำพันธสัญญาของการดำเนินงานเพื่อให้สามารถผนวกเป็นข้อกำหนดส่งต่อแก่หน่วยงานผู้รับผิดชอบดำเนินงานกิจการรถไฟฟ้าภายหลังการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้านี้เสร็จสิ้นลง

ในขณะเดียวกันในส่วนของข้อบังคับที่กำหนดเขตที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมทำสร้างซ้อกังวลใจให้แก่คนในพื้นที่ตามที่ คุณศิริณี อรุณานนท์ คณะทำงานกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนเจริญไชย ได้กล่าวไว้ว่า "สมัย รศ.111 รัชกาลที่ 5 พระราชทานที่ให้เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ ซึ่งจากเอกสารในหอจดหมายเหตุระบุมัติก (ที่ประชาชนในปัจจุบันอยู่อาศัย) แล้ว แต่ผังเมืองที่จะประกาศในเดือน พฤษภาคม อนุญาตให้สร้างอาคารขนาดใหญ่คือพื้นที่มากกว่า 19,000 ตารางเมตรในรัศมี 500 เมตร

รอบสถานี นั้นหมายความว่ากินพื้นที่ครึ่งหนึ่งเขาวราช ฉะนั้น สามารถรื้ออาคารเก่าแก่ได้ตลอดถนน เจริญราษฎร์เพื่อสร้างอาคารขนาดใหญ่" (กล่าวในงานเสวนาทางวิชาการเรื่อง "พื้น (ราก) ชาวกรุง?" วันพุธที่ 27 กุมภาพันธ์ 2556 เวลา 13.15-16.30น. ณ ห้องประชุมชั้น1 หอศิลปวัฒนธรรมแห่ง กรุงเทพมหานคร สีแยกปทุมวัน กรุงเทพฯ)

ทางภาครัฐควรได้สะท้อนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และชี้แจงนโยบาย ประกอบ พรบ. ดังกล่าวให้ชัดเจนขึ้นว่า การอนุญาตก่อสร้างนั้นจะมีการปรับใช้กับพื้นที่นี้อย่างไร เปิดช่องให้เกิดการรื้อถอนอาคารเก่าและสามารถก่อสร้างอาคารขนาดใหญ่ได้อย่างไรบ้าง

ตอบข้อพิจารณาดังกล่าวผู้วิจัยขอคัดลอกความเห็นจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กิตติศักดิ์ ปรกติ อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวในงานเสวนาวิชาการเรื่อง "ถิ่นฐาน ย่านเก่า (ต้อง) อยู่อย่างไร? ในกระแสการพัฒนา" วันพุธที่ 20 มีนาคม 2556 เวลา 13:30 น.-16:30 น. ณ สยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์ กรุงเทพฯ โดยได้นำเสนอไว้ประกอบประเด็นที่ท้ายที่นำเสนอไว้ว่า

หากชุมชนต้องการสามารถดำเนินการได้โดยอิสระตามรัฐธรรมนูญร่วมกับรัฐ เพื่อคุ้มครองดูแลทรัพยากรธรรมชาติ ที่้องถิ่น และวัฒนธรรมประเพณีร่วมกันกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ กรุงเทพมหานคร โดยขอให้ กทม. ระกาศเขตอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมย่าน... ซึ่งต้องตราเป็นพระราชบัญญัติผังเมืองเฉพาะตามกฎหมายผังเมือง ต้องมีกรรมการชี้เป็นสถาปนิกและชาวชุมชนมาพูดคุยกันว่า ต้องมีการอนุรักษ์เขตวัฒนธรรมดั้งเดิมในพื้นที่อย่างไร ตลอดจนหา นโยบายควบคุมร่วมกับชุมชนถึงข้อกำหนดเชิงโครงสร้าง ปัจจุบัน มีธนบุรีกำลังพยายามดำเนินการอยู่ แต่ฝั่งพระนครยังไม่มี การดำเนินการอย่างจริงจัง เนื่องจากยังติดปัญหาเรื่องผลประโยชน์ทางธุรกิจ (อรบวีณ์ วงศ์วิจิธา, 2556)

ความเห็นดังกล่าวเป็นความเห็นที่นำเสนอไว้ตั้งแต่ก่อนที่ พระราชบัญญัติการผังเมืองใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ.2556 จะเผยแพร่เพียงระยะเวลาประมาณ 2 เดือน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกวลี ชูชัยยะ. (2554). **พจนานุกรมวิสามานยนามไทย: วัด วัง ถนน สะพาน ป้อม/กนกวลี ชูชัยยะ**. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม (2556). **บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบร่างพระราชบัญญัติว่าด้วย มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้**. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- กรุงเทพมหานคร. (2556). **ผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๖**, กรุงเทพฯ: สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร.
- กลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านเจริญไชย. (2556). **บันทึกเจริญไชย คนจีนสยาม**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- กุมารี ลากอาภรณ์. (2554). “เยาวราช: ศูนย์ทางประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม.” กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- งานแต่งงานคุณปฏิภาณ ปฐวิภานต์ และภรรยา. (2556). เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม . เข้าถึงได้จาก <http://topicstock.pantip.com/chalermthai/topicstock.html>
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2555). “เชียมซียาศาลเจ้าหลี่ตี้เมี่ยว กับปริศนา-ซิง.โค่วบูโค..ปากใจไม่เปิดคืออะไร.” **เนชั่นสุดลับดำน้ำ** 1047 (22 มิถุนายน): 30.
- จิตรา ก่อนนทเกียรติ. (2540). **ตี่งหนั่งเกี้ย**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: แพรว.
- เจษฎาพร ศรีวิชัย และ พรลภัส อุณาพรหม. (2555). “นโยบายการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้: การศึกษาเปรียบเทียบประเทศไทยและประเทศลาว.” **วารสารนวัตกรรม** เข้าถึงเมื่อ 21 กุมภาพันธ์. เข้าถึงได้จาก <http://articles.citu.tu.ac.th/wp-content/uploads/2013/04/09jetsadaporn.pdf>
- ชัยณรงค์ กิตินารอดอินทราณี. (2555). “เจริญไชย โมเดล.” **กรุงเทพธุรกิจ** (23 พฤษภาคม): 30.
- ไชยแสง กิระชัยวนิช. (2553). “ศาลเจ้าเล่งบิวเอี้ยะ อวงจู้ย่ทองมังกร.” **คมชัดลึก** (6 มีนาคม): 30.
- ณัฐชยา ราหิกุลกรลักษ์ณ์. (2546). **จะซื้อซะอย่าง**. กรุงเทพมหานคร: สารคดี.
- ตำราราชานภาพ. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. (2487). **นิทานโบราณคดี**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- ถาวร สิกขโกศล. (2554). **แต่จี๊ว: จีนกลุ่มน้อยที่ยิ่งใหญ่**. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- _____. (2557). “เทศกาลจีนและการเซ่นไหว้.” **มติชน**. (มีนาคม): 30.

- ททท. สำนักงานกรุงเทพมหานคร. (2555). **กรุงเทพฯ...ภูมิใจเสนอ ปี 2**. กรุงเทพมหานคร: เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก http://www.bitec.co.th/E_MAG_TAT/Download/TAT-BITEC-PACK.pdf
- ธนาทิพ ฉัตรภูติ. (2546). **เล่นที่ร้านเก่า**. กรุงเทพมหานคร: เวลาดี.
- เนตรนภา แก้วแสงธรรม ยาเนชโกวาท. (2554). **ไหว้เทพเจ้า 9 ศาลจีนมงคล**. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.
- ปนัดดา เลิศล้ำอำ.พ. (2553). **60 ปีโพ้นทะเล**. กรุงเทพมหานคร: โพสต์ พับลิชชิ่ง.
- ปิยนาด บุณนาค. (2553). **ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ (ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริง ถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516)**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- “เปิดแนวเส้นทางพร้อมเวนคืน ประชาพิจารณ์ รถไฟฟ้าสีน้ำเงิน.” (2551). **ประชาชาติธุรกิจ** (21 กุมภาพันธ์ 2551): 12.
- แผนที่เส้นทางถนนเยาวราช**. (2556). เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก <http://www.google.co.th>
- พรพรรณ จันทโรนานนท์. (2546). **วิถีจีน**. กรุงเทพมหานคร: ประพันธ์สาส์น.
- ไพโรจน์ คงศรีศักดิ์. (2552). **เมืองโลก การบริโภค การท่องเที่ยว สังคมวิทยาเมืองฉบับร่วมสมัย**. เชียงใหม่: โค-ซัน มีเดีย ทีม.
- ยงรนิศร์ พิมพ์เสถียร และคณะ. (2552). **อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณ ถนนเจริญกรุงตอนบน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยงรนิศร์ พิมพ์เสถียร. (2552). **อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน = Heritage Buildings on Northern Chareon Krung Road**. กรุงเทพฯ: อีโคโมสไทย, 2552.
- ยอดแก้ว อักษรา. (2551). **คู่มือกินอร่อย เยาวราช**. กรุงเทพมหานคร: แสงแดด.
- วัชระ มานิตราชฎ์. (2545). “การศึกษาอรรถกถาสะท้อนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา: ศึกษากรณีผู้ประกอบการค้าที่ตั้งร้านอยู่บนถนนเยาวราช.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง**
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2556). **วงเวียนโอเดียน**. เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/วงเวียนโอเดียน>

- ศรีมหาโพธิ์. (2543). **ประเพณีธรรมเนียมนจีน: พิธีแต่งงาน เทศกาลตรุษจีน วันสารทจีน วันเซ็งเม้ง เทศกาลกินเจ งานทิ้งกระจาด พิธีงานศพจีน ความเชื่อโชคลาง.** กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์น.
- คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. (2538). **ชื่อน้ำนามเมือง.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- สถาบันอาศรมศิลป์. (2553). “เอกสารสรุปรายงานความคืบหน้าโครงการ ครั้งที่ 3 การศึกษา แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูและพัฒนาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟใต้ดิน วัดมังกรกมลาวาส และพื้นที่ย่านเยาวราช.” กรุงเทพมหานคร: สถาบันอาศรมศิลป์.
- สันติ วิริยะรังสฤษฎ์. (2548). **กินอร่อย-เที่ยวสนุก.** กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.
- สมพงษ์ เกรียงไกรเพชร. (2522). **เล่าเรื่องเก่าของไทย.** กรุงเทพมหานคร: ประจักษ์การพิมพ์.
- สมศักดิ์ ดำรงสุนทรชัย. (2544). **ลัดเลาะเยาวราช ศึกษาตำนานการค้าที่ทรงวาดกับปูนซีเมนต์ ไทย.** กรุงเทพมหานคร: บิทยสารผู้จัดการ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2546). “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนา กรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546.” 24 มีนาคม.
- สำนักงานสำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร. (2556). **แผนที่กรุงเทพมหานคร มาตรฐานส่วน 1: 75,000 แผนที่เขตสัมพันธวงศ์ ขนาด เอ 1.** เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก <http://cpd.bangkok.go.th:90/web2/map/keat/เขตสัมพันธวงศ์.jpg>
- หลง ใสลายสือ. (2545). “คนเล็กๆ ผู้ให้กำเนิดเขียนซีภาษาไทยคำกลอน.” **ศิลปวัฒนธรรม.** 23, 11 (กันยายน): 45-46.
- องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO), (2556) **สัญลักษณ์ของอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้,** เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก www.un.co.th
- อรปวีณ์ วงศ์วิธา. (2556). “ย่านเก่า (ต้อง) อยู่อย่างไร? ในกระแสการพัฒนา.” มติชนรายวัน (7 พฤษภาคม): 20.
- อุปกรณ์ “หมั่งหมิง อินเตอร์.” (2556). เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก www.china-thaishop.com
- อุปกรณ์ Dono super stick หรือ EPISTICK. (2556). เข้าถึงเมื่อ 23 ธันวาคม. เข้าถึงได้จาก www.makeupprink.com
- เอนก นาวิกมูล. (2552). **นานาสถาน.** กรุงเทพมหานคร: แสงดาว.

ภาษาต่างประเทศ

- UNESCO. (2003). **Convention on Safeguarding Intangible Cultural Heritage 2003**. Paris, France: UNESCO, Sector for Culture.
- UNESCO. (2003). **Operational Directives for the implementation: General Assembly of the States Parties to the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage**. Paris, France: UNESCO, Sector for Culture.
- Verma, S. B. (2009). "Eyebrow threading: a popular hair-removal procedure and its seldom-discussed complications." **Clinical and Experimental Dermatology**, 34: 363–365.

תאריך

ภาคผนวก ก

บทสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับรายการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ได้เลือกศึกษา

บทสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับรายการทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ได้เลือกศึกษา

เรื่องหมั้งหมิง (คุณฉออัน โทร 02 6230115)

**คุณฉออัน ผู้ให้บริการร้านหมั้งหมิงบริเวณทางเท้าริมถนนเจริญกรุงบริเวณปากซอย
แปลงนาม**

เปิดร้านให้บริการมาหลายสิบปีแล้ว โดยใช้พื้นที่บริเวณนี้ตลอด อาศัยอยู่ในตรอก
ด้านหลัง เริ่มแรกฝึกฝนกับช่างที่ชำนาญงานที่ให้บริการแถวนี้ (ญาติพี่น้อง) ในระยะหลังนี้มีผู้สนใจมา
ขอเรียนรู้ และฝึกทำกันมากขึ้นทั้งจากลูกหลานแถวนี้ และคนภายนอก

สำหรับการก่อสร้างรถไฟฟ้านั้น โชคดีที่บริเวณก่อสร้างสิ้นสุดเขตก่อนถึงบริเวณร้านพอดี
แต่มีฝุ่นควันจากการก่อสร้าง และการเดินทางที่ไม่สะดวกสร้างผลกระทบบ้าง หากโครงการก่อสร้าง
สถานีรถไฟฟ้าว เร็วขึ้นลงไม่แน่ใจเหมือนกันว่าจะได้รับผลกระทบเรื่องการจราจรเบียดเบียนเลย ค่า
เช่าตำแหน่งกิจการ หรือมีคำสั่งให้ย้ายหรือไม่เนื่องจากไม่ใช่ที่ดินของตนเอง

คุณธนพร ธนะวณิชย์ อายุ 34 ปี พนักงานบริษัทเอกชน

รู้จักบริการนี้ตั้งแต่เด็กเนื่องจากอยู่แถวนี้ และคุณป้ามาใช้บริการบ่อยๆ แต่ไม่เคย
ลองใช้บริการด้วยตนเอง คุณป้าเล่าให้ฟังว่าเป็นการกินคั่ว ถอนขนบนไบนานา ทำให้หน้าเกลี้ยงเงลา
แต่ไม่กล้าทำเพราะทราบว่าคนที่ใช้บริการเป็นครั้งแรกจะเจ็บมาก และกลัวรูขุมขนขยายใหญ่ขึ้น

นางประไพ ประกิจวิจิตรพันธ์ อายุ 65 ปี ประกอบกิจการส่วนตัว

รู้จักและเคยใช้บริการตั้งแต่สมัยยังสาวโดยญาติผู้ใหญ่เชื้อสายจีนเป็นผู้แนะนำ สมัยสาวๆ
มีญาติผู้ใหญ่ที่บ้านทำไห ปัจจุบันล้มหายตายจากไม่มีคนทำเป็น และเนื่องจากอยู่ต่างจังหวัดไม่มี
บริการนี้ ในระยะหลังจึงได้ใช้บริการบ้างตามโอกาส เช่น แวะมาซื้อของไหว้เจ้าเทศกาลตรุษจีนแล้ว
แวะใช้บริการในคราวเดียวกัน

เรื่องเชียมซียา

สามเณรประจำห้องจ่ายยาในวัดมังกรกมลาวาส

การแจกซองยาตามเชียมซินั้น จะดูเบอร์ที่ได้ประกอบกับซองยาตามเบอร์ที่จัดไว้ โดยมีสมุดคู่มืออ่านประกอบว่าให้ปรุงอย่างไร เช่น หมายเลข 59 ให้นำไปต้มให้ได้ 1 ถ้วยแต่รับประทานเพียงครั้งเดียว หรือหากไม่รับประทานให้พักของยาติดตัวแทน

เมื่อผู้วิจัยสอบถามถึงที่มาของเชียมซียา สามเณรไม่สามารถให้คำตอบได้ และเมื่อถามถึงสรรพคุณของยาที่ได้รับสามเณรแจ้งเพียงว่าเป็นยาประทุกันจากเทพเจ้า (ฮั่วท้อเขียนชื่อ) สำหรับบำรุงร่างกายหรือรักษาอาการของผู้เสียหาย และแต่ละหมายเลขอาจได้ของที่บรรจุยาแบบเดียวกันหรือต่างกัน มีวิธีการปรุงยาแบบเดียวกันหรือต่างกันออกไปตามแต่ที่เขียนกำหนดไว้ในสมุดคู่มือ เมื่อสอบถามถึงที่มาสมุดคู่มือสามเณรแจ้งว่าเป็นการจดคัดลอกตำราต่อๆกันมา

ผู้วิจัยพบว่ายาในห่อบรรจุสมุนไพรประมาณ 3 ชนิดและได้ลองนำไปสอบถามร้านจำหน่ายสมุนไพรในละแวก พบว่าบางรายการเป็นยาสมุนไพรมีสรรพคุณบำรุงธาตุพื้นฐานใช้ประกอบกับการบริโภคยาสมุนไพรหลายตำรับ แต่ไม่สามารถระบุตัวยาในซองได้ครบว่าเป็นสมุนไพรใดบ้าง และประกอบกันเพื่อปรับธาตุหรือแก้พิษ

คุณสุภาพร เจริญเลิศหวี อายุ 52 ปี ประกอบกิจการส่วนตัว

บ้านอยู่ซอยเขาวราช 5 อาศัยอยู่สะแวกนี้หลายสิบปีแล้วและเคยไปศาลเจ้าหลายครั้ง ทราบว่ามีการเสี่ยงเชียมซีย แต่ไม่เคยทราบว่าจะศาลเจ้ามีเชียมซียา

คุณขวัญข้าว สีวะรักษ์ อายุ 45 ปี พนักงานบริษัทเอกชน

ได้เดินทางท่องเที่ยวย่านชุมชนจีนในหลายพื้นที่ ซึ่งโดยมากมีเชียมซียทำนายดวงชะตา แต่ไม่ทราบว่ามีการเสี่ยงเชียมซียประเภทนี้ อาจจะลองเสี่ยงดูเพื่อทดลองประสบการณ์ใหม่ แต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ทางด้านการรักษาหรือหากได้รับซองยาอาจจะเก็บไว้เป็นเครื่องราง

เรื่องการจัดเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน

ร้านค้าเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงาน

เปิดร้านมานานหลายสิบปีแล้วตั้งแต่รุ่นแม่ ของในร้านเป็นการเลือกสรรให้เหมาะสมตามประเพณีมีทั้งชุดเล็กชุดใหญ่สำหรับแต่พิธีการในแต่ละช่วง พร้อมให้คำแนะนำและจัดหาแม่สื่อผู้เชี่ยวชาญเรื่องฤกษ์ยามได้ สำหรับสินค้าทางร้านจะคัดเลือกทั้งวัตถุดิบ ระดับราคา รูปแบบและลวดลายหลายแบบ เพื่อให้ลูกค้าได้เลือกซื้อตามความต้องการ สำหรับการก่อสร้างสถานีรถไฟฟ้าที่จะเกิดขึ้น ทางร้านได้รับผลกระทบโดยตรง ต้องหาที่ตั้งร้านใหม่ในละแวกใกล้เคียงนี้ หากหาไม่ได้หรือมีค่าใช้จ่ายสูงเกินไป อาจจะฝากสินค้าขายยังร้านข้างเคียง และหาวิธีในครอบครัวว่าจะเตรียมการอย่างไร ทั้งนี้ ทายาทของทางร้านมีอาชีพการงานอื่นช่วยประกอบกิจการบ้างเล็กน้อย

คุณจอมใจ สิบไชย อายุ 29 ปี ประกอบกิจการส่วนตัว

เพิ่งมาซื้อสินค้าประเภทนี้ครั้งแรกเพื่อจัดหาเครื่องใช้ไปประกอบพิธีแต่งงานของตนเองตามคำแนะนำของคุณแม่สามี ซึ่งได้รับแจ้งมาก่อนว่าต้องซื้อสินค้ายรายการใดบ้างแต่ยังไม่ครบถ้วนตามประเพณี และไม่สามารถจดจำได้หมด เนื่องจากบางรายการมีชื่อเรียกเป็นภาษาจีนแต้จิ๋ว จึงมาเลือกซื้อและขอรับคำปรึกษาจากผู้ขายเพื่อการเลือกซื้อและทำความเข้าใจในการนำไปประกอบพิธีไปพร้อมกัน โดยเดินทางมาจากต่างจังหวัดเพื่อมาหาซื้อสินค้าที่นี้โดยเฉพาะเพราะต้องการให้ได้สินค้าครบถ้วนและถูกต้องตามประเพณี ในต่างจังหวัดมีร้านค้าในลักษณะคล้ายกันแต่ไม่ได้ครบถ้วนและรูปแบบทางเลือกที่หลากหลายสำหรับพิธีแต่งงาน

คุณหิมลรัตน์ ตันจรรุพันธ์ อายุ 38 ปี พนักงานบริษัทเอกชน

ส่วนใหญ่มารับประทานอาหารสำเร็จรูปในยานนี้ หรือเพื่อเลือกวัตถุดิบในการปรุงอาหารเป็นหลัก ผ่านร้านเครื่องใช้ประกอบพิธีแต่งงานหลายครั้ง แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญหรือเคยเข้าไปเลือกซื้อสินค้าและคิดว่าคงไม่ได้ซื้อสินค้าใดในร้าน นอกจากกรณีต้องการหาสินค้าเพื่อประกอบพิธีแต่งงานแบบจีนของตนเองหรือญาติมิตร

เรื่องการจัดขนมมงคลประกอบพิธีเซ่นไหว้เทพเจ้า

ร้านจิ้งกิ้งจวน

การก่อสร้างสถานีรถไฟใต้ดินสายสีน้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสได้รับผลกระทบในด้านการจราจรและฝุ่นควัน และยังไม่ทราบผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นภายหลังการก่อสร้างเสร็จสิ้น

นางเบญญาภรณ์ ศิริสำราญกุล อายุ 62 ปี ประกอบกิจการส่วนตัว

เดินทางมาจากต่างจังหวัดเพื่อมาเลือกซื้อสินค้าบางรายการไปใช้ประกอบในงานพิธีของศาลเจ้าประจำจังหวัด ในส่วนของรายละเอียดของสินค้าที่ถูกหลักมงคลตามประเพณี พอทราบหลักประเพณีและความหมายอย่างกว้างๆ แต่ในรายละเอียดจำนวน รูปแบบการจัดวาง สีสีัน วัตถุดิบหรือคุณภาพ อาศัยเจ้าของร้านค้าแนะนำ พิจารณาประกอบกับความจำเป็น งบประมาณ และความสวยงาม ในส่วนของประวัติความเป็นมาเชิงสัญลักษณ์ทราบมาจากการบอกเล่าของผู้หลักผู้ใหญ่ที่สมาคมกันในศาลเจ้า

เรื่องฮวงจุ้ย (คัดกรองจากบทสัมภาษณ์)

ในส่วนของความเชื่อศาสตร์ของฮวงจุ้ยของชาวชุมชนได้นำเสนอประกอบไปในเนื้อหา งานวิจัย ทั้งนี้จากการทดลองสัมภาษณ์ชาวชุมชนที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงที่ก่อสร้างรถไฟใต้ดินสายสี น้ำเงินสถานีวัดมังกรกมลาวาสจะให้ความเห็นเกี่ยวกับลักษณะของฮวงจุ้ยในเชิงการได้รับความรบกวน จากฝุ่นควันสถานที่ก่อสร้างหรือการเวนคืนทำเลค้าขาย(ดูบทสัมภาษณ์เรื่องอื่นประกอบ) และไม่ได้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ด้านฮวงจุ้ยโดยตรง ผู้วิจัยจึงได้คัดกรองบทสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญมาใช้ ประกอบดังนี้

จิตรา กอนันทเกียรติ, ผู้เชี่ยวชาญเรื่องจีน

กรณีย่านสีลม-โรงแรมดุสิตธานีมีรถไฟฟ้าจากสยามวิ่งเข้าหา แล้วไปเจอรถไฟใต้ดินที่ มันเขย่าวงอยู่ข้างใต้ แต่รถไฟใต้ดินน่าจะไม่ค่อยผลกระทบเท่ากับรถไฟฟ้ายานดิน เพราะมันเขย่าวงอยู่ ข้างใต้ แค่สะเทือนเสาเข็มของตึกสูง แต่ตึกเตี้ยอาจไม่กระทบเท่าตึกสูง

หากคิดย้อนกลับมาถึงพลังที่สะเทือนตลอดเวลาขณะที่รถไฟฟ้าและรถไฟใต้ดินวิ่ง และมีการ สังเกตว่าบางตึกที่ถูกรถไฟฟ้าวิ่งสะเทือนใส่ มีการแกกเค็ล็ดฮวงจุ้ยด้วยการตั้งหวดตายังธนูให้พลัง กระจายออก เช่นเดียวกับแนวรางรถไฟฟ้าหรือแนวทางด่วน ถ้ามีการคิด แกกเค็ล็ดตกแต่งให้สวยหรือ ติดของมงคล พลังที่สะเทือนจากการวิ่งรถ อาจกลายเป็นการส่งพลังดีถึงแต่ละบ้านที่โดนพลังก็ได้ (มติชน, 2554)

สมเจตน์ แสงคำ ณ เวียงกำพู, สถาบันชัยภูมิศาสตร์ศึกษา

ครุฑลักษณะ หมายถึง บ้าน อาคารปลูกสร้างใกล้แหล่งน้ำ ฝั่งขวาเป็นแหล่งชุมชน, ตลาด หรือห้างสรรพสินค้า ฝั่งซ้ายคือจุดเริ่มต้นเส้นทางคมนาคมหรือทางขึ้น-ลงรถไฟใต้ดิน ทำเล ลักษณะดังกล่าวส่งเสริมผู้เกิดนักชั้ตรชวด, เกาะ, มะโรง, มะเส็ง ต้องห้ามสำหรับผู้เกิดนักชั้ตรวอก, ระกา, ขาล อาชีพ-ธุรกิจจะรุ่งเรืองภายในทำเลนี้ คือ เครื่องสำอาง,ไม้ตัดดอก, เสริมสวย โดยเฉพาะ เลขที่รวม 2, 20 (สมเจตน์ แสงคำ ณ เวียงกำพู, 2557; ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน <http://www.somjate.com/thaifengsui01.html>)

มุสิกลักษณะ หมายถึง บ้าน อาคารปลูกใกล้ต้นทางคมนาคมหรือทางขึ้น-ลงรถไฟใต้ดิน มีแม่น้ำหรือทะเลฝั่งซ้าย พื้นที่โล่งฝั่งขวาส่งเสริมผู้เกิดนักชั้ตรชวด, เกาะ, มะโรง, มะเส็ง ทำลายผู้เกิด นักชั้ตรวอก, ระกา, ขาล อาชีพหรือกิจการเหมาะสมคือความบันเทิง ธุรกิจกลางคืน โดยเฉพาะเลขที่ รวมเท่ากับ 8, 26

ภาคผนวก ข

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ (ฉบับแปลไทย)

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ (ค.ศ. ๒๐๐๓) ณ กรุงปารีส

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ *

ที่ประชุมใหญ่ขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ในที่นี้เรียกว่า ยูเนสโก ได้ประชุมกัน ที่กรุงปารีสเป็นครั้งที่ ๓๒ ระหว่างวันที่ ๒๙ กันยายน ถึง ๑๓ ตุลาคม ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ (ค.ศ. ๒๐๑๓)

โดยอ้างถึง ตราสารระหว่างประเทศในด้านสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่ เฉพาะอย่างยิ่ง ปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน ปี พ.ศ. ๒๔๙๑ (ค.ศ. ๑๙๔๘) ข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ (ค.ศ. ๑๙๖๖) และข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเรือนและสิทธิทางการเมือง ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ (ค.ศ. ๑๙๖๖)

โดยพิจารณาถึง ความสำคัญ ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในฐานะที่เป็นปัจจัยของความหลากหลายทาง วัฒนธรรมและเป็นสิ่งประจักษ์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังที่เห็นให้เห็นไว้ในข้อเสนอแนะของยูเนสโกว่าด้วยการสงวน รักษาวัฒนธรรมแนวประเพณีนิยมและคติชน ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ (ค.ศ. ๑๙๘๙) ในปฏิญญาสากลของ ยูเนสโกว่าด้วย ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ (ค.ศ. ๒๐๐๑) และในปฏิญญาอิสตันบูล ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ (ค.ศ. ๒๐๐๒) รับรอง ณ การประชุมโต๊ะกลมรัฐมนตรีวัฒนธรรม ครั้งที่ ๓

โดยพิจารณาถึง การพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้งระหว่างมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มรดกวัฒนธรรม จับต้องได้และมรดกทางธรรมชาติ

โดยยอมรับว่า กระบวนการโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงของสังคม ควบคู่กับเงื่อนไขที่กระบวนกร เหล่านี้ สร้างขึ้นเพื่อหรือเพื่อการสวนระหว่างชุมชนทั้งหลาย เช่นเดียวกับปรากฏการณ์ที่ไร้ชั้นติธรรม ยังคงให้เกิด การคุกคาม อย่างร้ายแรงต่อการเลือก โหรม การสูญหาย หรือการทำลายมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เฉพาะอย่างยิ่ง เนื่องจากการขาดทรัพยากรที่จะนำมาสงวนรักษามรดกดังกล่าว

โดยตระหนักถึง เจตนาอันดีที่เป็นสากล และความห่วงใยร่วมกันในอันที่จะสงวนรักษา มรดกทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ

โดยยอมรับว่า ชุมชนทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนพื้นเมืองดั้งเดิม กลุ่มชน และในบางกรณี ประชากรยุคผล มีบทบาทสำคัญในการผลิต สงวนรักษา อนุรักษ์ และสร้างสรรค์ใหม่ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพราะ เหตุนี้ จึงทำให้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ของมนุษย์มีงังตั้งขึ้น

โดยสังเกตว่า ผลกระทบอันกว้างไกลของบรรดากิจกรรมของยูเนสโก ในการสร้างตราสารเพื่อเป็น บรรทัดฐาน กำหนดต่อการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะ อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองมรดกโลกทางวัฒนธรรมและ ทางธรรมชาติ ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ (ค.ศ. ๑๙๗๒)

โดยสังเกตต่อไปว่า ยังไม่มีตราสารในระดับพหุภาคีเพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

* แปลโดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ทั้งนี้ ในการอ้างอิง ให้ข้อมูลสัญญา ฉบับภาษาอังกฤษเป็นหลัก

โดยพิจารณาว่า ข้อตกลง ข้อเสนอแนะ และมติระหว่างประเทศที่มีอยู่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมและ
 ธรรมชาติ จำเป็นต้องทำให้เกิดเสถียรขึ้น และเสริมด้วยบัญญัติใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับ มรดกทางวัฒนธรรม
 ที่จับต้องไม่ได้

โดยพิจารณาถึง ความจำเป็นต้องสร้างความตระหนักให้มากขึ้น เฉพาะอย่างยิ่งในหมู่คนรุ่นเยาว์ ถึงความสำคัญ
 ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และการสงวนรักษามรดกเหล่านั้น

โดยพิจารณาว่า ชุมชนนานาชาติร่วมกับรัฐภาคีของอนุสัญญาี้ควรมีส่วนในการสงวนรักษามรดกดังกล่าวด้วย
 จิตใจของความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

โดยคำนึงถึง โครงการต่างๆของยูเนสโกที่เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คำประกาศ
 ผลงานชิ้นเอกของมรดกมนุษย์และที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ

โดยพิจารณา บทบาทที่หาค่ามิได้ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ในฐานะปัจจัยหนึ่งที่มีมนุษย์เข้ามา
 ใกล้ชิดกันขึ้นและกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนและความเข้าใจระหว่างกัน

จึงรับเอา อนุสัญญาฉบับนี้ในวันทีสิบเจ็ด เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. ๒๕๕๖ (ค.ศ. ๒๐๑๓)

๑. บททั่วไป

ข้อ ๑ - ความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญา

ความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญาฉบับนี้มีดังต่อไปนี้ :

- (ก) เพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- (ข) เพื่อประกันว่าจะความเคารพมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคล
 ที่เกี่ยวข้อง
- (ค) เพื่อเพิ่มความตระหนักในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ถึงความสำคัญของ มรดก
 ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และให้เกิดความชื่นชมร่วมกัน
- (ง) เพื่อให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

ข้อ ๒ - นิยาม

เพื่อความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญานี้

๑. “มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” หมายถึง การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้
 ทักษะ ตลอดจน เครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมอันสืบผลจากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน
 และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ซึ่งถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งเป็นสิ่งซึ่งชุมชนและกลุ่มชน
 สร้างขึ้นใหม่อย่างสม่ำเสมอเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน เป็นปฏิสัมพันธ์ของพวกเราที่มีต่อธรรมชาติ
 และประวัติศาสตร์ของตน และทำให้คนเหล่านั้นเกิดความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความต่อเนื่อง ดังนั้นจึง ก่อให้เกิด
 ความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ เพื่อให้เป็นไปตาม จุดประสงค์ ของ

อนุสัญญาฉบับนี้ จะมีการพิจารณาเฉพาะ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เทาที่สอดคล้องกับบทบัญญัติ ที่มีอยู่ ด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศเท่านั้น รวมทั้งข้อกำหนดห้ามการเคารพซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนทั้งหลาย กลุ่มชน และปัจเจกบุคคล และต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน:

๒. "มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้" ตั้งนิยามไว้ในวรรค ๑ ข้างบนนั้น แสดงให้รู้ได้จากสิ่งต่อไปนี้ :

- (ก) ประเพณีและการแสดงออกของชุมชน วรรณกรรม ~~ภาษา~~ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- (ข) ศิลปะการแสดง
- (ค) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาลต่างๆ
- (ง) ความรู้และวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล
- (จ)ฝีมือช่างแนวประเพณีนิยม

๓. "การสงวนรักษา" หมายถึง มาตรการเพื่อให้มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ดำรงอยู่รอดต่อไป ซึ่งรวมไปถึงการจำแนก การบันทึกหลักฐาน การวิจัย อนุรักษ์ คุ้มครอง ส่งเสริม เชิดชู การถ่ายทอด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผ่านทางการศึกษาในระบบและนอกระบบ รวมทั้งการฟื้นฟูมรดกดังกล่าวในระดับต่างๆ

๔. "รัฐภาคี" หมายถึง รัฐซึ่งผูกพันกับอนุสัญญาฉบับนี้และที่อนุสัญญาฉบับนี้ใช้บังคับ

๕. ให้ใช้อนุสัญญาฉบับนี้โดยอนุโลมแก่ดินแดนที่เอ่ถึงในข้อ ๓๙ ซึ่งได้เป็นภาคีกับอนุสัญญาฉบับนี้ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในข้อนี้ ในกรณีนี้ คำว่า "รัฐภาคี" หมายถึงอาณาเขตดังกล่าวด้วย

ข้อ ๓ - ความสัมพันธ์กับตราสารระหว่างประเทศอื่นๆ

ไม่มีข้อความใดในอนุสัญญานี้ที่จะตีความไปได้ว่า :

(ก) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สถานภาพ หรือลดระดับการคุ้มครองภายใต้อนุสัญญา ปี ๙ พ. ๑๙๗๒ เกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของทรัพย์สินอันเป็นมรดกโลกซึ่งหน่วยใดหน่วยหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เกี่ยวเนื่องด้วยโดยตรง หรือ

(ข) กระทบกระหือนต่อสิทธิและหน้าที่ของรัฐภาคีอันเกิดจากสิ่งที่เป็นตราสารระหว่างประเทศในเรื่องสิทธิของทรัพย์สินทางปัญญาหรือการใช้ทรัพย์สินทางชีวภาพและสิ่งมรดกล้อมซึ่งประเทศเหล่านั้นเป็นภาคี

๒. องค์การของอนุสัญญา

ข้อ ๔ - สมัชชาของรัฐภาคี

๑. มีการจัดตั้งสมัชชาของรัฐภาคีขึ้น ซึ่งจากนี้เรียกว่า "สมัชชา" สมัชชานี้เป็นองค์กรสูงสุดของอนุสัญญานี้

๒. สมัชชาจะประชุมสมัชชาสามัญทุกสองปี อาจประชุมวิสามัญ หากตกลงใจให้จัดขึ้นหรือเพราะ มีการร้องขอจากคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลด้วยการศึกษาของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือจากรัฐภาคีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม

๓. สมัชชาจะกำหนดให้ระเบียบปฏิบัติของตนเอง

ข้อ ๕ - คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลเพื่อ สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

๑. มีการจัดตั้งคณะกรรมการระหว่างรัฐบาลเพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งในที่นี่ เรียกว่า "คณะกรรมการ" ภายในยูเนสโก คณะกรรมการชุดนี้จะประกอบไปด้วยผู้แทนจากรัฐภาคี ๓๘ ประเทศ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งในการประชุมสมัชชา เมื่ออนุสัญญาฉบับนี้มีผลใช้บังคับแล้วด้วย

๒. เมื่อจำนวนรัฐภาคีในอนุสัญญาเพิ่มขึ้นเป็น ๕๐ จำนวนรัฐสมาชิกของคณะกรรมการจะเพิ่มขึ้นเป็น

ข้อ ๖ - การเลือกตั้งและวาระการดำรงตำแหน่งของรัฐสมาชิกของคณะกรรมการ

๑. การเลือกตั้งรัฐสมาชิกของคณะกรรมการจะกระทำตามหลักการของการเลือกผู้แทนโดยยึดหลักการภูมิศาสตร์และการดำรงตำแหน่งหมุนเวียนไป

๒. รัฐสมาชิกของคณะกรรมการจะได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นวาระสี่ปีโดยที่ประชุมอนุสัญญาในการประชุมสมัชชา

๓. อย่างไรก็ตามวาระการดำรงตำแหน่งของจำนวนครึ่งหนึ่งของรัฐสมาชิกของคณะกรรมการที่ได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งแรกจำกัดไว้แค่สองปี รัฐเหล่านี้จะได้รับเลือกด้วยการจับสลากในการเลือกตั้งครั้งแรก

๔. ทุกๆ สองปี สมัชชาจะต่ออายุคณะกรรมการรัฐภาคีขึ้นครึ่งหนึ่ง

๕. สมัชชาจะเลือกตั้งรัฐสมาชิกให้เข้ามาดำรงตำแหน่งที่ว่างอยู่ในคณะกรรมการตามจำนวนที่อ้างมาอยู่ใน

๖. รัฐสมาชิกของคณะกรรมการมีอาจได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งสองวาระติดต่อกัน

๗. รัฐสมาชิกของคณะกรรมการจะเลือกผู้แทนซึ่งมีคุณสมบัติในด้านต่าง ๆ ของงานวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ข้อ ๗ - หน้าที่ของคณะกรรมการ

โดยไม่กระทบอำนาจพิเศษอื่นๆของคณะกรรมการตามอนุสัญญานี้มอบให้ หน้าที่ของคณะกรรมการมีดังต่อไปนี้ :

(ก) ส่งเสริมวัตถุประสงค์ของอนุสัญญา เอื้อหนุน และติดตามการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว

(ข) ชี้แนะวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด และเสนอแนะมาตรการการช่วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

(ค) จัดทำและเสนอร่างแผนการใช้ทรัพยากรของ กองทุนให้เป็นไปตามข้อ ๒๕ ต่อสมัชชาเพื่อให้

ความเห็นชอบ

(ง) แสวงหาวิธีเพิ่มทรัพยากรของตน และดำเนินการมาตรการจำเป็นเพื่อให้บรรลุผล ตามข้อ ๒๕

(จ) จัดทำและเสนอร่าง ต่อสมัชชาเพื่อให้ความเห็นชอบแนวทางการดำเนินงานเพื่อการปฏิบัติตามอนุสัญญานี้

(ฉ) ตรวจสอบรายงานที่รัฐภาคีเสนอขึ้นมาและสรุปให้สมัชชาตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒๙

(ช) ตรวจสอบคำร้องขอที่รัฐภาคีเสนอ และดำเนินการตัดสินใจในเรื่องดังกล่าว ตามเกณฑ์การคัดเลือก

อย่างเน้นวัตถุประสงค์ ที่คณะกรรมการจัดทำขึ้น และได้รับการเห็นชอบโดยสมัชชา เพื่อ :

(๑) การขึ้นทะเบียนในรายการและข้อเสนอตั้งบัญชีไว้เป็นข้อ ๑๖, ๑๗ และ ๑๘

(๒) การอนุมัติให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศตั้งที่ระบุไว้ตามข้อ ๒๖

ข้อ ๘ - วิธีการทำงานของคณะกรรมการ

๑. คณะกรรมการจะต้องรายงานต่อสมัชชา โดยคณะกรรมการจะต้องเสนอรายงานเพื่อ รับทราบกิจกรรม และการตัดสินใจทุกอย่าง
๒. คณะกรรมการมีมติรับระเบียบปฏิบัติของตนโดยคะแนนเสียงรับรองจากสมาชิกสองในสาม
๓. คณะกรรมการอาจจัดตั้งคณะที่ปรึกษาเฉพาะกิจใดๆ เป็นการชั่วคราวตามที่เห็นสมควร เพื่อดำเนินการ ตามภาระหน้าที่ของตน
๔. คณะกรรมการอาจเชิญองค์การสาธารณะ องค์การเอกชน หรือบุคคลใด ซึ่งมีความสามารถเป็นที่ยอมรับ ในสาขาวิชาต่างๆ เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มาเข้าร่วมประชุมของตน เพื่อปรึกษาหารือในเรื่อง เฉพาะต่างๆ

ข้อ ๙ - การรับรององค์การที่ปรึกษา

๑. คณะกรรมการจะเสนอสมัชชาให้รับรององค์การเอกชนที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับในเรื่อง มรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ มาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการ
๒. คณะกรรมการจะต้องเสนอหลักเกณฑ์และรูปแบบวิธีการสำหรับการรับรองดังกล่าวต่อสมัชชาด้วย

ข้อ ๑๐ - สำนักเลขาธิการ

๑. คณะกรรมการจะได้รับความช่วยเหลือจากสำนักเลขาธิการของยูเนสโก
๒. สำนักเลขาธิการจะต้องจัดเตรียมเอกสารของสมัชชาและของคณะกรรมการ พร้อมด้วยร่างระเบียบวาระ การประชุมของทั้งสองคณะ และประสานการดำเนินงานตามมติของที่ประชุม

๓. การสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ในระดับชาติ

ข้อ ๑๑ - บทบาทของรัฐภาคี

แต่ละรัฐภาคีจะมีบทบาทดังต่อไปนี้ :

- (ก) ดำเนินมาตรการที่จำเป็นเพื่อประกันว่า มีการสงวนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีอยู่ในอาณาเขตของตน
- (ข) ในบรรดามาตรการเพื่อการสงวนรักษาดังที่เอ่ยถึงในข้อ ๒ บรรค ๓ รัฐภาคีจะจำแนกและนิยาม องค์ประกอบต่างๆ ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีอยู่ในอาณาเขตของตน ทั้งนี้ โดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน กลุ่มชน และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ข้อ ๑๒ - ทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

๑. เพื่อประกันว่ามีการจำแนกเพื่อการสงวนรักษา แต่ละรัฐภาคีจะจัดทำทะเบียนไว้หนึ่งรายการหรือ มากกว่านั้น ตามความเหมาะสมสภาพของตนเพื่อแสดงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ที่มีอยู่ใน อาณาเขต ของ ตน โดยทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้จะรับให้เป็นปัจจุบันอยู่อย่างสม่ำเสมอ
๒. เมื่อแต่ละรัฐภาคีเสนอรายงานตามระยะเวลาที่กำหนดต่อคณะกรรมการ ตามข้อ ๒๙ รัฐภาคี ควรให้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องในเรื่องทะเบียนดังกล่าว

ข้อ ๑๓ - มาตรการอื่นๆ เพื่อการ สงวนรักษา

เพื่อประกันว่า มีการ สงวนรักษา พัฒนา และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ที่อยู่ใน อาณาเขต ของตน แต่ละรัฐภาคีจะต้องพยายามที่จะ :

(ก) กำหนดนโยบายที่ครอบคลุมไปทั่วทั้งส่งเสริมบทบาทของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ในสังคม และเพื่อ รมการ สงวนรักษามรดกดังกล่าวไว้ในแผนงานของโครงการต่างๆ

(ข) มอบหมายหรือจัดตั้งองค์กรที่มีความสามารถหนึ่งองค์กรหรือมากกว่านั้นเพื่อ สงวนรักษา มรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่อยู่ในอาณาเขตของตน

(ค) สนับสนุนให้เกิดการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคนิค และ ศิลปะ รวมทั้ง ระเบียบวิธีวิจัยโดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อ สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เฉพาะอย่างยิ่ง มรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่อยู่ในอันตราย

(ง) กำหนดให้มีมาตรการที่เหมาะสมทางกฎหมาย ทางเทคนิค ทางการบริหาร และ ทางการเงินที่มี จุดมุ่งหมายเพื่อ:

(๑) สนับสนุนการสร้างสรรคหรือเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่สถาบันต่างๆ ในการจัดฝึกอบรมด้านการจัดการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และการถ่ายทอดมรดกดังกล่าวผ่านเวที และพื้นที่ต่างๆ ที่จัดไว้ เพื่อการแสดง ผลงานหรือการแสดงออกในเรื่องดังกล่าว

(๒) ประกันการเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ในขณะที่เด็กทุกคนก็เคารพต่อวิถีธรรมเนียม ปฏิบัติตามจารีตที่ใช้บังคับการเข้าถึงมรดกวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่นด้วย

(๓) จัดตั้งสถาบันเพื่อการบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และให้ความสะดวก ในการเข้าถึงสถาบันดังกล่าว

ข้อ ๑๔ - การศึกษา ปกป้องความตระหนักรู้ และเสริมสร้างขีดความสามารถ

แต่ละรัฐภาคีจะต้องดำเนินการทุกวิถีทางที่เหมาะสม เพื่อ :

(ก) ประกันการรับรู้ เคารพ และส่งเสริม มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ในสังคม เฉพาะ อย่างยิ่ง ผ่านกระบวนการต่อไปนี้ :

(๑) แผนงานด้านการศึกษา ปกป้องความตระหนักรู้ และให้ข้อมูลข่าวสารที่มุ่งไปสู่ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน

(๒) แผนงานทางด้านการศึกษาและการฝึกอบรมเฉพาะเรื่องภายในชุมชนและกลุ่มชนที่เกี่ยวข้อง

(๓) กิจกรรมสร้างเสริมขีดความสามารถในการ สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยเฉพาะ อยางยิ่งการจัดการและการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ และ

(๔) วิธีถ่ายทอดความรู้ผ่านการศึกษาในระบบ

(ข) เผยแพร่ข่าวสารเพื่อให้ประชาชนได้ทราบถึงอันตรายที่กำลังคุกคามมรดกดังกล่าวอยู่ และเรื่องกิจกรรม ต่างๆ ที่กำลังดำเนินไปตามแนวทางของอนุสัญญาฉบับนี้

(ค) ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการคุ้มครองพื้นที่ทางธรรมชาติและสถานที่แห่งความทรงจำ ซึ่งจำเป็นต้องมีไว้ เพื่อแสดงให้เห็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ข้อ ๑๕ - การมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคล

ภายในารออกของกิจกรรมการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ แต่ละรัฐภาคีจะต้องพยายามคำนึงการเพื่อให้ชุมชน และกลุ่มชน มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางที่สุด และกลุ่มชน และหากเป็นการเหมาะสม ให้มีปัจเจกบุคคล ซึ่งสร้างสรรค์ ช่างรักษา และถ่ายทอดมรดกดังกล่าวเข้าร่วมด้วย และน้ำ ครอบคลุมเหล่านี้เข้ามามีบทบาทในการจัดการอย่างแข็งขันด้วย

๔. การสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ในระดับนานาชาติ

ข้อ ๑๖ - รายงานที่เป็นตัวแทนของ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ของมนุษยชาติ

๑. เพื่อประกันในทัศนวิสัยที่ชัดเจนยิ่งขึ้นของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้และตระหนักถึงความสำคัญของมรดกนั้น และเพื่อกระตุ้นให้เกิดการหารือกัน ซึ่งให้ความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

โดยข้อเสนอของรัฐภาคีที่เกี่ยวข้อง คณะกรรมการจะจัดทำ ปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ และตีพิมพ์รายการที่เป็นตัวแทนของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ

๒. คณะกรรมการจัดทำหลักเกณฑ์สำหรับการจัดทำรายการ ปรับปรุงให้ทันสมัย และตีพิมพ์รายการที่เป็นตัวแทนนี้ขึ้น และจะนำเสนอต่อสมัชชาเพื่อให้ความเห็นชอบ

ข้อ ๑๗ - รายงานมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งเป็นต้องได้รับการสงวนรักษาอย่างเร่งด่วน

๑. โดยคำนึงถึงการดำเนินการมาตรการสงวนรักษาที่เหมาะสม คณะกรรมการจะจัดทำ ปรับปรุงให้ทันสมัย และตีพิมพ์รายการ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งจำเป็นต้องสงวนรักษาอย่างเร่งด่วน และ จารึก มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมนั้นไว้ในรายการตามคำขอของรัฐภาคีที่เกี่ยวข้อง

๒. คณะกรรมการจัดร่างหลักเกณฑ์การจัดทำ ปรับปรุงให้ทันสมัย และตีพิมพ์รายการดังกล่าว และเสนอให้สมัชชาให้ความเห็นชอบ

๓. ในกรณีเร่งด่วนอย่างที่สุด คณะกรรมการอาจพิจารณา จารึกมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ดังกล่าวไว้ในรายการที่น้อยถึงในวรรค ๑ โดยหารือกับ รัฐภาคีที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ให้ยึด หลักเกณฑ์อย่างเป็นทางการเป็นวัตุวิสัยที่คณะกรรมการเสนอและสมัชชาได้ให้ความเห็นชอบแล้ว

ข้อ ๑๘ - แผนงาน โครงการ และกิจกรรมเพื่อ สงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

๑. จากการที่รัฐภาคีได้ยื่นข้อเสนอไว้และตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการ จะกำหนดขึ้นโดยได้รับความเห็นชอบจากสมัชชา คณะกรรมการจะคัดเลือกและสนับสนุนแผนงาน โครงการและกิจกรรม ในระดับชาติ อนุภูมิภาค และภูมิภาค เพื่อสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งพิจารณาแล้วว่า สะท้อนให้เห็นหลักการและวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาได้ดีที่สุด โดยคำนึงถึงความต้องการพิเศษของประเทศกำลังพัฒนา

๒. เพื่อให้เป็นไปตามนี้ คณะกรรมการจะรับ ตรวจสอบ และให้ความเห็นชอบคำร้องขอความช่วยเหลือระหว่างชาติของรัฐภาคีเพื่อเตรียมการตามข้อเสนอดังกล่าว

๓. คณะกรรมการจะร่วมติดตามการปฏิบัติตามแผนงาน โครงการ และกิจกรรมดังกล่าว ด้ วยการเผยแพร่ วิถีปฏิบัติที่ต้น โดยใช่วิธีที่คณะกรรมการได้ตกลงไว้

๕. ความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

ข้อ ๑๙ - ความร่วมมือ

๑. เพื่อความมุ่งประสงค์ของอนุสัญญานี้ ความร่วมมือระหว่างประเทศรวมถึงความร่วมมือต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การแลกเปลี่ยนข่าวสารและประสบการณ์ กิจกรรมที่ริเริ่มร่วมกัน และการจัดตั้งกลไกความช่วยเหลือ ให้รัฐภาคีมีความพยายามของรัฐภาคีที่จะสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

๒. โดยไม่กระทบต่อบทบัญญัติของกฎหมายของประเทศ และ กฎจารีตประเพณี และการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม รัฐภาคียอมรับว่าการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เป็นประเด็นที่สนใจทั่วไปสำหรับมนุษยชาติ และเพื่อให้เป็นไปตามนั้น จึงให้ความร่วมมือในระดับทวีภาคี อนุภูมิภาค ภูมิภาค และระหว่างประเทศ

ข้อ ๒๐ - ความมุ่งประสงค์ของความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

อารมณียากรให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศด้วยความมุ่งประสงค์ต่อไปนี้

(ก) การสงวนรักษามรดกที่จารึกไว้ในรายการมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ซึ่งต้องการการสงวนรักษาอย่างเร่งด่วน

(ข) การเตรียมความพร้อมตามหลักการในข้อ ๑๓ และ ๑๕

(ค) การสนับสนุนแผนงาน โครงการ และกิจกรรมที่ดำเนินอยู่ในระดับชาติ ระดับอนุภูมิภาค และระดับภูมิภาค ที่มุ่งสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

(ง) ความมุ่งประสงค์อื่นใดซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าจำเป็น

ข้อ ๒๑ - รูปแบบการช่วยเหลือระหว่างประเทศ

ความช่วยเหลือที่คณะกรรมการให้แก่รัฐภาคีจะเป็นไปตามระเบียบในแนวทางการดำเนินงาน ที่กำหนดไว้แล้วในข้อ ๗ และตามข้อตกลงที่กล่าวถึงในข้อ ๒๔ และอาจเป็นรูปแบบต่อไปนี้

(ก) การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสงวนรักษาในแง่มุมต่างๆ

(ข) การจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญและผู้ปฏิบัติการ

(ค) การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ประจำเป็นทั้งหมด

(ง) การขยายขอบเขตการกำหนดมาตรฐานและมาตรการอื่นๆ

(จ) การสร้างและดำเนินการด้านโครงสร้างพื้นฐาน

(ฉ) การจัดหาอุปกรณ์ ความรู้และทักษะ

(ช) รูปแบบอื่นๆของการช่วยเหลือทางการเงินและเทคนิค รวมทั้งให้กู้ยืมเงินดอกเบี้ยต่ำ และให้สินบริจจาค หากเป็นการเหมาะสม

ข้อ ๒๒ - เงื่อนไขเกี่ยวกับความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

๑. คณะกรรมการจะจัดทำระเบียบขั้นตอนการดำเนินงานตรวจสอบคำขอความช่วยเหลือระหว่างประเทศ และจะระบุว่าควรมีข้อมูลใดรวมอยู่ในคำขอ เป็นต้นว่า มาตรการที่ควร การณีไว้ และการแทรกแซงซึ่งต้องการ รวมทั้งการประเมินค่าใช้จ่ายเพื่อการนี้อีกด้วย

๒. ในกรณีฉุกเฉินคณะกรรมการจะตรวจสอบคำขอความช่วยเหลือโดยถือเป็นเรื่องด่วนด้วย
๓. เพื่อให้ได้ซึ่งมติ คณะกรรมการควรทำการศึกษาค้นคว้าและปรึกษาหารือในเรื่องดังกล่าว ตามที่เห็นว่าจำเป็น

ข้อ ๒๓ - คำขอความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

๑. แต่ละรัฐภาคีอาจยื่นคำขอความช่วยเหลือระหว่างประเทศต่อคณะกรรมการว่าด้วยการสงวนรักษา มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีอยู่ในอาณาเขตของตน
๒. รัฐภาคีสองรัฐหรือมากกว่านั้นอาจร่วมกันเป็นผู้ยื่นคำขอดังกล่าวได้
๓. คำขอจะต้องมีข้อมูลดังระบุไว้ในข้อ ๒๒ วรรค ๑ รวมทั้งเอกสารที่จำเป็น

ข้อ ๒๔ - บทบาทของรัฐภาคีผู้รับความช่วยเหลือ

๑. เพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญาฉบับนี้ ความช่วยเหลือระหว่างประเทศที่ให้อาจจะต้องได้รับการควบคุมด้วยข้อตกลงระหว่างรัฐภาคีผู้รับความช่วยเหลือและคณะกรรมการ
๒. ความผูกพันของรัฐภาคีผู้รับจะร่วมจำเป็นสำหรับมาตรการการสงวนรักษาซึ่งได้รับความช่วยเหลือระหว่างประเทศภายในอาณาเขตของทรัพยากรที่รัฐนั้นมีอยู่
๓. รัฐภาคีผู้รับจะเสนอรายงานต่อคณะกรรมการแจ้งการใช้เงินช่วยเหลือว่าด้วยการสงวนรักษา มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

๖. กองทุนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ข้อ ๒๕ - ลักษณะและทรัพยากรของกองทุน

๑. "กองทุนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้" ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า "กองทุน" ได้รับการจัดตั้งขึ้นแล้ว
๒. กองทุนจะประกอบไปด้วยกองทุนในรูปแบบทรัสต์ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามข้อกำหนดทางการเงินขององค์การยูเนสโก
๓. ทรัพยากรของกองทุนจะประกอบไปด้วย
 - (ก) เงินค้ำประกันที่รัฐภาคีทั้งหลายจ่ายมาให้
 - (ข) กองทุนที่ได้รับการจัดสรรมาเพื่อความมุ่งประสงค์นี้โดยที่ประชุมทั่วไปขององค์การยูเนสโก
 - (ค) เงินค้ำประกัน เงินกำไร์ หรือเงินที่ยกให้โดย
 - (๑) รัฐอื่นๆ
 - (๒) องค์กรและแผนงานของระบบงานของสหประชาชาติ เฉพาะอย่างยิ่ง แผนงานเพื่อการพัฒนาของสหประชาชาติ และองค์กรระหว่างประเทศอื่นๆ
 - (๓) องค์กรของรัฐหรือของเอกชนหรือปัจเจกบุคคล
 - (๔) ดอกเบี้ยที่ได้จากทรัพยากรของกองทุน
 - (๕) การระดมทุนที่ได้มาด้วยการรวบรวมและรายได้จากเหตุการณ์ต่างๆที่มีประโยชน์ของกองทุน
 - (๖) ทรัพยากรอื่นใดที่กองทุนให้อำนาจไว้โดยคณะกรรมการจะเป็นผู้ตราขึ้น

๔. การให้ทรัพยากรโดยคณะกรรมการจะตัดสินใจได้โดยยึดหลักแนวทางที่สมาชิกได้วางไว้
๕. คณะกรรมการอาจยอมรับเงินค่าบำรุงและความช่วยเหลือในรูปแบบอื่นด้วยความมุ่งประสงค์ทั่วไปหรือความมุ่งประสงค์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับโครงการเฉพาะใดๆ หากโครงการเหล่านั้นได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการแล้ว
๖. ต้องไม่มีเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือเงื่อนไขอื่นใด ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฉบับนี้มาผูกพันอยู่กับเงินค่าบำรุงที่มอบให้กองทุน

ข้อ ๒๖ - เงินค่าบำรุงที่รัฐภาคีให้กองทุน

๑. โดยไม่กระทบถึงเงินค่าบำรุงโดยสมัครใจที่เพิ่มเติมเข้ามา รัฐภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้ยินยอมจ่ายเงินค่าบำรุงจำนวนหนึ่งให้แก่กองทุนอย่างน้อยทุกสองปี จำนวนเงินนี้คิดเป็นร้อยละห้าเทียบกับต่อทุกรัฐ ภาคี โดยที่สมาชิกจะตัดสินใจว่าเป็นร้อยละเท่าใด การตัดสินใจของสมาชิกในข้อนี้จะกระทำกันโดยถือเสียงส่วนใหญ่ของรัฐภาคีที่เข้าประชุมและลงคะแนนเสียง ซึ่งมีได้ทำการประกาศที่กล่าวถึงในวรรค ๒ ของข้อนี้ เงินค่าบำรุงของรัฐภาคีต้องไม่เกินร้อยละหนึ่งของเงินค่าบำรุงที่ให้แก่ทบวงการเงินประจำองค์การยูเนสโก

๒. อย่างไรก็ตาม แต่ละรัฐที่กล่าวถึงในข้อ ๓๑ หรือข้อ ๓๓ ของอนุสัญญาฉบับนี้อาจประกาศในเวลาที่น่าตราสารแจ้งการให้สัตยาบัน การยอมรับ การเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติ ว่ารัฐนั้นจะมีผูกพันอยู่กับเงื่อนไขของวรรค ๑ ของข้อนี้

๓. รัฐภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้ซึ่งได้ประกาศดังกล่าวถึงในวรรค ๒ ของข้อนี้ จะพยายามถอนคำประกาศดังกล่าวได้โดยการแจ้งต่อผู้บัญชาการใหญ่ของยูเนสโก อย่างไรก็ตาม การขอลถอนประกาศดังกล่าวจะไม่มีผลใช้บังคับจนแก่เงินค่าบำรุงที่รัฐถึงกำหนดต้องให้ จนกว่าจะถึงวันที่มีการเปิดประชุมครั้งต่อมาของสมาชิก

๔. เพื่อให้คณะกรรมการวางแผนการปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพ เงินค่าบำรุงของรัฐภาคีใน อนุสัญญาฉบับนี้ซึ่งได้ประกาศแล้วดังกล่าวถึงในวรรค ๒ ของข้อนี้ จะต้องจ่ายตามปกติอย่างน้อยทุกสองปี และควรมีจำนวนใกล้เคียงที่สุดกับเงินค่าบำรุงที่ควรต้องให้ หากถูกผูกพันตามบทบัญญัติของวรรค ๑ ของข้อนี้

๕. รัฐภาคีในอนุสัญญาฉบับนี้ รัฐใดซึ่งค้างชำระเงินค่าบำรุงที่จำเป็นต้องให้และเงินค่าบำรุงที่ให้โดยสมัครใจสำหรับปีปัจจุบันและปีสามปีก่อนหน้าปีปัจจุบัน จะไม่มีสิทธิเป็นกรรมการ บทบัญญัตินี้จะไม่ใช้สำหรับ การเลือกตั้งครั้งแรก การดำรงตำแหน่งของรัฐดังกล่าวซึ่งเป็นกรรมการอยู่แล้วจะสิ้นสุดลงเมื่อถึงเวลาเลือกตั้งปีบัญญัติไว้ในข้อ ๒ แห่งอนุสัญญาฉบับนี้

ข้อ ๒๗ - การให้เงินค่าบำรุงเพิ่มเติมแก่กองทุนโดยสมัครใจ

รัฐภาคีที่บรรณนาจะให้เงินค่าบำรุงเพิ่มเติมแก่กองทุนโดยสมัครใจ นอกเหนือไปจากเงิน ค่าบำรุง ที่ทราบล่วงหน้าตามข้อ ๒๖ จะแจ้งให้คณะกรรมการทราบอย่างรวดเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ เพื่อจะได้วางแผนปฏิบัติการตามนั้น

ข้อ ๒๘ - การรณรงค์หาทุนระหว่างประเทศ

เท่าที่เป็นไปได้ รัฐภาคีจะให้การสนับสนุนต่อการรณรงค์จัดหาทุนที่ จัดทำขึ้นเพื่อประโยชน์ของกองทุน ภายใต้ความอนุเคราะห์ของยูเนสโก

๗. รายงาน

ข้อ ๒๙ - รายงานโดยรัฐภาคี

รัฐภาคีจะรายงานต่อคณะกรรมการเรื่องการออกกฎหมาย กฎเกณฑ์ และมาตรการอื่นๆที่ได้ทำไปเพื่อเป็นการดำเนินการตามอนุสัญญาฉบับนี้ รายงานดังกล่าวจะมีรูปแบบและส่งให้ตามกำหนดเวลาที่คณะกรรมการเป็นผู้กำหนดขึ้น

ข้อ ๓๐ - รายงานโดยคณะกรรมการ

๑. โดยยึดหลักกิจกรรมและรายงานของรัฐภาคีดังกล่าวไว้ในข้อ ๒๙ คณะกรรมการจะส่งรายงานต่อสมัชชาในการประชุมแต่ละครั้ง
๒. รายงานจะนำเสนอต่อที่ประชุมทั่วไปของยูเนสโก

๘. บทเฉพาะกาล

ข้อ ๓๑ - ความสัมพันธ์ต่อประกาศเรื่องงานชิ้นเอกของมรดกมนุษย์ปาฐะ และที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ

๑. คณะกรรมการจะรวมงานชิ้นต่างๆที่ได้ประกาศแล้วว่าเป็น "งานชิ้นเอกของมรดกมนุษย์ปาฐะและที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ" เข้าไว้ในรายการตัวแทนของ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ของมนุษยชาติ ก่อนที่อนุสัญญาฉบับนี้จะมีผลใช้บังคับ
๒. การรวมงานเหล่านี้ไว้ในรายการตัวแทนของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ของมนุษยชาติจะไม่นำหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการจารึกในครั้งหน้าซึ่งจะตกลงให้มีขึ้นตาม ข้อ ๑๖ วรรค ๒ มาตัดสิน
๓. จะไม่มีประกาศอื่นใดหลังจากอนุสัญญาฉบับนี้มีผลใช้บังคับ

๙. ข้อบทสุดท้าย

ข้อ ๓๒ - การให้สัตยาบัน การยอมรับ หรือการเห็นชอบ

๑. อนุสัญญาฉบับนี้จะต้องได้รับการให้สัตยาบัน การยอมรับ หรือการเห็นชอบโดยรัฐสมาชิกของยูเนสโก ตามระเบียบวิธีทางรัฐธรรมนูญของรัฐดังกล่าว
๒. สัตยาบันสาร หนังสือยอมรับ หรือหนังสือให้ความเห็นชอบจะต้องเก็บรักษาไว้ที่ผู้อำนวยการใหญ่ของยูเนสโก

ข้อ ๓๓ - การภาคยานุวัติ

๑. อนุสัญญาฉบับนี้มีเปิดให้รัฐทั้งปวงที่มีได้เป็นสมาชิกของยูเนสโกซึ่งได้รับเชิญจากที่ประชุมใหญ่ของยูเนสโก ให้เข้าร่วมเป็นภาคี เข้าทำการภาคยานุวัติได้
๑. อนุสัญญาฉบับนี้มีเปิดให้ดินแดนซึ่งอุปโลกการปกครองตนเองอย่างสมบูรณ์และได้รับการยอมรับจากสหประชาชาติแต่มิได้รับอิสรภาพอย่างสมบูรณ์ในความติสันธิชานี ๑๕๖๓ (๑๙) และมีอำนาจเหนือกรรมที่อยู่มายได้ บังคับอนุสัญญานี้ รวมทั้งอำนาจในการเข้าทำสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องกับกรณีดังกล่าว เข้าทำการภาคยานุวัติได้
๓. ภาคยานุวัติสารจะต้องเก็บรักษาไว้ที่ผู้อำนวยการใหญ่ของยูเนสโก

ข้อ ๓๔ - การมีผลบังคับใช้

อนุสัญญานี้มีผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนดสามเดือนนับจากวันที่มีการจัดเก็บรักษาสัตยาบันสาร หนังสือยอมรับ หนังสือให้ความเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติสาร ฉบับที่สามสิบไว้ แต่จะมีผลเฉพาะรัฐที่ได้ส่งมอบสัตยาบันสาร หนังสือยอมรับ หนังสือให้ความเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติสาร ดังกล่าว เก็บรักษาไว้ในหรือก่อนวันนั้น สำหรับรัฐอื่นๆ นั้น อนุสัญญานี้จะมีผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนดสามเดือนนับจากวันที่ ดัเก็บรักษาสัตยาบันสาร หนังสือยอมรับ หนังสือให้ความเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติสาร ไว้

ข้อ ๓๕ - ระบบรัฐธรรมนูญแบบสหพันธรัฐหรือรัฐที่มีใช่เป็นรัฐเดียว

บทบัญญัติต่อไปนี้จะใช้ต่อรัฐภาคีที่มีระบบรัฐธรรมนูญแบบสหพันธรัฐหรือรัฐที่มีใช่เป็นรัฐเดียว

(ก) ในเรื่องบทบัญญัติของอนุสัญญาฉบับนี้ การดำเนินการภายใต้อำนาจทางกฎหมายของสหพันธรัฐหรือฝ่ายนิติบัญญัติกลาง ข้อผูกพันที่รัฐบาลกลางหรือรัฐบาลสหพันธรัฐต้องกระทำตามจะเป็นแบบเดียวกับรัฐภาคีที่มีได้เป็นสหพันธรัฐ

(ข) ในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัติของอนุสัญญาฉบับนี้ การดำเนินการภายใต้อำนาจของรัฐ ประเทศ จังหวัด หรือมณฑลแต่ละแห่งแยกจากกันซึ่งมีได้อยู่ภายใต้ระบบรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐที่จะต้องปฏิบัติตามมาตรการทางกฎหมายนั้นๆ รัฐบาลสหพันธรัฐจะต้องแจ้งต่อหน่วยงานที่มีอำนาจของมลรัฐ ประเทศ จังหวัด หรือมณฑล ถึงบทบัญญัติดังกล่าว พร้อมทั้งข้อเสนอแนะในการรับเอาของตน

ข้อ ๓๖ - การบอกเลิกอนุสัญญา

๑. แต่ละรัฐภาคีอาจบอกเลิกอนุสัญญานี้ได้
๒. การบอกเลิกอนุสัญญาต้องแจ้งเป็นตราสารที่เห็นลายลักษณ์อักษรและเก็บรักษาไว้ที่ผู้ว่าการใหญ่ของยูเนสโก
๓. การบอกเลิกอนุสัญญาจะเป็นผลก็ต่อเมื่อพ้นกำหนดสิบสองเดือนนับจากวันที่ได้รับตราสารการบอกเลิกอนุสัญญา การบอกเลิกจะไม่กระทบต่อพันธกรณีทางการเงินของรัฐภาคีที่บอกเลิกจนกว่าวันที่ของพิถานจะเป็นผล

ข้อ ๓๗ - หน้าที่ผู้เก็บรักษา

ผู้ว่าการใหญ่ของยูเนสโก ในฐานะผู้เก็บรักษาอนุสัญญาดังกล่าว จะรายงานต่อรัฐสภาขององค์การ รัฐวิมิได้เป็นสมาชิกขององค์การดังกล่าวถึงในข้อ ๓๓ ตลอดจนสหประชาชาติ ถึงการรับฝากตราสารทั้งหมดในการให้สัตยาบัน การรับรอง การเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติที่กำหนดไว้ในข้อ ๓๒ และ ๓๓ และการบอกเลิกอนุสัญญาดังกำหนดไว้ในข้อ ๓๖

ข้อ ๓๘ - การแก้ไขเพิ่มเติม

๑. รัฐภาคีอาจเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอนุสัญญาฉบับนี้ แบบเป็นลายลักษณ์อักษร ถึงผู้ว่าการใหญ่ผู้ว่าการใหญ่จึงเวียนข้อเสนอดังกล่าวไปยังรัฐภาคีที่ปรารถนาจะแก้ไขไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งขอเห็นด้วยกับคำขอ

ดังกล่าวภายในหกเดือนนับจากวันที่ได้มีการเวียนหนังสือนั้น ผู้อำนวยการใหญ่จะนำข้อเสนอดังกล่าวเสนอในการประชุมครั้งต่อไปของสมาชิกเพื่อการอภิปรายและการรับรอง

๒. การแก้ไขเพิ่มเติมจะต้องได้รับการรับรองด้วยคะแนนเสียงรวมใหญ่สองในสามของรัฐ ภาคี ที่เข้าร่วมประชุมและออกเสียง

๓. เมื่อได้รับการรับรองแล้ว การแก้ไขเพิ่มเติมต่ออนุสัญญาฉบับนี้จะถูกนำเสนอต่อรัฐภาคีเพื่อให้สัตยาบัน การรับรอง การเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติ

๔. การแก้ไขเพิ่มเติมจะมีผลบังคับใช้เมื่อพ้นกำหนดสามเดือน หลังจากที่ได้รับ จราสาร สภาก็ได้อ้างถึงในวรรค ๓ จากรัฐภาคีจำนวนสองในสาม ที่ได้ให้สัตยาบัน การรับรอง การเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติต่อการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น ทั้งนี้แต่ละรัฐภาคีที่ได้ให้สัตยาบัน รับรอง เห็นชอบ หรือภาคยานุวัติต่อการแก้ไขเพิ่มเติม หลังจากนั้น ให้ข้อแก้ไขเพิ่มเติมข้อนั้นมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดสามเดือนนับจากวันที่มีการจัดเก็บรักษาสัตยาบันสาร หนังสือยอมรับ หนังสือให้ความเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติสารของรัฐภาคีนั้น

๕. วิธีดำเนินการที่กำหนดไว้ในวรรค ๓ และ ๔ จะไม่ใช้กับการแก้ไขเพิ่มเติมในข้อ ๕ ซึ่งเกี่ยวกับจำนวนรัฐสมาชิกของคณะกรรมการ โดยข้อแก้ไขเพิ่มเติมในข้อ ๕ จะมีผลใช้บังคับทันทีเมื่อได้มีการรับรอง

๖. หากรัฐที่เป็นภาคีของอนุสัญญาฉบับนี้หลังจากการแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งสอดคล้องกับวรรค ๔ ของข้อนี้ มิได้มีการแสดงออกว่ามีความเจตจำนงเป็นอันใด จะได้รับการพิจารณาว่า:

(ก) เป็นภาคีของอนุสัญญาที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมแล้ว และ

(ข) เป็นภาคีของอนุสัญญาที่ยังมิได้แก้ไขเพิ่มเติมแต่เช่นรัฐใดๆ ที่ไม่ผูกมัดกับการแก้ไขเพิ่มเติมนั้น

ข้อ ๓๙ - ตัวบทที่ใช้เป็นหลักฐานได้

อนุสัญญาฉบับนี้ได้จัดทำขึ้นเป็นภาษาอาหรับ จีน อังกฤษ ฝรั่งเศส รัสเซีย และสเปน ตัวบททั้งหมดฉบับใช้เป็นหลักฐานได้เท่าเทียมกัน

ข้อ ๔๐ - การจดทะเบียน

เพื่อให้สอดคล้องกับข้อ ๓๐๒ แห่งกฎบัตรสหประชาชาติ อนุสัญญาฉบับนี้จะนำไปจดทะเบียนไว้กับสำนักเลขาธิการของสหประชาชาติตามคำขอของผู้อำนวยความสะดวกใหญ่ของยูเนสโก

ภาคผนวก ค

ร่างพระราชบัญญัติว่าด้วย มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
พ.ศ.

หลักการ

ให้มีกฎหมายว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

เหตุผล

โดยที่วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่งต่อสังคมและประเทศชาติ การให้คำปรึกษาหารือในการสืบขอมรดกทางความคิดและความเป็นเจ้าของของวัฒนธรรมจึงต้องสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์ในปัจจุบันและเป็นการสืบขอวัฒนธรรมที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งขณะนี้แม้ว่าจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้คุ้มครองวัฒนธรรมที่สามารถจับต้องได้ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ หรือพิพิธภัณฑ์สถาน รวมทั้งกฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรม แต่กฎหมายดังกล่าวยังไม่เอื้อหรือมีกระบวนการที่ชัดเจนในการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภาษาประจำชาติหรือภาษาพื้นเมือง ประเพณีท้องถิ่น พิธีกรรม พิธีกรรมทางสังคม วัฒนธรรมสาขาศิลปะการแสดง หรือสาขางานฝีมือดั้งเดิม เป็นต้น ประกอบกับองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือองค์การยูเนสโกและองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องได้มีการผลักดันกฎหมายขึ้นเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรม หรือคุ้มครองการให้ประโยชน์จากวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ซึ่งสืบขอกลับมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงสมควรมีกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยให้ครอบคลุมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เพื่อนำเอาความรู้ทางวัฒนธรรมดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ให้เกิดรายได้และมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์ พื้นฟู คุ้มครอง และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีผลในการปฏิบัติและการดำเนินการซึ่งเป็นอุปสรรคและมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ร่าง
พระราชบัญญัติ
ว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
พ.ศ. ...

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ เรียกว่า "พระราชบัญญัติว่าด้วยมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. ..."

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

"มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้" หมายความว่า ความรู้ การแสดงออก หรือทักษะทางวัฒนธรรมที่บุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกภูมิใจซึ่งมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

"ชุมชน" หมายความว่า กลุ่มของประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานและสืบทอดวัฒนธรรมร่วมกันมาโดยต่อเนื่อง

"คณะกรรมการ" หมายความว่า คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

"กรรมการ" หมายความว่า กรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

-๒-

"นายทะเบียน" หมายความว่า อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

"พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่า ข้าราชการในกรมส่งเสริมวัฒนธรรมซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติราชการตามพระราชบัญญัตินี้

"อธิบดี" หมายความว่า อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ รวมทั้งออกกฎกระทรวง และประกาศ เพื่อปฏิบัติราชการตามพระราชบัญญัตินี้ กฎกระทรวง และประกาศนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

หมวด ๓

บททั่วไป

มาตรา ๕ มาตรการทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิชาการ ศิลปะ คุณค่าทางจิตใจ หรือผลงานควรค่าแก่การวิจัยไว้ และต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) วัฒนธรรมทางภาษา และการสร้างสรรค์ทางภาษา รวมทั้งการแสดงออกโดยใช้ภาษา เป็นสื่อถ่ายทอด

(๒) ศิลปะการแสดงและการดนตรี

(๓) การปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และประเพณีหรือเทศกาล

(๔) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล

(๕) ผลงานซึ่งเป็นงานช่างฝีมือดั้งเดิม

(๖) มีลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการคุ้มครองและส่งเสริม รัฐมนตรีอาจประกาศกำหนดรายละเอียดของลักษณะมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตาม (๑) (๒) (๓) (๔) และ(๕) ก็ได้

มาตรา ๖ สิทธิในมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามมาตรา ๕ ที่จะได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ จะต้องขึ้นทะเบียนต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรม

การขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

-๓-

มาตรา ๓ เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองและส่งเสริมทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ให้กรมส่งเสริมวัฒนธรรมมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) จัดทำนโยบายและแผนการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- (๒) รวบรวมข้อมูลและจัดทำทะเบียนเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- (๓) ประกาศมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เป็นระดับชาติ ระดับท้องถิ่น หรือระดับบุคคล รวมทั้งจัดลำดับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- (๔) ส่งเสริม และสนับสนุนให้มี หรือช่วยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ที่เกี่ยวข้องเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- (๕) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียน
- (๖) ฝึกอบรม และการวิจัยเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- (๗) ส่งเสริมและปลูกฝังค่านิยมในการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ การจัดทำทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามที่ คณะกรรมการประจำศาลกำหนด

หมวด ๒

คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

มาตรา ๘ ให้มีคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ประกอบด้วย

- (๑) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เป็นประธานกรรมการ
- (๒) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ผู้แทนวิชาการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ อธิบดีกรมศึกษาธิการ อธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น อธิบดีกรมการท่องเที่ยว อธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ประธานสภาวัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และประธานสมาคมเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย
- (๓) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหกคนซึ่งได้รับการคัดเลือกจากชุมชนในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันตก ภาคละหนึ่งคน
- (๔) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนหกคนซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ด้านวัฒนธรรม พื้นบ้าน ศิลปะการแสดง ศาสนา สื่อสารมวลชน สุรภาพ กฎหมาย หรือกีฬาและ นันทนาการ

-๔-

ให้อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรม แต่งตั้งข้าราชการของกรมส่งเสริมวัฒนธรรมเป็นเลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการ

คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือก ตลอดจนการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการ ผู้แทนชุมชนตาม (๓) ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๘ ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่รัฐมนตรีว่าการออกกฎกระทรวง หรือประกาศ ตามพระราชบัญญัตินี้

(๒) ให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่กรมส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อกำหนดนโยบายและแผนการคุ้มครอง และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

(๓) กำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานเกี่ยวกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

(๔) พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของนายทะเบียน ตามพระราชบัญญัตินี้

(๕) ประกาศเกียรติคุณเพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติแก่บุคคลผู้ทำคุณประโยชน์ให้กับการคุ้มครอง และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

(๖) กำกับ ติดตาม และประเมินผลการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

(๗) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ คณะกรรมการหรือตามที่คณะรัฐมนตรีมอบหมาย

มาตรา ๑๐ กรรมการผู้แทนชุมชนตามมาตรา ๘ (๓) และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๘ (๕) ให้มีวาระก ารดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปีนับแต่วันที่ได้รับคัดเลือกหรือแต่งตั้ง

ในกรณีที่กรรมการผู้แทนชุมชนตามมาตรา ๘ (๓) และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามมาตรา ๘ (๕) พ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้ดำเนินการคัดเลือกหรือแต่งตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างลง และให้ผู้ได้รับการคัดเลือกหรือแต่งตั้งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการผู้ซึ่งตนแทน

กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระอาจได้รับการคัดเลือกหรือแต่งตั้งอีกได้ แต่ต้องไม่เป็น สองวาระติดต่อกัน

มาตรา ๑๑ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

ก. คุณสมบัติ

(๑) มีสัญชาติไทย

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีขึ้นไป

(๓) เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจและมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมพื้นบ้าน

ศิลปะการแสดง ศาสนา สื่อสารมวลชน สุขภาพ กฎหมาย หรือกีฬาและนันทนาการ

-๕-

๑. ลักษณะต้องห้าม

- (๑) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๒) ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งซึ่งรับผิดชอบการบริหารพรรคการเมือง จีปรีชาพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่พรรคการเมือง
- (๓) ไม่เคยถูกไล่ออก ปลดออก หรือให้ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่ หรือถือว่ากระทำความทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

มาตรา ๑๒ ในกรณีที่มีการผู้แทนชุมชนหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนวาระ และยังมีได้มีการคัดเลือกหรือแต่งตั้งกรรมการผู้แทนชุมชนหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่างลง ให้กรรมการที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

เมื่อกรรมการผู้แทนชุมชนหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ ให้ดำเนินการการคัดเลือกหรือแต่งตั้งกรรมการผู้แทนชุมชนหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายในหกสิบวัน เว้นแต่วาระของกรรมการผู้แทนชุมชนหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเหลือไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวันและไม่แต่งตั้งกรรมการผู้แทนชุมชนหรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิก็ได้

มาตรา ๑๓ นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวรรคสาม มาตรา ๑๑ กรรมการตามมาตรา ๘ (๓) หรือ (๔) พ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

- (๑) ลาออก
- (๒) ลาออก
- (๓) คณะรัฐมนตรีให้ออกเพราะบกพร่องหรือไม่สุจริตต่อหน้าที่หรือมีความประพฤติเสื่อมเสีย
- (๔) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (๕) เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
- (๖) ต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

มาตรา ๑๔ การประชุมของคณะกรรมการต้องมีการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการ ทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุมครั้งใด ถ้าประธานกรรมการไม่มาประชุม หรือไม่ สามารถปฏิบัติหน้าที่ ให้ได้กรรมการที่มากประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

๖

มาตรา ๑๕ คณะกรรมการมีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติกร
อย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

ให้นำความในมาตรา ๑๕ มาใช้บังคับแก่การประชุมของคณะอนุกรรมการโดยอนุโลม

มาตรา ๑๖ เพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ
หรือกรมส่งเสริมวัฒนธรรม อาจเชิญบุคคลใดมาให้ข้อเท็จจริง คำอธิบาย คำแนะนำหรือความเห็นทางวิชาการ
ได้เมื่อเห็นสมควร และอาจขอความร่วมมือจากบุคคลใดเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงหรือเพื่อสำรวจกิจกรรมใด
ที่ยังมีผลกระทบต่อนรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

มาตรา ๑๗ ให้กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ทำหน้าที่เป็นสำนักงาน
เลขานุการของคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ รับผิดชอบในงานธุรการ
และงานวิชาการของคณะกรรมการ

มาตรา ๑๘ ให้อธิบดีกรมส่งเสริมวัฒนธรรมเป็นนายทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด ๓

คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ประจำจังหวัด

มาตรา ๑๙ ให้มีคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
ประจำจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ วัฒนธรรมจังหวัด เป็นรองประธาน
กรรมการ นายกองบังคับการส่วนจังหวัด ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัด และประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอซึ่ง
เลือกในละแวกบ้านสองคน และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากผู้มีความเชี่ยวชาญด้าน
วัฒนธรรม วัฒนธรรมพื้นบ้าน ศิลปะการแสดง ศาสนา สื่อสารมวลชน กฎหมาย หรือกีฬาและนันทนาการ
จำนวนสามคน

ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งข้าราชการในสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เป็นเลขาธิการและ
ผู้ช่วยเลขาธิการ

คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือก ข้าราชการดำรงตำแหน่ง การพ้นจากตำแหน่ง
ตลอดจนการประชุมของคณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ประจำจังหวัด
ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

-๗-

มาตรา ๒๐ ให้คณะกรรมการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ประจำจังหวัด มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) เสนอแนะต่อกรมส่งเสริมวัฒนธรรมในการจัดทำนโยบายและแผนการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

(๒) ประสานงานเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนในจังหวัด ที่เกี่ยวข้องเพื่อการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

(๓) จัดทำบัญชีรายชื่อมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในจังหวัด

(๔) ประเมินผลการคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

(๕) เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในจังหวัด

(๖) ปฏิบัติงานอื่นใดตามที่พระราชบัญญัตินี้หรือตามทัศนคติกรมการมอบหมาย

หมวด ๔

การขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

มาตรา ๒๑ ชุมชนที่มีพื้นฐาน มีการสืบทอด และมีการร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง อาจยื่นคำขอขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยการตั้งตัวแทน ยื่นคำขอเป็นหนังสือขอายทะเบียน

สภาวัฒนธรรมแห่งชาติไทย สภาวัฒนธรรมจังหวัด สภาวัฒนธรรมอำเภอ สภาวัฒนธรรมตำบล หรือสภาวัฒนธรรมอื่น ตามกฎหมายว่าด้วยวัฒนธรรมแห่งชาติ ย้ายยื่นคำขอต่อนายทะเบียนเพื่อขอขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามพระราชบัญญัตินี้ได้

การขอขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๒ การพิจารณาขึ้นทะเบียนตามมาตรา ๒๑ ให้นายทะเบียนพิจารณาหลักเกณฑ์ในเรื่องดังต่อไปนี้

(๑) ความโดดเด่นและคุณค่าเชิงสร้างสรรค์ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้สำหรับท้องถิ่นหรือของประเทศชาติ

(๒) มีความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านประวัติศาสตร์ และด้านวัฒนธรรม

(๓) สามารถดำรงหรือสืบค้นองค์ความรู้หรือภูมิปัญญาดั้งเดิมของวัฒนธรรม

(๔) มีคุณลักษณะบ่งบอกความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชนหรือท้องถิ่น ซึ่งมีคุณค่าหรือลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๕

-๘-

(๕) มีความจำเป็นต้องอนุรักษ์วิถีให้เกิดการสูญหาย
การพิจารณาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา ๒๓ เมื่อกองวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่มีสิทธิ์ได้รับการขึ้นทะเบียนต้องไม่มีลักษณะ
อย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (๑) ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (๒) กระหม่อมหรือขัดต่อความมั่นคงของประเทศไทย
- (๓) ก่อให้เกิดความแตกแยกทางวัฒนธรรม

มาตรา ๒๔ เมื่อกองส่งเสริมวัฒนธรรมได้รับคำขอขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
ตามมาตรา ๒๑ แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบคำขอขึ้นทะเบียนดังกล่าวให้เป็นไปตามมาตรา ๒๓ และ
มาตรา ๒๓ และรายงานผลการตรวจสอบเสนอความเห็นต่อนายทะเบียนภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวัน นับแต่
วันที่ได้รับคำขอขึ้นทะเบียน

มาตรา ๒๕ ในการตรวจสอบคำขอตามมาตรา ๒๔ พนักงานเจ้าหน้าที่อาจเชิญผู้ขึ้นทะเบียน
หรือผู้ที่เกี่ยวข้องมาให้ข้อมูลชี้แจง หรือแสดงพยานหลักฐานเพิ่มเติมต่อนักงานเจ้าหน้าที่ด้วยก็ได้ ในกรณี
ที่จำเป็นต้องรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ดั่งวินิจฉัย ให้นายทะเบียนส่งเรื่องให้
ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาและให้ความเห็น

มาตรา ๒๖ ในกรณีนายทะเบียนมีความเห็นว่าคำขอขึ้นทะเบียนไม่เงินไปตามหลักเกณฑ์
ที่กำหนดตามมาตรา ๒๑ และมาตรา ๒๓ ให้มีคำสั่งยกคำขอขึ้นทะเบียนนั้นภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับ
รายงานการตรวจสอบและให้มีหนังสือแจ้งคำสั่งพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขึ้นทะเบียนทราบภายในสิบห้าวัน
นับแต่วันที่มีคำสั่ง

ผู้ขอขึ้นทะเบียนมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของนายทะเบียนต่อคณะกรรมการได้ ภายในเก้าสิบวัน
นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งนั้น

การอุทธรณ์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๗ เมื่อคณะกรรมการได้วินิจฉัยอุทธรณ์แล้ว ให้มีหนังสือแจ้งคำวินิจฉัยพร้อมด้วยเหตุผล
ให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนทราบภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่มีคำสั่งวินิจฉัย และให้ถือว่าคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเป็นที่สุด

-๕-

มาตรา ๒๘ ในการมีคำขอขึ้นทะเบียนเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในมาตรา ๒๖ และ มาตรา ๒๗ ให้นายทะเบียนมีคำสั่งประกาศและดำเนินการรับขึ้นทะเบียนตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๙ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในพจนานุกรมมาตรา ๒๘ บุคคลผู้มีส่วนได้เสีย อาจยื่นคำคัดค้านการขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ขอขึ้นทะเบียนนั้นได้

การยื่นคำคัดค้านสามารถกระทำหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๐ เมื่อมีการยื่นคำคัดค้านตามมาตรา ๒๙ ให้ส่งสำเนาคำคัดค้านให้ผู้ขอขึ้นทะเบียน ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่มีการคัดค้าน

ให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนยื่นคำโต้แย้งภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำคัดค้านและ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ส่งสำเนาคำโต้แย้งดังกล่าวให้ผู้คัดค้าน ในกรณีที่มีผู้ขอขึ้นทะเบียนไม่ยื่นคำโต้แย้ง ให้ถือว่าผู้ขอขึ้นทะเบียนละทิ้งคำขอนั้น

ในการพิจารณาและวินิจฉัยคำคัดค้านและคำโต้แย้งตามวรรคสอง ให้นำมาตรา ๒๖ มาใช้บังคับ โดยอนุโลม

มาตรา ๓๑ เมื่อนายทะเบียนวินิจฉัยคำคัดค้านและคำโต้แย้งแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งคำวินิจฉัย พร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนและผู้คัดค้านทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันมีคำวินิจฉัย

ผู้ขอขึ้นทะเบียนและผู้คัดค้านมีสิทธิอุทธรณ์คำวินิจฉัยของนายทะเบียนต่อคณะกรรมการได้ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยนั้น คำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้เป็นที่สุด การอุทธรณ์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๒ เมื่อไม่มีการยื่นคำคัดค้านตามมาตรา ๒๙ หรือมีคำคัดค้านแต่นายทะเบียนหรือ คณะกรรมการ แล้วแต่กรณี มีคำวินิจฉัยอันเป็นที่สุดตามมาตรา ๓๑ ให้นายทะเบียนดำเนินการขึ้นทะเบียน มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ขอขึ้นทะเบียนภายในสิบห้าวันนับแต่วันถัดจากวันสิ้นสุดระยะเวลา ที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง หรือวันที่นายทะเบียนได้รับคำวินิจฉัย

การดำเนินการขึ้นทะเบียนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด ในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๓ เมื่อนายทะเบียนขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามมาตรา ๒๘ หรือมาตรา ๓๒ แล้ว ให้มีผลนับแต่วันที่ขึ้นทะเบียน

-๑๖-

หมวด ๕

การคุ้มครองและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

มาตรา ๓๔ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ขึ้นทะเบียนแล้วตามพระราชบัญญัตินี้ ให้มีสิทธิได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมดังต่อไปนี้

- (๑) เงินอุดหนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด
- (๒) การช่วยเหลือจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมในด้านวิชาการและการพัฒนาบุคลากรที่รับผิดชอบทางด้านวัฒนธรรม รวมทั้งการฝึกอบรมแก่บุคคลที่สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด
- (๓) การช่วยเหลือจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมด้านการประชาสัมพันธ์ทั้งทางด้านวิทยุ โทรทัศน์ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- (๔) สถานที่จัดการแสดงหรือนิทรรศการต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- (๕) การช่วยเหลือทางด้านอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา ๓๕ ชุมชนหรือสภาวัฒนธรรมซึ่งมีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ได้รับ การขึ้นทะเบียนแล้ว หากมีความประสงค์จะขอรับการคุ้มครองและส่งเสริมตามพระราชบัญญัตินี้ ให้จัดทำโครงการและแผนงานเสนอต่อนายทะเบียน โดยโครงการและแผนงานนั้นต้องมีรายละเอียดอย่างย่อ ดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อชุมชนหรือสภาวัฒนธรรม
- (๒) รายละเอียดของโครงการและแผนงาน ได้แก่ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินการ โครงการ แผนปฏิบัติการ สถานที่ ผู้รับผิดชอบ และผลที่คาดว่าจะได้รับ
- (๓) กรอบงบประมาณและประมาณการค่าใช้จ่าย
- (๔) รายละเอียดอื่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

มาตรา ๓๖ ให้กรมส่งเสริมวัฒนธรรมจัดให้มีมาตรการในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนา และอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ รวมทั้งให้มีการร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างชุมชนหรือองค์กร เอกชนที่ขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

มาตรา ๓๗ ในกรณีที่เกิดจากชุมชนหรือสภาวัฒนธรรมที่ได้รับการคุ้มครองหรือส่งเสริมนั้น มีพฤติการณ์ในการใช้เงินที่ได้รับอุดหนุนไปเป็นไปตามโครงการและแผนงานและมีลักษณะที่เป็นการทุจริต ให้นายทะเบียนมีอำนาจดำเนินการ ดังต่อไปนี้

๑๑

(๑) มีหนังสือแจ้งให้ชุมชนหรือสมาชิกวัฒนธรรมนั้นชี้แจงข้อเท็จจริงหรือส่งผู้แทนมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำ หรือส่งเอกสารหรือพยานหลักฐานอื่นมาประกอบการพิจารณา

(๒) มีหนังสือแจ้งให้บุคคลที่เกี่ยวข้องมาให้ถ้อยคำหรือมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงหรือให้ส่งวัตถุ เอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นมาประกอบการพิจารณา

มาตรา ๓๘ เมื่อนายทะเบียนได้ดำเนินการตามมาตรา ๓๗ แล้วเห็นว่า ชุมชนหรือสมาชิกวัฒนธรรมไม่ได้ดำเนินการตามโครงการและแผนงานและมีลักษณะที่ไม่สุจริต ให้นายทะเบียนดำเนินการเรียกเงินที่ให้การอุดหนุนนั้นคืน

มาตรา ๓๙ ภายใต้บังคับมาตรา ๖ การนำมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ขึ้นทะเบียน แล้วไปใช้ให้กระทำผิด แต่ด้วยแสดงถึงแหล่งที่มาของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

การนำมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามวรรคหนึ่งไปใช้จะตัดแปลงหรือบิดเบือน ให้แตกต่างไปจากสาระสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ได้ เว้นแต่จะได้รับความยินยอมและเห็นชอบถึงการประยุกต์หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่เพิ่มเติมจากสาระสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

มาตรา ๔๐ หากมีผู้ใช้ได้นำมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ขึ้นทะเบียนแล้วไปเผยแพร่ เกี่ยวข้อง ประสงค์อันมีลักษณะเป็นการขึ้นสถาบันหรือสถานศึกษาหรือสถาบันการศึกษาคณะ การถ่ายทอดความมั่นคงของระเทศ หรือเป็นไปในทางที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย และศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือทำให้เกิดความเสื่อมเสีย แก่มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

หมวด ๖

การแก้ไขและเลิกถอนทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

มาตรา ๔๑ ใครกรณีมีข้อผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนในรายการที่รับขึ้นทะเบียน เมื่อผู้ขอขึ้นทะเบียน มีคำขอหรือเมื่อข้อผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนปรากฏแก่นายทะเบียน นายทะเบียนอาจมีคำสั่งให้แก้ไข ข้อผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนนั้นได้

มาตรา ๔๒ เมื่อนายทะเบียนได้รับขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามมาตรา ๒๑ แล้ว หากปรากฏหลักฐานภายหลังว่าการขึ้นทะเบียนนั้นได้ดำเนินการไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หรือโดยลำเอียง หรือโดยมีข้อสงสัยเกิดจากความเห็นจริงมีลักษณะที่รับขึ้นทะเบียน ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ อาจขอให้นายทะเบียนเสนอเรื่องให้คณะกรรมการมีคำสั่งวินิจฉัยได้แก้ไขหรือเลิกถอนทะเบียนได้

๑๖

เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยให้แก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนพร้อมด้วยเหตุผลให้ผู้ขึ้นทะเบียนทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่คณะกรรมการมีคำวินิจฉัยให้แก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียน และให้ประกาศโฆษณาการแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนนั้น

การแก้ไขหรือเพิกถอนการประกาศขึ้นทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๓ โฉมครุณีที่ปรากฏว่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่ได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้ว มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๓ ผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานเจ้าหน้าที่อาจขอให้นายทะเบียนส่งเรื่องให้คณะกรรมการมีคำวินิจฉัยแก้ไขหรือเพิกถอนทะเบียนได้

ให้ใช้ความในมาตรา ๔๒ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับกับกรณีแก้ไขการเพิกถอนทะเบียนมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามวรรคหนึ่งโดยอนุโลม

หมวด ๗

บทกำหนดโทษ

มาตรา ๔๔ ผู้ใดฝ่าฝืนมาให้ถ้อยคำหรือไม่ส่งเอกสารหรือวัตถุใดๆ ตามที่คณะกรรมการหรือคณะกรรมการสั่งตามมาตรา ๑๖ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๔๕ ผู้ใดฝ่าฝืนตามมาตรา ๔๒ คือระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๑๓๓

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๕๖ บรรดาบรรดกทางวัฒนธรรมที่จัดตั้งไม่ได้ที่กรมส่งเสริมวัฒนธรรมได้ประกาศ
ขึ้นทะเบียนไว้แล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือเป็นบรรดกทางวัฒนธรรมที่จัดตั้งรวมได้ที่ได้
ขึ้นทะเบียนไว้ตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

.....
นายกรัฐมนตรี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวอภันตรี เศรษฐีธรรม (Aphantri Settheetham)
ที่อยู่	141/17 หมู่ 14 ซอยอตุลยาราม 7 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์	66 (0) 89 153 6355
อีเมลล์:	hellomeme@hotmail.com
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2543	สำเร็จการศึกษาปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
พ.ศ.2547	สำเร็จการศึกษาปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต
พ.ศ.2552	ศึกษาดูระดับปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผลงานทางวิชาการ	
พ.ศ. 2555	Book by Alexandra Denes, Peter Davis “Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific: Proceedings from the ICH and Museums Field School Alumni Seminar 2012” ISBN: 9786167154183.
พ.ศ.2555	Proceeding “2012 International Field School Alumni Seminar on Safeguarding Intangible Cultural Heritage in the Asia Pacific” 6-10 August 2012, Lamphun Province, Thailand Organized by: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (SAC). In Cooperation with: International Research Centre for Intangible Cultural Heritage in the Asia-Pacific Region (IRC:).
พ.ศ. 2552	Participant “2009AAHM Field School: Intangible Cultural Heritage and Museums” 23 August – 5 September 2009, Lamphun Province, Thailand. Organized by: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (SAC). In Cooperation with: Asian Academy for Heritage Management and UNESCO Bangkok.